

T.C.
ATILIM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANA BİLİM DALI
İŞLETME YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

İŞLETMELERİN SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK PERFORMANSLARI VE
MUHASEBE TEMELLİ PERFORMANSLARININ ÇOK KRİTERLİ KARAR
VERME YÖNTEMLERİ İLE KARŞILAŞTIRILMASI: BİST
SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK ENDEKSİNDE BİR UYGULAMA

Yüksek Lisans Tezi

Asiye Suna SÖNMEZ

Ankara-2024

T.C.
ATILIM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANA BİLİM DALI
FİNANSMAN YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

**İŞLETMELERİN SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK PERFORMANSLARI
VE MUHASEBE TEMELLİ PERFORMANSLARININ ÇOK
KRİTERLİ KARAR VERME YÖNTEMLERİ İLE
KARŞILAŞTIRILMASI: BİST SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK
ENDEKSİNDE BİR UYGULAMA**

Yüksek Lisans Tezi

Asiye Suna SÖNMEZ

Tez Danışmanı
Doç. Dr. Burcu DİNÇERGÖK

Ankara-2024

KABUL VE ONAY

Asiye Suna SÖNMEZ tarafından hazırlanan İşletmelerin Sürdürülebilirlik Performansları ve Muhasebe Temelli Performanslarının Çok Kriterli Karar Verme Yöntemleri ile Karşılaştırılması: BIST Sürdürülebilirlik Endeksinde Bir Uygulama başlıklı bu çalışma 31/07/2024 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından İşletme Ana Bilim Dalı, Finansman Programında Yüksek Lisans Tezi olarak oy birliği/oy çokluğu ile kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Ayşe YILDIZ (Başkan)

Doç. Dr. Burcu DİNÇERGÖK (Danışman)

Prof. Dr. Ali Rıza Zafer SAYAR (Üye)

Prof. Dr. Şule TUZLUKAYA

Enstitü Müdürü

ETİK BEYAN

Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kılavuzuna uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasını;

- Akademik ve etik kurallar çerçevesinde hazırladığımı,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu bildirir,

Aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Tarih ve İmza

Asiye Suna SÖNMEZ

ÖZ

SÖNMEZ, Asiye Suna. İşletmelerin Sürdürülebilirlik Performansları ve Muhasebe Temelli Performanslarının Çok Kriterli Karar Verme Yöntemleri ile Karşılaştırılması: BIST Sürdürülebilirlik Endeksinde Bir Uygulama, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2024.

Sosyal, çevresel ve ekonomik boyutları olan sürdürülebilirlik kavramı son yıllarda işletmeler ve işletme paydaşları açısından çok önemli bir konu haline gelmiştir. Yatırımcılar ve finans çevreleri de iyi yatırım kararları alabilmek adına finansal bilgiler kadar finansal olmayan bilgilere de önem vermektedir. Bu sebeple sürdürülebilirlik performansının objektif bir şekilde ölçümü hem mevcut paydaşlar hem de işletmelere gelecekte yatırım yapmayı düşünen taraflar açısından son derece önemlidir. Çok kriterli karar verme yöntemleri performans ölçümlerinde çok boyutlu analiz imkanı sağlama, kapsamlı ve sistematik yaklaşım sunma, hassas sonuçlar elde etme, birbiriyle çelişen kriterleri dikkate alma yönleriyle öne çıkmaktadır. Bu çalışmada Topsis, Moora ve GRA yöntemleri ile 2018-2022 yılları arasında seçilmiş olan 10 işletmenin sürdürülebilirlik ve muhasebe temelli performansları değerlendirilmiştir. Kriter ağırlıklarının belirlenmesinde ise Geliştirilmiş Entropi yöntemi kullanılmıştır. Sosyal boyutlardan kadın yönetici oranı en yüksek ağırlığa sahip iken çevresel boyutlardan atık miktarı en düşük ağırlığa sahip olarak bulunmuştur. Migros sürdürülebilirlik performansı, Ford Otosan ise finansal performansı en yüksek işletme olarak belirlenmiştir. Pearson Korelasyon analizi sonuçları iki sıralama arasında istatistiki açıdan anlamlı bir ilişki olmadığını göstermiştir.

Anahtar Sözcükler: Sürdürülebilirlik Raporlaması, Muhasebe Temelli Performans, Türkiye’de Sürdürülebilirlik

ABSTRACT

SÖNMEZ, Asiye Suna. Comparison of Enterprises' Sustainability Performance and Accounting-Based Performance with Multi-Criteria Decision Making Methods: An Application in BIST Sustainability Index, Master's Thesis, Ankara, 2024.

The concept of sustainability, which has social, environmental and economic dimensions, has become a very important issue for businesses and business stakeholders in recent years. Investors and financial circles also attach importance to non-financial information as much as financial information in order to make good investment decisions. For this reason, objective measurement of sustainability performance is extremely important for both current stakeholders and parties considering investing in businesses in the future. Multi-criteria decision-making methods stand out in terms of providing multi-dimensional analysis in performance measurements, offering a comprehensive and systematic approach, obtaining precise results, and taking into account conflicting criteria. In this study, the sustainability and accounting-based performances of 10 businesses selected between 2018-2022 were evaluated with Topsis, Moora and GRA methods. The Enhanced Entropy method was used to determine the criteria weights. While the rate of female managers had the highest weight among social dimensions, the amount of waste was found to have the lowest weight among environmental dimensions. Migros was determined as the company with the highest sustainability performance, while Ford Otosan was determined as the company with the highest financial performance. Pearson Correlation analysis results showed that there was no statistically significant relationship between the two rankings.

Keywords: Sustainability Reporting, Accounting Based Performance, Sustainability in Turkey

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	III
TABLOLAR DİZİNİ	V
ŞEKİLLER DİZİNİ	VII
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ	VIII
GİRİŞ	1
BÖLÜM 1: SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK.....	3
1.1 SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK KAVRAMI.....	3
1.2. SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİN BOYUTLARI.....	4
1.2.1. Sürdürülebilirliğin çevresel boyutu.....	5
1.2.2. Sürdürülebilirliğin ekonomik boyutu.....	6
1.2.3. Sürdürülebilirliğin sosyal boyutu.....	8
1.3. İŞLETMELER AÇISINDAN SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK.....	9
1.3.1. Kurumsal sürdürülebilirlik	10
1.3.2. Kurumsal sürdürülebilirliğin bileşenleri	11
1.3.2.1. Sürdürülebilir kalkınma	12
1.3.2.2. Kurumsal sosyal sorumluluk (KSS).....	14
1.3.2.3. Sosyal paydaş teorisi	15
1.3.2.4. Kurumsal hesap verebilirlik teorisi	16
1.4. İŞLETMELERİ SÜRDÜRÜLEBİLİR OLMAYA İTEN NEDENLER.....	16
1.5. İŞLETMELERİN SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK STRATEJİLERİ.....	18
1.5.1. İşletmelerin kurumsal sürdürülebilirlik performans ölçümleri	20
1.5.1.1. Ekonomik sürdürülebilirlik performansının ölçümü.....	21
1.5.1.2. Çevresel sürdürülebilirlik performansının ölçümü	21
1.5.1.3. Sosyal sürdürülebilirlik performansının ölçümü.....	22
1.5.2. Sürdürülebilirlik muhasebe standartları kurulu (SASB).....	22
1.5.3. BIST sürdürülebilirlik endeksi.....	22
1.6. SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK RAPORLAMASI.....	23
1.6.1. Küresel raporlama girişimi (Global Reporting-GRI).....	24
BÖLÜM 2: MUHASEBE TEMELLİ PERFORMANS	27
2.1. MUHASEBE TEMELLİ PERFORMANS KAVRAMI.....	27
2.2. MUHASEBE TEMELLİ FİNANSAL PERFORMANS GÖSTERGELERİ.....	28
2.2.1. Kârlılık	29
2.2.1.1. Satışlara göre kârlılık oranları.....	29
2.2.1.2. Yatırıma göre kârlılık oranları	30
2.2.1.3. Pay başına kazanç oranı	31
2.2.2. Verimlilik	31
2.2.3. Likidite oranları.....	32
2.2.3.1. Cari oran.....	32
2.2.3.2. Nakit oranı.....	32
2.2.4. Kaldıraç oranı.....	32
2.3. FİNANSAL PERFORMANSI BELİRLEYEN FAKTÖRLER.....	32

2.3.1. Pazar payı.....	33
2.3.2. Sermaye yoğunluğu.....	33
2.3.3. Kalite.....	34
2.3.4. Yenilik.....	34
2.3.5. İhracat.....	35
2.4. LİTERATÜR TARAMASI.....	36
2.4.1. Sürdürülebilirlik ve/veya finansal performansı ÇKKV ile analiz eden çalışmalar.....	36
2.4.2. Sürdürülebilirlik ve finansal performans ilişkisini diğer yöntemlerle analiz eden çalışmalar.....	39
BÖLÜM 3. İŞLETMELERİN SÜRDÜRÜLEBİLİRLİKLERİNE İLİŞKİN UYGULAMA.....	43
3.1. ARAŞTIRMANIN AMACI.....	43
3.2. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ.....	45
3.3. ARAŞTIRMANIN DEĞİŞKENLERİ.....	46
3.4. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ.....	47
3.4.1. Geliştirilmiş entropi yöntemi.....	47
3.4.2. TOPSIS yöntemi.....	48
3.4.3. MOORA yöntemi.....	50
3.4.4. Gri İlişkisel analiz yöntemi.....	51
3.4.5. Korelasyon analizi.....	67
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	76
KAYNAKÇA.....	79
TURNİTİN RAPORU.....	90
ÖZGEÇMİŞ.....	101

TABLolar DİZİNİ

Tablo 1. BIST Sürdürülebilirlik 25 Endeksi İşletmeleri	44
Tablo 2. Veri Setinde Yer Alan 10 İşletme	45
Tablo 3. Sürdürülebilirlik Performansı Göstergeleri	46
Tablo 4. Finansal Performans Göstergeleri	47
Tablo 5. Sürdürülebilirlik Kriterlerinin Ağırlıkları	52
Tablo 6. Muhasebe Temelli Finansal Performans Kriterlerinin Ağırlıkları	53
Tablo 7. Sürdürülebilirlik Kriterlerinin Skorları ve Sıralaması – 2018 Yılı	54
Tablo 8. Muhasebe Temelli Finansal Performans Kriterlerinin Skorları ve Sıralaması – 2018 Yılı	55
Tablo 9. Sürdürülebilirlik Kriterlerinin Skorları ve Sıralaması – 2019 Yılı	56
Tablo 10. Muhasebe Temelli Finansal Performans Kriterlerinin Skorları ve Sıralaması – 2019 Yılı	57
Tablo 11. Sürdürülebilirlik Kriterlerinin Skorları ve Sıralaması – 2020 Yılı ...	58
Tablo 12. Muhasebe Temelli Finansal Performans Kriterlerinin Skorları ve Sıralaması – 2020 Yılı	59
Tablo 13. Sürdürülebilirlik Kriterlerinin Skorları ve Sıralaması – 2021 Yılı ...	61
Tablo 14. Muhasebe Temelli Finansal Performans Kriterlerinin Skorları ve Sıralaması – 2021 Yılı	62
Tablo 15. Sürdürülebilirlik Kriterlerinin Skorları ve Sıralaması – 2022 Yılı.....	63
Tablo 16. Muhasebe Temelli Finansal Performans Kriterlerinin Skorları ve Sıralaması – 2022 Yılı	64
Tablo 17. Korelasyon Analizi- TOSIS Yöntemi 2018 Yılı.....	67
Tablo 18. Korelasyon Analizi-MOORA Yöntemi 2018 Yılı.....	68
Tablo 19. Korelasyon Analizi-GRA Yöntemi 2018 Yılı.....	68
Tablo 20. Korelasyon Analizi- TOSIS Yöntemi 2019 Yılı.....	69
Tablo 21. Korelasyon Analizi-MOORA Yöntemi 2019 Yılı.....	69
Tablo 22. Korelasyon Analizi-GRA Yöntemi 2019 Yılı.....	70
Tablo 23. Korelasyon Analizi- TOSIS Yöntemi 2020 Yılı.....	70
Tablo 24. Korelasyon Analizi-MOORA Yöntemi 2020 Yılı.....	71
Tablo 25. Korelasyon Analizi-GRA Yöntemi 2020 Yılı.....	71

Tablo 26. Korelasyon Analizi- TOSIS Yöntemi 2021 Yılı.....	72
Tablo 27. Korelasyon Analizi-MOORA Yöntemi 2021 Yılı.....	72
Tablo 28. Korelasyon Analizi-GRA Yöntemi 2021 Yılı.....	73
Tablo 29. Korelasyon Analizi- TOSIS Yöntemi 2022 Yılı.....	73
Tablo 30. Korelasyon Analizi-MOORA Yöntemi 2022 Yılı.....	74
Tablo 31. Korelasyon Analizi-GRA Yöntemi 2022 Yılı.....	74

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1. Şirketlerin Sürdürülebilirlik Performansı Dağılımı 66

Şekil 2. Şirketlerin Finansal Performans Dağılımı 66

SİMGELER ve KISALTMALAR DİZİNİ

A.Ş.	: Anonim Şirket
BIST	: Borsa İstanbul
BIST100	: Borsa İstanbul 100 Endeksi
BM	: Birleşmiş Milletler
ÇAKA	: Çok Amaçlı Karar Alma
ÇKKV	: Çok Kriterli Karar Verme
ÇSY	: Çevresel, Sosyal, Yönetişimsel
EMH	: Efficient Market Hypothesis
GRA	: Genel Reasürans Acenteliği
IUCN	: Uluslararası Doğayı ve Doğal Kaynakları Koruma Birliği
İMKB	: İstanbul Menkul Kıymetler Borsası
KSS	: Kurumsal Sosyal Sorumluluk
KSSS	: Kurumsal Sosyal Sorumluluk Stratejileri
MOORA	: Multi-Objective Optimization by Ratio Analysis
SPK	: Sermaye Piyasası Kurulu
SSAB	: Sürdürülebilirlik Muhasebe Standartları Kurulu
TOPSIS	: Topsis Technique for Order Preference by Similarity to Ideal Solution
XUSRD	: BIST Sürdürülebilirlik Endeksi

GİRİŞ

Sürdürülebilir kalkınma konusunda pek çok tanım bulunsa da en basit haliyle bu kavram, gelecek nesillerin ihtiyaçlarını göz ardı etmeden bugünkü neslin ihtiyaçlarını karşılamak olarak tanımlanmaktadır (United Nations, 1987). Önceleri çevresel boyutu odağına koymakla birlikte, sürdürülebilir kalkınma sosyal boyutu ve ekonomik boyutu da kapsayan geniş bir kavramdır.

Sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşabilmek adına işletmelere önemli görevler düşmektedir. İşletmeler kurumsal sürdürülebilirliği sağlayarak bu hedeflere ulaşmayı destekleyebilirler. Kurumsal sürdürülebilirlik ise sürdürülebilirliğin devamı olarak ticari işletmelerin sürekliliği şeklinde tanımlanmaktadır (Kuşat, 2012).

Sosyal, çevresel ve ekonomik boyutları olan sürdürülebilirlik kavramı son yıllarda işletmeler açısından çok önemli bir konu haline gelmiştir. İşletmeler rekabet avantajı elde etme, maliyet tasarrufu sağlama, paydaşlarla iyi ilişkiler kurma, yasal düzenlemelere uyma, risk yönetme ve uzun vadeli başarı gibi pek çok sebeple sürdürülebilirlik faaliyetlerine yönelebilmektedir (Fernando ve Lawrence, 2014; Hermundsdottir ve Aspelund, 2021; Bagh ve diğ., 2024). Yatırımcılar ve finans çevreleri de iyi yatırım kararları alabilmek adına finansal bilgiler kadar finansal olmayan bilgilere de önem vermektedir (Borsa İstanbul, 2020). Bu sebeple sürdürülebilirlik performansının objektif bir şekilde ölçümü hem mevcut paydaşlar hem de işletmelere gelecekte yatırım yapmayı düşünen taraflar açısından son derece önemlidir.

Sürdürülebilirlik faaliyetlerinin uzun vadede sağlayacağı katkılar son derece önemli olmasına rağmen, bu faaliyetlerin ve bunun getireceği yatırımların oldukça yüksek maliyetli olması, getirisinin ise uzun vadeli ve belirsiz olması sürdürülebilirlik ve finansal performans arasındaki ilişkinin araştırılması gerekliliğini de beraberinde getirmiştir(Hermundsdottir ve Aspelund, 2021). Bu ilişkiye dair literatürde farklı analiz yöntemleri ile yapılan pek çok çalışma olmasına rağmen elde edilen sonuçlar karmaşıktır.

Çok kriterli karar verme (ÇKKV) yöntemleri performans ölçümünde çok boyutlu analiz imkanı sağlama, kapsamlı ve sistematik yaklaşım sunma, hassas sonuçlar elde etme, birbiriyle çelişen kriterler arasında optimal dengenin kurulmasına yardımcı olma, objektifliği artırma amacı gütmeye yönleriyle performans ölçümünde önemli katkılar sunmaktadır.

Çalışmanın öncelikli hedefi analiz kapsamındaki işletmelerin analiz dönemindeki sürdürülebilirlik performanslarının ve muhasebe temelli finansal performanslarının çok kriterli karar verme yöntemlerinden TOPSİS, MOORA, GRA yöntemlerine göre değerlendirilmesidir. Bu değerlendirme öncesinde sürdürülebilirlik performansında sürdürülebilirlik boyutlarından (çevresel, sosyal ve ekonomik) hangisi ya da hangilerinin daha etkili olduğu Geliştirilmiş Entropi yöntemi ile ortaya konulacak, yine bu üç boyutun alt boyutlarından görece daha yüksek öneme sahip olanlar belirlenecek ve işletmeler performanslarına göre analiz dönemi olan 2018-2022 yılları aralığında yıllar itibariyle değerlendirilecek ve sıralanacaklardır. Yine aynı işletmelerin muhasebe temelli performanslarında hangi göstergenin ne derece etkili olduğu Entropi yöntemi ile ortaya konulacak ve şirketler bu alandaki başarı durumlarına göre değerlendirileceklerdir. Sonrasında ise sürdürülebilirlik performansı ve finansal performans sıralamaları arasında istatistiki olarak anlamlı bir ilişki olup olmadığı Pearson korelasyon analizi ile ortaya konulacaktır. Çalışma BIST Sürdürülebilirlik Endeksinde 2018-2022 yılları arasında yer alan 10 firmanın verileri kullanılarak yapılmıştır. Kurumsal sürdürülebilirlik göstergeleri GRI4 rehberine göre belirlenmiş ve finansal performans göstergelerinden de muhasebe temelli olanlar kullanılmıştır.

Çalışmada ilk bölümde sürdürülebilirlik kavramı , sürdürülebilirliğin boyutları ve işletmeler açısından sürdürülebilirlik kavramları üzerinde durulmuş, ikinci bölümde muhasebe temelli finansal performans göstergeleri ve bu göstergelere etki edecek faktörler ele alınmış ve araştırma konusu ile ilgili literatür taramasına yer verilmiştir. Çalışmanın son bölümü çok kriterli karar verme yöntemlerinin açıklanması, analiz ve sonuçların yorumlanmasını kapsamına almaktadır.

BÖLÜM 1: SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK

1.1 Sürdürülebilirlik Kavramı

Sürdürülebilirliğin kökeni Latince “tutmak” veya “desteklemek” anlamına gelen “subtenir” sözcüğünden gelmektedir. Sürdürülebilirlik, bugünün ihtiyaçlarını karşılayabilme yeteneğini koruyarak, gelecek nesillerin ihtiyaçlarını karşılama imkânı sağlamaktır (United Nations, 1987). Sürdürülebilirlik kelimesi bir fenomen haline gelmiş ve genel kanı olarak çevresel boyutlu olduğu düşünülmeye başlanmıştır. Ancak genel kanıksamanın aksine sürdürülebilirlik kavramı Birleşmiş Milletler, Avrupa Birliği veya Dünya Bankası gibi kurumlar tarafından çevresel, ekonomik ve sosyal boyutları ile incelenmekte ve kabul edilmektedir.

Sürdürülebilirliğin kavram olarak kalmayıp bir toplumsal davranış biçimine dönüşüp politikaya evrimleşmesi çok eski dönemlere dayanmaktadır. Köklerinin 17. Yüzyıl Almanya’sına dayandığına ilişkin genel bir kanıksama vardır. “Nachhaltigkeit” olarak ilk kez Almanca ile kullanılan sürdürülebilirlik kelimesi ormanların gelecek nesiller için korunmasını savunan bir ilkeyi ifade etmektedir (Schmithüsen,2013).

Sanayi devrimi ile köyden kentlere büyük göç dalgaları olmuştur. Sanayileşmenin hızlı büyüyen yapısı çarpık kentleşmeyi ve ormansızlaşmayı oluşturmaya başlamıştır. Doğal alanların fütursuzca yok edilerek sınırlı kaynakların yok olmaya başlaması ile sürdürülebilirliğin çevresel boyutuna olan ihtiyaç ve ilgi artmaya başlamıştır (Sachs, 2015).

Küresel ölçekli açıklamaların ve siyasi politikaların eksenine sürdürülebilirliğin girmesinde birçok farklı neden olduğu görülmektedir. Betonlaşma ve hızlı tüketim anlayışı ile doğal güzelliklerin yok olmasının yarattığı duygusal travmalar da, iklim değişikliğinin olumsuz etkilerinin yarattığı ve yaratacağı maliyetler de sürdürülebilirlik politikalarına önem kazandırmaktadır.

Sürdürülebilirliğin bir ekonomi ve siyasi politika haline gelmesinde Birleşmiş Milletler’in etkisi çok büyüktür. 1972 yılında Stockholm’de gerçekleşen Birleşmiş Milletler Çevre Konferansı ile sürdürülebilir kalkınma kavramı küresel bir kavram haline gelmiştir. 1992 yılında Rio de Janeiro’da düzenlenen Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Zirvesi’nde Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri belirlenmiştir. Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri’nin kabul edilmesi ve küresel ölçekte çalışılmaya

başlanılması bugünün sürdürülebilirlik endekslerinin skor hesaplama süreçlerini dahi etkilemiştir.

Yirmibir başlıkta toplanan Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri'ne ulaşmak üzere çerçeve düzenleme getiren Birleşmiş Milletler'in çalışmaları hem kamusal alanda hem de özel sektör alanında yankı uyandırmıştır. Finans sektöründe sürdürülebilirlik endeksi ve risk yöntemi olarak karşılık bulan kavram özel sektörü kökten etkilemiştir(United Nations, 2015).

Finansal olmayan sürdürülebilirlik ölçütlerinin kayda değer bulunup incelenmesinin temelinde, iklim değişikliğinin yaratacağı olumsuz etkilerin sonucunda yüz yüze kalınacağı öngörülen maliyetler yatmaktadır. Refah seviyesini keskin şekilde düşürmesini öngören doğal felaketlerin karşısında önlem almak zorunda kalan kurum ve kuruluşlar yatırım ilişkilerinde önceliklerini sürdürülebilirlik olarak belirlemeye başlamıştır.

Sürdürülebilirlik daimî olma içgüdüğü ile kaynakların sadece mevcut nesillerin değil gelecek nesillerin de yararına kullanımı ve katılımını sağlayan bir kavram olarak kamu düzenini ve inovatif çözümleri olumlu yönde geliştirecektir.

Küresel ekonomik gelişmeler açısından bakıldığında üç ayakta ilerleyen bir stratejik zemine dayandırılan sürdürülebilirlik kavramı her geçen gün daha önemli ve gerekli hale gelmiştir. Yasal uyumluluklar ile sürdürülebilirlik temel eksene toplanmış ve çevresel boyuta ekonomik ve sosyal boyutlar da eklenmiştir.

Endüstriyel üretim ağındaki hızlanma ve dijital dönüşümün çevre ve insan ile uyumlu hale gelmesi, gelecek nesilleri tehlikeye atmayacak şekilde planlanması gibi yeni başlıklar sürdürülebilirlik anlayışına eklenmelidir. Yapay zekâ gibi toplumsal kaideleri kökten değiştirecek olan gelişmelerin toplumsal kalkınmaya zarar vermeyecek şekilde düzenlenmesi ve gerekli önlemlerin yine gezegenin ve insanlığın geleceği ışığında ilerlemesi gerekmektedir.

1.2. Sürdürülebilirliğin Boyutları

Sürdürülebilir kalkınmanın sağlanabilmesi ancak toplumun ve gezegenin tüm paydaşlarının katılımı ile mümkün olacaktır. Küresel ısınma, çevre kirliliği ve artan toplumsal yoksulluk, günümüzde dünyanın geleceği açısından büyük tehlike yaratmaktadır. Yoksulluk veya çevre kirliliği gibi mikro ölçekte eylemsel davranış

değişikliği gerektiren alanlarda sürdürülebilirliğin tek boyuta indirgenerek sağlanmaya çalışılması etkin ve yetkin kalkınmanın önüne geçerek istenilen sonucu doğurmayacaktır.

Hızla artış gösteren nüfus ve sınırlı kaynak nedeni ile birçok uluslararası organizasyon ve kurum sürdürülebilir kalkınma metodolojilerini çok boyutlu ele almaya başlamıştır. Günümüz ekonomik koşulları göz önünde bulundurularak insanlığa ve doğaya verilen zararın devam edebileceği gerçeği ile gereken önlemler detaylı ve kapsamlı oluşturulmuştur (Engin ve Akgöz, 2013).

Katma değer katacak sürdürülebilir kalkınma için ekonomik, ekolojik ve sosyal unsurların sürdürülebilirliği sağlanmalıdır. Üç farklı unsurdan sadece birinin bile sürdürülebilir olmaması, uzun süreli sürdürülebilirliğin gerçekleşmesini engelleyebilecektir. Ancak uygulamada ekonomik boyuta odaklanıldığı kadar diğer boyutlara odaklanılmadığı görülmektedir (Ecer, 2019).

1.2.1. Sürdürülebilirliğin çevresel boyutu

Sürdürülebilirlik kavramını görsel ve uygulamalı bir hale getiren durum çevresel boyuttur. Dolayısı ile toplumsal hafıza ve algılama açısından sürdürülebilirlik çevresel odaklı algılanmakta ve varsayılmaktadır. Sürdürülebilirliğin çevresel boyutu diğer boyutları yakından ilgilendirmektedir.

Çevresel boyutun kurumsal sorumluluğun merkezine alınmasının diğer bir nedeni ve gerçeği çeşitli düzenlemeler ile hükümetler ve şirketler için zorunlu hale getirilmeye başlanmasıdır. 2015 yılında gerçekleşen Paris Anlaşması ile küresel ısınmaya karşı ısınmanın 2 derecenin altında tutulması, mümkünse sınır hedefin ise 1,5 derecenin altında tutulması hedefi konmuştur. Küresel ısınmanın getirdiği derece artışına ulaşılması ile zorunlu göç oranında, kuraklık riskinde, gıda güvenliği sorunlarında artış, biyoçeşitlilik kayıpları, eriyen buzulların yol açmasıyla deniz seviyelerinde yükselme ve daha yüksek sıcaklıklarla iklim değişikliklerine neden olacaktır. İklim krizinin yaratması beklenen riskleri azaltmak için birçok önlem alınması gerekmektedir. Atık yönetimi, enerji kullanımı ve emisyonların kontrolü gibi konularda eyleme geçmek krizi azaltacaktır.

Yasal düzenlemeler, şirketleri belirli standartlara uymaya ve çevresel etkilerini en aza indirmeye teşvik etmektedir. Özellikle iklim değişikliğinin yarattığı kriz nedeni ile oluşan risklerin indirgenmesi açısından birçok eylem planı ve yasal

uyumluluk getirilmiştir. Endüstriyel üretim yapan şirket ve kurumların çevreye verdiği tahribat, bireysel tahribatla karşılaştırılamayacak kadar büyük ve tehlikelidir. Bu nedenle, kurumsal sorumluluk, bireysel sorumluluktan daha fazla önem taşımaktadır.

Kurumsal tahribat oranı fazla olduğu için bireysel davranışlardan daha çok kurumsal zarara odaklanılarak birçok yükümlülük getirilmiştir. Şirketlerin yarattığı geniş etki alanı nedeni ile sorumlulukları doğmaya başlamıştır. Toplumun refahı ve halk sağlığı üzerinde doğrudan etkisi olan üretim alanlarının gıda güvenliği ve hava kirliliği önleyici çalışmaları benimseyerek faaliyetlerini yürütmesi gerekmektedir.

Toplumun refahını arttırabilecek, bölge halkının sağlığını da iyileştirebilecek veya temiz su kaynaklarını koruyacak önlemleri alan şirketler aynı zamanda üretim bölgelerinin küresel iklim krizinden minimum etkilemesi veya hiç etkilenmemesi için önlemler almış olacaktırlar. Yasal uyumluluk, toplumsal algı, iklim krizi veya yeşil fon kaynaklarından faydalanmak gibi birçok sebep nedeni ile şirketler sürdürülebilirlik çabalarını arttırmak zorunda kalmışlardır. Toplumsal sorumluluk ilkelerini benimsemeleri için sadece yükümlülük getirilmekle kalınmamış, itici bir güç yaratması için finansal destek ve hibe programları oluşturulmuştur.

Şirketlerin çevresel, sosyal ve ekonomik etkilerini dikkate alarak faaliyet gösteriyor olmaları, sadece kâr odaklı olmaktan ziyade paydaşlarına (çalışanlar, tedarikçiler, toplum, çevre) karşı sorumluluk duygusu taşıdığını kanıtlama çabasıdır. Çevresel boyutun tam anlamı ile sağlanması adına üretimden tedarik sürecine kadar her alanda sürdürülebilirlik uygulamaları kullanılmalıdır. Ancak genellikle tedarik zincirinde bu uygulamaların kullanılmadığı görülmektedir (Şişman, Doğan ve Ağca, 2016).

1.2.2. Sürdürülebilirliğin ekonomik boyutu

Ekonomik açıdan bakıldığında, kaynakların uzun vadeli kullanımı ve işletmelerin sürekliliği açısından ekonomik faaliyetlerin yönetim şeklinin sürdürülebilir olması büyük önem taşımaktadır (Elkington, 1997). Uzun vadeli getiri sağlamak ve katma değer katan stratejiler geliştirebilmek amacıyla işletmelerin ve hükümetlerin, sürdürülebilirlik uygulamalarını finansal karlılık ile desteklenmesi gerekmektedir (Hopwood, Mellor ve O'Brien, 2005). Ekonomik sürdürülebilirlik,

yalnızca ekonomik büyümenin sağlanmasını değil, bu büyümenin süreklilik halinde devam edebilmesini amaçlamaktadır.

Sürdürülebilirliğin ekonomik boyutu başlığı altında uygun yönetim biçimine göre işletmelerin ve hükümetlerin uzun vadeli planlamaları, kaynak yönetimi, dışsallıkların yönetimi ve inovasyon gibi konular büyük önem taşımaktadır. Uzun vadeli planlamaya göre işletmeler, kısa vadeli kazançlardansa uzun vadeli refah ve istikrara yönelik kararlar almalıdır (Markandya ve Barbier, 1989). Ancak sürdürülebilir kalkınmanın sağlanması ile toplumsal katılım ve istikrar ortamı oluşturulabilecektir. Sürdürülebilir kalkınma sürdürülebilirlik politikalarına uygun politika ve planlamalar ile ekonomik hedeflere ulaşılmayı sağlamaktadır (Yalçın ve Karakaş, 2019). Kaynak yönetiminde ise doğal sermayenin korunması, yenilenebilir ve yenilenemez kaynakların sorumlu ve dengeli bir şekilde kullanılması; ekonomik süreklilik ve dolayısı ile sürdürülebilirlik açısından büyük önem taşımaktadır. Özel ve kamu kurum ve kuruluşlarında enerji, su ve diğer kaynakları daha verimli kullanarak maliyetlerin düşürülmesi ve rekabet avantajı sağlanması adına önlemlerin alınması gerekmektedir. Dışsallıkların yönetiminde, ekonomik faaliyetlerin yarattığı çevresel ve sosyal maliyetlerin en aza indirilmesi amaçlanmalıdır. Örneğin, karbon emisyonlarının fiyatlandırılması gibi politikalarla çevresel maliyetlerin içselleştirilmesi hedeflenmelidir (Stern, 2008). İnovasyon alanında ise temiz enerji, yeşil teknolojiler ve döngüsel ekonomi gibi alanlardaki ilerlemeler, ekonomik faaliyetlerin çevresel etkisini azaltarak sürdürülebilirliği artırır (Schwab, 2017). Birçok araştırma ve iktisatçının bakış açısına göre yeşil ve sürdürülebilir ekonomi kaynakları gelecekte çok daha önemli bir hale gelecek ve merkeze oturacaktır. Ekonomik kalkınmayı sağlamak için sürdürülebilir teknolojiler ile risklerin yarattığı zararlar azaltılmalıdır. Ancak o zaman sermayenin varlığı ve devamlılığı sağlanabilecektir.

Kâr maksimizasyonu odaklı ekonomik yapılanmanın önüne geçmek ve gerçek kalkınmayı sağlamak için aynı zamanda sürdürülebilir tüketim anlayışları kazandırılmalıdır. Sürdürülebilir çözümler için ekonomik büyüme ve refah sağlanıyor olmalıdır.

1.2.3. Sürdürülebilirliğin sosyal boyutu

Sürdürülebilirlik yaklaşımının sosyal boyutu, sadece bugünkü toplumları değil, aynı zamanda gelecek nesilleri de ilgilendirmektedir. Gelecek nesillerin ihtiyaçlarını dikkate almak ve kaynakları sorumlu bir şekilde kullanmak, sürdürülebilirlik açısından kritik öneme sahiptir. Sürdürülebilirlik sadece çevresel etkileri azaltmakla kalmamakta, aynı zamanda toplumsal yaşamın devamı için de önem arz etmektedir (Kuşat, 2012).

Kurumsal sürdürülebilirliğin sosyal boyutu ile kurum ve kuruluşların faaliyetlerinin toplum üzerindeki sosyal etkileri üzerine yapılan çalışmalar ve sosyal etkiler ele alınmaktadır. Çalışan hakları, tedarik süreci, paydaş hakları, yerel toplulukları ve genel olarak insan hakları her geçen gün daha kapsayıcı, adil ve sürdürülebilirliğe uygun bir hale gelmeye başlamıştır.

Adil ticaret ve iş koşullarının sağlanması adına birçok çerçeve kanunu ve standartlar oluşturulmaya başlanmıştır. Etik ve ahlaki değerlerin şirket politikalarında kabul görmesi hızlı üretim ve tüketim anlayışının değişmesi ile ancak mümkün olacaktır. Aksi takdirde hızlı değişen iş ve teknoloji koşulları nedeni ile sosyo-ekonomik dengesizlik toplumun her kesiminde olduğu gibi iş hayatında da artacaktır. Gelişmekte olan yapay zekâ teknolojilerinin toplumu ve iklim krizinin etkilerini azaltmayı olumlu yönde etkileyebilmesi için özellikle sürdürülebilirlik stratejilerinin sosyal boyutuna dikkat edilmelidir (Tüm, 2014).

İnsan haklarının korunması ve adil çalışma koşullarının sağlanması adına şirketlere her zamankinden daha büyük sorumluluk düşmektedir. Şirketler işçi haklarına saygı, adil ücret, güvenli çalışma ortamları, iş sağlığı ve güvenliği gibi konulara her zamankinden daha çok dikkat etmeli ve öncelik vermelilerdir. Hem yasal uyumluluğun sağlanması adına hemde kurumsal imaj adına şirketlerin paydaşlarına sosyal boyuta dair hassasiyetini kanıtlaması gerekmektedir. Bu gibi değerler, şirketlerde çalışanların daha uzun yıllar verimli bir çalışma ortaya koyarak çalışmasına da olanak sağlayacaktır.

Çeşitlilik ve kapsayıcılığın öne çıktığı şirketler linç kültüründen daha az zarar görecektir. Farklı kültürlere, cinsiyetlere, ırklara ve farklı yeteneklere sahip insanlara eşit fırsatlar sunan ve çeşitliliği iş gücüne ve karar alma süreçlerine dahil eden

şirketler çağdaş muassır medeniyetler seviyesinde hareket ederek hem hedef kitlesi yelpazesini renklendirecek hemde yaratıcılığı arttıracaktır.

Kurumsal itibar değerini artırmak için, kurumun yapısının kalitesinin ürün kalitesi kadar iyi olması gerekmektedir. Sürdürülebilirliğin sağlanabilmesi için kurumsallaşma gerçekleştirilmelidir. Kurumsallaşabilmek adına objektif ve etik değerlerin öncelik olarak belirlendiği çalışma şartları yaratılmalıdır.

Kurumsal sosyal sorumluluk anlayışı gelecek nesillere karşı sorumluluklar göz önünde bulundurarak oluşturulmalıdır. Sorumluluk anlayışı ile toplumsal kalkınmaya katkı sağlamalı ve faaliyet alanı veya alanları ile ilgili çözümler buluyor olmalıdır.

1.3. İşletmeler Açısından Sürdürülebilirlik

İşletmeler hem çevreyi etkiler hem de bu çevreden etkilenirler. Faaliyetlerini çevrelerine karşı sorumluluk çerçevesinde yürütmeleri hem ekonomik hem de sosyal açıdan sürdürülebilirliği etkilemekte ve dolayısıyla yarattıkları değer, sürdürülebilir bir dünyaya katkı olarak kabul edilmektedir (Aracı, Yüksel ve Filiz, 2016). Zararlı ve sorumsuz faaliyetlerle kısa vadede kâr elde etseler bile, kendileri de dahil olmak üzere tüm toplum ve çevre, daha uzun vadeli sebeplerden kaynaklanan zararın faturasını ödemektedir. Bu nedenle sürdürülebilirliğin kurumsal yönetimle güçlü bir ilişkisi olduğu düşünülmekte ve sürdürülebilirlik çerçevesindeki faaliyetler çevre, toplum ve ekonomi açısından büyük bir kazanç olarak görülmektedir (Ceran, 2017).

Günümüz işletme faaliyetleri artık toplumdaki tüm paydaşlar tarafından daha ayrıntılı olarak gözlemlenmekte; sürdürülemez ve zararlı faaliyetlere karşı tepkiler verilmektedir (Kandemir, 2021).

İşletmeler açısından sürdürülebilirlik ilkelerinin benimsenmesinin bir çok yararı olduğu bilinmektedir. Bunlara örnek olarak, toplumda her geçen yıl daha da önem kazanan farkındalığın artması ile birlikte sürdürülebilirlik çalışmaları bulunan şirketlere artan müşteri talebi, enerji tasarrufu önlemlerinin yarattığı maliyet tasarrufu, iklim değişikliğinin olumsuz etkilerinin minimuma indirilebilmesi sebebiyle yön verilebilen risk yönetimi ve yenilikçilik anlayışları verilebilir.

1.3.1. Kurumsal sürdürülebilirlik

Kurumsal sürdürülebilirlik; ekonomik hedeflere ulaşmaya çalışırken sosyal ve çevresel etkilerin ne şekilde artış gösterebileceğini ve karşılaşılabilecek olası bazı hallerde ne şekilde aksiyon alınması gerektiğini değerlendirmektedir. İdeal işletme yönetimlerinde alınan kararların sonuçlarının da değerlendirilmesi, bir kararın uygulanması ile ortaya çıkabilecek sorumluluğun da göz ardı edilmemesi ve gerekli önlemlerin alınması oldukça önemlidir. İşletmelerin karar alma sürecine ilişkin sorumlulukları; yarattıkları faydanın uzun vadeli olmasını sağlamak, kurumsal yönetim geliştirmelerinde ekonomik faktörlerin yanı sıra sosyal ve çevresel faktörlere de odaklanmak ve sürdürülebilirlik politikalarını kapsamlı risk yönetimleri ile karar alma süreçlerine yansıtılmak olarak sıralanabilir. Süreç yönetiminin doğru ve uzun vadeli sağlanması sadece işletmeler üzerinde değil işletmenin paydaşları üzerinde de kalıcı olumlu etki yaratacaktır (Ecer, 2019).

Çalışmalar kurumsal sürdürülebilirliğin hem çevre hem de genel olarak toplum açısından uzun vadeli sonuçlar doğurduğunu göstermektedir. Kurumsal sürdürülebilirlik yönetim modüllerinde sıklıkla ele alınmakta ve sürdürülebilirliğin tüm boyutlarıyla ilişkilendirilmektedir. Bu nedenle kaynak kullanımından ekolojik denge ve çeşitliliğin korunmasına, sosyal, çevresel yasaklardan ekonomiye kadar pek çok kriter kurumsal sürdürülebilirliğin ölçütü olarak kabul edilmektedir (Kandemir, 2021).

Günümüzde kurumlara ve faaliyetlere hem yerel hem de evrensel bir çerçeveden bakılmaktadır, yükler dağıtılıp, sorumluluklar evrensel değerler temel alınarak belirlenmektedir. Sürdürülebilir kalkınma, bu noktada öne çıkan bir yaklaşım olarak, kurumsal sürdürülebilirliğin güvenilirliğinin belirlenmesini ve bu yaklaşıma uygun gelecek plan ve stratejilerinin yapılmasını gerektirmektedir. Bu genel çerçevede kurumsal sürdürülebilirliği tanımlamaktadır.

Sürdürülebilir kalkınma yönünde sürekli bir gelişim göstermek oldukça önemlidir. Sosyal ve toplumsal etkiye sahip teknolojilerin ve kontrollerin çokluğu da bu doğrultuda önem arz etmektedir. Bu noktada kurumların sürdürülebilir yönetim modelleri önerisi ile hem kendi çıkarları çerçevesinde hem de toplumsal ihtiyaçlara doğru genişleyerek denge oluşturmaları sağlanmalıdır. Bu sayede yaratacakları değer

geleceğe yönelik olacak ve kurumsal yönetim kapsamına giren sürdürülebilirlik ilkeleri sertifikası ile kurumsal sürdürülebilirlik sağlanacaktır (Özçelik, 2013).

Kurumsal sürdürülebilirlik artık son yıllarda sıklıkla araştırılan ve tartışılan bir konu haline gelmiştir. İşletmelerde sorunların olduğu, bazılarının bunu gerçekten benimseyip kurumsal kimliklerine tam anlamıyla yansıttığı, bazılarının ise sadece finansal kaygılardan dolayı sürdürülebilirliği önemseymediği görülmektedir. Öte yandan sürdürülebilir kalkınmanın sağlanması için yalnızca bireysel çabaların ya da yasal düzenlemelerin yeterli olmadığı unutulmamalıdır. Sermaye Piyasası Kurulu'nun (SPK) Ekim 2020 tarihli onayıyla Kurumsal Yönetim İlkeleri kapsamında yapılan değişiklik, kurumsal sürdürülebilirlik açısından oldukça önemli bir girişimdir. SPK tarafından yapılan bu değişiklik kapsamında kamuya açık sürdürülebilirlik politikalarını uygulamaları, eğer uygulamadıysa nedenlerini “Kurumsal Yönetim Uyum Raporları”nda açıklamaları istenmiştir. Bu karar, sürdürülebilirliğin ve kurumsal sürdürülebilirliğin artırılmasında önemli bir aşama olmuştur (Düzer, 2020).

1.3.2. Kurumsal sürdürülebilirliğin bileşenleri

Son dönemdeki rekabet koşullarına sürdürülebilirlik de eklenince kurumsal imaja oldukça olumlu katkısı olan sürdürülebilirlik, iş yapılanmalarında daha çok takip edilen bir kriter haline gelmiştir. Modern ekonomilerde, kalkınmanın çok boyutlu ele alındığı; toplumsal eşitliğe, toplum ve kaynak kullanımına önem verilen, sürdürülebilirlik politikalarının ön plana çıktığı iş modellerine doğru bir dönüşümün olduğu görülmektedir. Bu dayanıklı, duyarlı ve sürdürülebilir yapının daha olumlu ve rekabet avantajına sahip olduğunu söylemek mümkündür (Kuşat, 2012).

Sürdürülebilirlik yaklaşımı çerçevesinde, yalnızca ekonomik boyuta odaklanılarak uzun vadeli varoluş devamlılığının sağlanmasının mümkün olmadığı görülmektedir. Kurumsal sürdürülebilirlik denildiğinde akla çok boyutlu sürdürülebilirlik kavramı gelmekte, doğal ve insani tüm kaynakların verimli kullanılmasını esas alan toplumun yönetim anlayışı ifade edilmektedir. Her iş birimi ekonomik beklentilerle kurulmuş olsa da, büyüme sürecinin tüm toplumu ilgilendiren sadece maddi değil manevi risklerinin de dikkate alınması ve bunların azaltılmasına yönelik tedbirlerin alınması gerekmektedir. Bu sadece bir gerekliliğin yerine getirilmesi açısından değil, aynı zamanda varlığının devamlılığı ve kurumsal sürdürülebilirlik perspektifi açısından da önemlidir (Oral ve Geçdoğan, 2020).

Sürdürülebilir kalkınma, kurumsal sosyal sorumluluk (KSS), sosyal paydaş teorisi ve kurumsal hesap verebilirlik teorisi kavramları kurumsal sürdürülebilirliğin bileşenlerini oluşturmaktadır (Engin ve Akgöz, 2013).

1.3.2.1. Sürdürülebilir kalkınma

Sürdürülebilir kalkınmanın kapsamı oldukça geniş olmakla birlikte ekonomiden çevre bilimine, siyasetten sosyal adalete, hukuktan yönetim yaklaşımlarına kadar bir çok alanı kapsamaktadır.

Kurumsal sürdürülebilirlik ve sürdürülebilir kalkınma arasındaki bağlantı, bu iki kavramın karşılıklı olarak birbirini desteklemesi üzerine kuruludur. İşletmeler, sürdürülebilir kalkınma hedeflerini benimseyerek, kurumsal sürdürülebilirlik performanslarını artırabilirler. Bu sinerji, birkaç temel noktada incelenebilir.

Kurumsal sürdürülebilirlik, ekonomik açıdan işletmelerin rekabet avantajı elde etmesine yardımcı olurken, sürdürülebilir kalkınma da ekonomik büyüme ve istikrarı hedefler. İşletmelerin sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşma motivasyonları; rekabet avantajı sağlama ve kurumsal değeri artırma olarak belirtilebilir. Bu bağlamda, sürdürülebilir kalkınma hedefleri, işletmelerin uzun vadeli ekonomik başarısını destekler (Bansal, 2005).

Kurumsal sürdürülebilirlik, çevresel etkileri minimize etmeyi amaçlar. Çevresel sürdürülebilirlik stratejilerinin, sürdürülebilir kalkınma hedefleri ile uyumlu olduğunu ve işletmelerin çevresel performanslarını iyileştirdiğini vurgular. Sürdürülebilir kalkınma hedefleri, çevresel koruma ve iklim değişikliği ile mücadele gibi küresel sorunları ele alarak, işletmelerin bu alandaki çabalarını destekler (Lozano, 2015).

Kurumsal sürdürülebilirlik, sosyal sorumlulukları içerir ve toplumsal refahı artırmayı hedefler. İşletmelerin sosyal sorumlulukları, sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşmada kritiktir. Sürdürülebilir kalkınma, yoksullukla mücadele, eğitim, sağlık ve toplumsal eşitlik gibi sosyal hedefleri içerir ve bu alanlarda işletmelerin katkılarını teşvik eder (Dyllick ve Hockerts, 2002).

Sürdürülebilir kalkınma çeşitli disiplinler tarafından farklı tanımlarla sağlanmaktadır. Kalkınmanın genel kabul görmüş bir tanımını yapmayı zorlaştıran temel nedenlerden biri, kalkınmanın sadece ekonomik değişimleri değil aynı zamanda

sosyal, kültürel ve siyasal değişimleri de içermesidir. En basit tanımıyla sürdürülebilir kalkınma, gelecek nesillerin ihtiyaçlarını göz ardı etmeden bugünün ihtiyaçlarını ve bolluğunu karşılayabilme yeteneği olarak ifade edilebilmektedir (United Nations, 1987).

Sanayi Devrimi sonrasında artan makineleşme ve fabrikalaşmanın doğaya verdiği tahribatın etkileri takip eden yıllarda kendisini göstermeye başlamıştır. Üretim anlayışında kalıcı değişikliklerin yaşandığı bu zaman ortamında insan ve doğa arasındaki ilişkilerin dağılımı zayıf kalmıştır. Daha önceki bölümlerde bahsi geçen sürdürülebilir kalkınmanın da önemli bir adımı olan Paris Anlaşması, insan ve doğa arasındaki zayıf kalan bu bağı yeniden güçlendirme yönünde önemli bir adım olmuştur. Mevcut durumda sanayi yönünde yükselmekte olan ekonomik gelişmelerin çevreden bağımsız olarak ele alınması mümkün olmayıp, işletme bilgilerinin sorumluluk duygusuyla muhafaza edilmesi ve gelecek nesillere aktarılması gerekmektedir. Bunun için sürdürülebilirlik politikalarına uygun kalkınma planlarının yapılması gerekmektedir (Yıldız, 2017).

İkinci Dünya Savaşı sonrasında ülkelerin yaptıkları kalkınma hamleleri sayesinde bazı ülkeler oldukça başarılı olmuş ve bu da gelişmişlik düzeyine yansımıştır. Öte yandan bu gelişme süreci doğal çevrenin de kirlenmesine ve zarar görmesine neden olmuş, daha önce fark edilmeyen bu durum büyüyerek görünür hale gelmiştir. Günümüz büyüme oranları ile doğal çevre arasındaki denge büyük ölçüde tükenmiş ve dengenin yeniden sağlanması için girişimlerde bulunulmuştur. "Sürdürülebilirlik" teriminin 1987 yılında Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu'nun bir raporunda kullanılmasından sonra dünyada alternatif bir ekonomik model olarak "sürdürülebilir kalkınma" kavramı kabul edilmeye başlanmıştır. Bu birliktelik içerisinde atılan adımlarla çevreye duyarlı, yeşil bir ekonomi hedeflenmiş ve desteklenmiştir. Artan çevre sorunlarıyla mücadele etmek amacıyla kurulan Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu'nun 1987 tarihli raporu kaçınılmaz olarak dikkat çekmektedir (Aracı, Yüksel ve Filiz, 2016).

Birleşmiş Milletler Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu'nun 1987 yılında yayınladığı "Brundtland Raporu", sürdürülebilir kalkınmanın çok hızlı büyüdüğünü ve yaygınlaştığını göstermiştir. Rapor kapsamında ekonomik kalkınma ve sosyal boyutları ele alınmaya başlanmıştır (Tüm, 2014).

Çevrenin korunmasına yönelik en önemli adımlardan biri 1992 yılında Rio de Janeiro'da atılmış ve Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı'nın Rio Zirvesi'nde "Birleşmiş Milletler İklim Koşulları Çerçeve Sözleşmesi" ülkelerin imzasına açılmıştır. 11 Aralık 1997'de Japonya'nın Kyoto kişisel anlaşmasına "Kyoto Protokolü" eklenerek 2005 yılında yürürlüğe girmiştir. Çevre kirliliğini azaltmak amacıyla 169 ülkenin imzaladığı Kyoto Protokolü, yaptırım destekli ilk çevre anlaşmasıdır. Daha önce Doğu Bloku'nda yer alan ülkelerin imzasıyla bu sayı 2004 yılında 181'e yükselmiştir. Protokolün amacı iklim değişikliğinden kaynaklanan karbonhidrat ve metan benzeri gazların salınmasının önlenmesidir (Özcan, 2020).

Ozon tabakasının incelmesine neden olan maddelere ilişkin uluslararası çevre anlaşmalarından biri olan Montreal Protokolü yayınlanmış olup, ozon tabakasında bu tahribata neden olan kimyasallar kontrol altında tutularak yok olacak şekilde çalıştırılmaktadır. 1989 yılında kabul edilen Montreal Protokolü 197 ülke tarafından imzalanmıştır. Türkiye hem Montreal Protokolü'ne hem de Viyana Sözleşmesi'ne bir yıl önce (1988) taraf olmuştur (Uçak ve Villi, 2021).

Kyoto Protokolü'nün 2020 yılında sona ermesinin ardından Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çevre Sözleşmesi kapsamında genişletilen "Paris Anlaşması", çevre sorunları ve iklim değişikliğiyle mücadele etmeyi ve artan yeryüzü sıcaklığının 2 C° düşürülmesini hedeflemektedir. Türkiye ve 195 ülkenin yer aldığı Paris İklim Anlaşması Kasım 2015'te Paris'te imzalanmıştır. Çevresel iklimi ve iklim ısınması ile mücadeleyi destekleyen AB, Paris Anlaşması'nın ardından "Avrupa Yeşil Anlaşması" çağrısında bulunmuştur. Anlaşmada sektörel bir kısıtlama bulunmamasına rağmen iklim değişikliğine katkıda bulunan her unsur önceden dahil edilmeye çalışılmıştır. Avrupa Yeşil Anlaşması, 2050 yılına kadar tüm üye ülkelerde karbon emisyonlarının tamamen ortadan kaldırılmasını hedeflemektedir ve bunun için karbon sınır ücretleri gibi yöntemler kullanılmaktadır. Sürdürülebilir kalkınmanın gelişen kalkınma sürecini dikkate almaya verilen önemin hızla arttığı görülmektedir (Şahin ve Önder, 2021).

1.3.2.2. Kurumsal sosyal sorumluluk (KSS)

Literatüre bakıldığında kurumsal sosyal sorumluluk (KSS) terminolojisinin çeşitli tanımlarıyla karşılaşmak mümkündür. Kurumsal sosyal sorumluluk,

kurumların kendi çıkarlarını değerlendirmesinin ötesine geçen, toplum faydasına olan girişimleri olarak açıklanmıştır.

Kurumsal sosyal sorumluluk, toplumla ve diğer sivil toplum kuruluşlarıyla olan ilişkilerin hem finansal hem de finansal olmayan bilgilerle raporlanmasını ifade etmektedir. KSS kavramı ilk kez 1953 yılında Bowen tarafından iş insanlarının ve iş hayatının sosyal sorumluluk bilinciyle, duyarlı ve değer katan adımlar atması gerektiğini belirten ilkelerle ortaya atılmıştır. Daha sonra, 1979 yılında Carroll tarafından KSS kavramı ekonomik, hukuki, etik ve hayırseverlik boyutlarıyla dört bölüme ayrılmıştır. Carroll, ekonomik sorumluluğun işletmelerin temel işlevi olan kâr elde etme sorumluluğu olduğunu, diğer üç boyutun ise topluma ve dış paydaşlara yönelik olduğunu savunmuştur (Engin ve Akgöz, 2013).

En genel tanımıyla kurumsal sosyal sorumluluk, işletmenin toplum nezdindeki imajıyla ilgilidir. Bu kavramların temel fikirleri; yönetimde bulunanların ve sahiplerin kendi çıkarlarının yanı sıra toplumsal istek ve bilgilere göre hareket etme sorumluluğunun da bulunmasıdır (Wilson, 2003).

Carroll (2000) kurumsal performansın toplumsal refah için gerçekleştirilen etik, gönüllü veya hayırsever eylemlerle mümkün olabileceğini belirtmiştir. Kurumsal sosyal politikalar, sosyal sistemler, programlar ve politikaların daha kapsamlı değerlendirilmesi, büyüme yönetimi ve kurumsallaşmayı içermektedir. Sosyal sorumluluk sahibi işletmeler kendilerini diğer işletmelerden farklılaştırabilmektedirler. Diğer işletmelerle karşılaştırıldığında sosyal sorumluluk sahibi işletmeler kendi imajlarını sunma olanağına sahiptir.

1.3.2.3. Sosyal paydaş teorisi

Sosyal paydaş teorisi terimi ilk kez Freeman (1984) tarafından kullanılmıştır. Freeman, şirketlerin paydaşlarını, şirketin faaliyetlerinden etkilenen veya şirketin faaliyetlerini etkileyen kişi ve gruplar olarak tanımlamıştır. Bu teorinin özünü, işletmelerin sadece hissedarlarının refahına odaklanmak yerine tüm paydaşlarının refahına odaklanmasının uzun vadeli başarı için gerekli olduğu fikri oluşturmaktadır.

Clarkson (1995), sürdürülebilir performans konusunda yapmış olduğu çalışmalarda işletmelerin paydaşlarına odaklanabilmesi açısından topluma bir bütün olarak değil de paydaş konuları ile sosyal konular arasında bir ayırım yaparak yaklaşması gerektiğini öne sürmüştür. Freeman ve Clarkson'dan sonra paydaş teorisi

başka araştırmacılar tarafından da araştırılıp farklı açıklamalarla yorumlanmış ve sürdürülebilir performansla ilişkilendirilmeye başlanmıştır.

Donaldson ve Preston (1995), çalışanlarına karşı sorumlu davranma fikrinin geliştirilmesine odaklanmıştır. Yazarlar, iş dünyasında işletmelerin sorumlu davranması durumunda kadınlara yönelik gereksiz baskının önlenebileceğini savunmuşlardır. Donaldson ve Preston (1995) paydaşların kaygılarının dikkate alınmasının işletmelerin sorumluluğunda olduğunu vurgulamışlardır. Firmaların kar elde etme sürecinde etik standartlara uygun davranması önemlidir ve hedefleri, paydaşların çıkarlarıyla uyumlu olmalıdır. Başka bir deyişle şirketler kendi mali çıkarlarını ve ilişki içinde oldukları tarafların çıkarlarını göz önünde bulundurmalıdır. Ayrıca firmalara olan güveni artırmak amacıyla sosyal sorumluluk uygulamalarına katılmak faydalı olabilecektir (Barnett ve Salomon, 2012).

1.3.2.4. Kurumsal hesap verebilirlik teorisi

Hesap verebilirlik teorisi, bir şirketin faaliyetlerini yerine getirirken uyguladığı etik ve yasal uygulamaları ifade eder. Bu kavram sorumluluktan farklıdır. Sorumluluk, firmanın nasıl aksiyon aldığını ifade ederken, hesap verebilirlik; sorumlulukları yerine getirme, açıklama yapma ve hatta muhattaplara rapor sunma görevini yerine getirir. Bu sorumluluğun üç temel unsuru üzerinde durulmaktadır. Birincisi, kararı veren asıl aktörün yürütülen faaliyetlerle ilgili açıklama yapmasıdır. Bu açıklama hem gönüllü hem de zorunlu olabilir. İkincil sorumluluk tarafı ise yerine getirilen sorumlulukları ve sunulan bilgileri sorgulamanın yollarını bulmaktır. Son aşama ise, sorumlulukların yerine getirilmediği koşullardaki yaptırımını temsil eder. Bu yaptırımlar, resmi veya gayri resmi olabilir (Bovens, 2003).

Kurumsal hesap verebilirlik teorisi; sürdürülebilirlik açısından, kurumlar ile toplumun geri kalanı arasındaki ilişkinin doğasını tanımlıyor olması yönünden önem arz etmektedir.

1.4. İşletmeleri Sürdürülebilir Olmaya İten Nedenler

Sürdürülebilir çözümlerin işletmelerde uzun vadede daha çok verimliliği ve karlılığı getip getirmeyeceği araştırma konusu haline gelmiştir.

İşletmeler rekabet avantajı elde etme, maliyet tasarrufu sağlama, paydaşlarla iyi ilişkiler kurma, yasal düzenlemelere uyma, risk yönetme ve uzun vadeli başarı gibi

pek çok sebeple sürdürülebilirlik faaliyetlerine yönelebilmektedir (Fernando ve Lawrence, 2014; Hermundsottir ve Aspelund, 2021; Bagh ve diğ., 2024). Özellikle halka açık şirketler için sürdürülebilirlik çok daha önemli bir gereklilik haline gelmiştir. Yasal uyumluluklar ve sürdürülebilirlik odaklı zorunluluklar süreci hızlandırmıştır. COVID-19 pandemisi sonrası yaşanan enflasyon ve ekonomik buhran nedeni ile yeni bir anlayış küresel ölçekte uygulanmaya başlanmıştır. Kısa vadeli ekonomi anlayışı ile buhranı atlarmaya çalışan şirketlerin büyük bir çoğunluğuna göre sürdürülebilirlik için gereken yatırımlar maliyet olarak büyük veya imkansız kabul edilmektedir. Büyük ölçekli sermayeye sahip şirketlerin yaptığı enerji ve su tasarrufu, atık azaltma ve verimliliği artırma gibi sürdürülebilirlik uygulamaları rekabette makası büyütecektir. Şirketlerin en büyük kalemlerinde önemli maliyet tasarrufu sağlayarak yıllar içinde artan bir fark oluşturacaktır.

Artan tüketici bilinci de işletmeleri sürdürülebilir olmaya itmiştir. Sürdürülebilirliği temeline alan işletmelerin ekonomik çıkarlarını ve sosyal sorunları bir arada ele alarak tüm paydaşlara karşı sorumlu olması gerekmektedir. Yönetim politikalarında bütünsel bir bakış açısı benimsenmesi ile gerçek bir dönüşüm sağlanacaktır.

Sürdürülebilir bir ticaret hayatına geçişi hızlandırmak için; hükümetlerin, şirketlerin ve sivil toplum kuruluşlarının birlikte çalışacağı kapsamlı bir çerçeve politika gereklidir. Lokomotif görevi görecek ve dönüşümü tetikleyecek vergilendirme, uluslararası standartlar, sürdürülebilir finans araçları, uluslararası işbirlikleri ve yasal uyumluluklar yürürlüğe girmiştir (Pekdemir, 2017).

Küresel ölçekte ekonomik, sosyal ve çevresel boyutlarda ele alınan sürdürülebilirlik anlayışı yasal uyumluluk ve standartizasyonlarda tam anlamı ile kendini gösterememektedir. Çevresel süreçlerin karlılık sürecine olan yansımaları hızlı ve net şekilde ifade edilebildiği için diğer alanlar yeteri kadar şirketler tarafından önemli bulunmamaktadır. Uygulamada karşılık bulmayan standart değerlerinin gelişebilmesi adına daha çok yükümlülük getirilmeli ve uygun yönetim anlayışı olup olmadığı incelenmelidir. (Tüyen, 2020)

Şirketlerin sürdürülebilir olmasını pekiştiren diğer temel bir güç ise; kurumsal itibar ve imajdır. Marka itibar ve güveni sağlanması adına sürdürülebilir olmak önemli bir güçtür. Özellikle kriz zamanlarında markayı korumak ve kalıcı hale getirmek için bir kalkan görevi görebilmektedir (Tüyen, 2020)

Mevcut hedef kitlenin korunması veya genişletilebilmesi adına sürdürülebilirlik kritiktir. Rekabet avantajı sağlamak da işletmeleri sürdürülebilir olmaya iten sebeplerden bir diğeridir (Hermundsdottir ve Aspelund, 2021). Kurumsal itibarın artırılması başlı başına dönüşümün önemli bir tetikleyicisidir. Her geçen gün tüketiciler çevreye ve topluma duyarlı firmaların ürünlerini tercih etmektedir. Değişen algı, sürdürülebilir üretimin devamlılığını ve sürdürülebilir tüketimin yaygınlaşmasını teşvik etmektedir. Aynı zamanda yatırımcılar da sürdürülebilirlik ilkelerini benimseyerek yatırım kararlarını vermekte ve şirketleri bu konuda gelişmeye teşvik etmektedir. Bu durum, tüketici talebinin de sürdürülebilirliğin önemli bir itici gücü olduğunu göstermektedir. Yatırımcıların, sürdürülebilirlik yaklaşımını benimseyen şirketlere yatırım yapmayı tercih etmeleri, bu yaklaşımın hem değerini hem de kârlılığını artırma potansiyelini ortaya koymaktadır (Pekdemir, 2017).

1.5. İşletmelerin Sürdürülebilirlik Stratejileri

Sürdürülebilirlik stratejisi genel olarak herhangi bir kurumun veya kuruluşun çevresel, sosyal ve ekonomik açıdan uzun vadede ayakta kalabilmesini sağlamak için oluşturduğu özgün bir yoldur. Strateji faaliyet, yönetim, coğrafya veya hedef kitleye özgü olmadığı takdirde yeşil veya sosyal aklamadan öteye geçemeyecektir. Asya'da üretim ve tüketim yapan bir şirket ile İskandinavya'da faaliyet gösteren bir şirketin yenilenebilir enerji kaynakları veya toplumsal problemleri farklıdır. Bu neden ile şirketlerin tüm faaliyetlerini kapsayan ve gelecek nesillerin ihtiyaçlarını da göz önünde bulunduran bir çerçeve oluşturulmalıdır. (Torum ve Yılmaz, 2009)

Sürdürülebilirlik stratejisi sadece gelecek nesillerin ihtiyaçlarını değil günümüz risklerini de göz önünde bulundurarak hazırlanmalıdır. Örneğin günümüzde yapay zeka ile iklim değişikliğinin olumsuz bir ilişkisi olması öngörülememektedir. Ancak e-atık veya bulut teknolojilerinin yaratacağı sanal atık yığını enerji açısından tehlikeli bir hal alabilecek ve yeni kaynak arayışı yaratabilecektir. Bir başka açıdan bakıldığında akıllı tarım veya hava temizleme özellikleri ekolojik dengeyi bozarak kuraklığı veya diğer doğal afetleri arttırabilecektir.

Doğru risk yönetimi ile kapsamlı bir çerçeve oluşturulmalıdır. Ekolojik, sosyal ve yönetsel riskler belirlenerek bu ekolojik risklerin fırsata dönüştürülmesi gerekmektedir. Aksi halde üç boyutlu sürdürülebilirlik anlayış unsurlarından biri olan ekonomik boyut zedelenebilecektir. Doğayı koruyan, etik kurallar oluşturan, enerji

tasarrufu sağlayan ve sağlıklı ürünler üreten stratejiler oluşturulmalıdır. Bütüncül yaklaşımla tüm faaliyetleri kapsayan bir çerçeve gereken etkiyi ve yatırımları oluşturacaktır.

İşletmelerin toplumdaki rolünü arttıran en önemli gelişme sosyal algının yükselmesi olmuştur. Sürdürülebilir kalkınma toplumda olumlu ve değişken bir faktör yaratmıştır. İşletmelerin sadece finansal kar elde ederek ürün ve hizmet üretmeleri değil, aynı zamanda bunların neden olduğu çeşitli ekolojik ve sosyal sorunları azaltan alanlarda bir aktör olması şirketleri olumlu etkileyecektir.

Sürdürülebilir bir işletme, uygulama sistemlerine ve sosyal sürdürülebilirliğe önem veren ve aynı zamanda bu politikaların toplum tarafından kabul edilmesini sağlamaya çalışan bir işletmedir. Günümüz rekabet koşullarında sürekliliklerini sağlayabilmeleri için kar sağlanıyor olması yeterli değildir. Şirketlerin varlıklarını koruyabilmeleri için her açıdan sürdürülebilir kalmaları gerekmektedir. Diğer taraftan; küreselleşmenin artmasıyla toplumdaki rolü ve etkisi artmakta, bununla birlikte sürdürülebilirliğe ilişkin görevleri de artmaktadır.

Şirketlerin sürdürülebilirlik konusundaki görevlerini tam olarak gerçekleştirebilmesi için kurumsal sürdürülebilirlik stratejileri planlamaları gerekmektedir.

Ortaya çıkan ürünlerin, ekolojik ve sosyal performansın sürdürülebilir olmasının yanı sıra ekonomik performansın da sürdürülebilir olması sağlanmalıdır (Tokgöz ve Önce, 2009).

Kurumsal sürdürülebilirlik ana başlıklarının başında çevresel boyutta; sera gazı emisyonlarını azaltma, enerji ve su tasarrufu sağlama, atık yönetimini iyileştirme ve sürdürülebilir kaynak kullanımı gibi unsurları içermektedir. Sosyal boyutta ise adil çalışma koşulları sağlama, çeşitliliği ve kapsayıcılığı teşvik etme, insan haklarına saygı duyma ve toplumsal sorumluluk projelerine katılma gibi unsurları içermektedir. Son olarak ekonomik boyutta ise uzun vadede kârlı kalmasını sağlamaktadır. Bu, kaynakları verimli kullanma, yenilik yapma, riskleri yönetme ve müşteri memnuniyetini sağlama gibi unsurlardan oluşmaktadır.

Küresel bakış açısıyla kurumsal sürdürülebilirlik stratejilerine ilişkin iç ve dış değerlendirme formları kurumsal sürdürülebilirliğe önemli ölçüde yön vermektedir. Bu nedenle şirketlerin kurumsal sürdürülebilirlik stratejilerini oluştururken iç ve dış faktörleri değerlendirmesi gerekmektedir. Küresel vizyona sahip kurumsal

sürdürülebilirlik stratejilerinin içsel özellikleri; kurum kültürü, rekabet gücü ve sürdürülebilirlik performansı olmalıdır. Dış faktörler arasında çevre düzenlemeleri, diğer düzenlemeler ve pazarlama olmalıdır (Chandler ve Werther, 2014).

Küresel kurumsal sürdürülebilirlik, yasal uyum, rekabet avantajı ve kapsayıcı bir yaklaşımın bir araya gelmesiyle sağlanmaktadır. Küresel çapta faaliyet gösteren kuruluşların istikrarlı bir şekilde sürdürülebilirlik sağlayabilmeleri için üç aşamadan oluşan bir sistem oluşturmaları gerekir. İlk aşama yasal uyum ve stratejik planlama, ikinci aşama rekabet avantajı elde etme, üçüncü aşama ise kapsayıcı ve dengeli bir yaklaşım benimsenmesi olmalıdır. Her aşama, kuruluşların uzun vadeli başarısını ve sürdürülebilirliğini koruma açısından ayrı ayrı önemli ve değerlidir.

İlk aşamada, kuruluşların ulusal ve uluslararası politikalara, yasal düzenlemelere ve anlaşmalara uygun bir yapı oluşturması hayati önem taşımaktadır. Üst yönetim, sosyal ve faaliyet alanlarıyla ilgili mali sorumluluklarının bilincinde olmalı ve kurumsal sürdürülebilirlik stratejilerini bu bilinç doğrultusunda belirlemelidir. Sadece bir yükümlülük olarak değil, aynı zamanda sosyal ve operasyonel sorumlulukları yerine getirmenin de anahtarı olarak yaklaşılmalıdır.

İkinci aşamada, rekabet koşullarında sürdürülebilirliği sağlamaya odaklanarak, işletmelerin uluslararası politikalara ve yasal gerekliliklere uyması sağlanmalıdır. Böylece kaynakların daha verimli kullanımı, sosyal sorumlulukların yerine getirilmesi ve finansal performansın artırılması adına bir teşvik sağlanacak ve gereken etki doğacaktır. Aksi halde kuruluşlara sürdürülebilirlik bir rekabet avantajı kazandırmayacaktır.

Son aşama olan kapsayıcı ve dengeli bir yaklaşım ile ekonomik, sosyal ve çevresel unsurların birbirinden bağımsız değil, bütünsel bir şekilde ele alınması kastedilmektedir. Özellikle karar alma sistemlerinde ve tüm temel ve parçalı süreçlerde sürdürülebilirlik yer almalı ve değerlendirilmelidir.

1.5.1. İşletmelerin kurumsal sürdürülebilirlik performans ölçümleri

İşletmelerin sürdürülebilir kalkınmaya yaptığı katkı “kurumsal sürdürülebilirlik performansı” olarak da ifade edilmektedir (Albayrak, Aksoy ve Caber, 2013). Kurumsal sürdürülebilirlik entegrasyonunun sağlanması, sürdürülebilirlik boyutlarında ele alınan tüm boyutların değerlendirilmesiyle mümkündür (Eş, 2008).

Kurumsal sürdürülebilirlik, işletmelerin çevresel, sosyal ve ekonomik boyutlarda uzun vadeli değer yaratma yeteneklerini ifade eder. Bu kavram, günümüzde işletmelerin faaliyetlerini sürdürülebilirlik ilkeleri doğrultusunda yönlendirmelerini gerektirir. Bu bağlamda, işletmelerin sürdürülebilirlik performansını ölçmek ve değerlendirmek için çeşitli metrikler ve yöntemler geliştirilmiştir.

1.5.1.1. Ekonomik sürdürülebilirlik performansının ölçümü

İşletmelerin kurumsal sürdürülebilirlik performansının ölçülmesi amacıyla ekonomik göstergeler de kullanılır. Bunlar arasında gelir ve karlılık, yatırım getirisi, müşteri memnuniyeti ve marka itibarı gibi göstergeler bulunur. Örneğin, işletmeler karlılık ve gelir artışı gibi ekonomik göstergeleri kullanarak sürdürülebilirlik stratejilerinin finansal etkilerini değerlendirebilirler. Ayrıca, müşteri memnuniyeti ve marka itibarı gibi göstergeler de işletmenin ekonomik performansını ölçmek için önemlidir.

Özsermaye ve borç gibi ekonomik sermaye, arazi, makine gibi maddi sermaye ve kurumsal itibar ve teknik bilgi gibi maddi olmayan sermaye gibi çeşitli sermaye türleri arasında optimal bir dengenin sağlanması ile birlikte ekonomik açıdan sürdürülebilir bir yaklaşım sağlanabilir. Bu sayede yüksek ekonomik sürdürülebilirlik performansı sergileyen işletmeler, bir yandan şirketlerine her zaman ortalamanın üzerinde kar sağlayabilen, diğer yandan ise hiçbir zaman likidite yoksulluğuna yol açmayacak şekilde nakit akışını sağlayabilen işletmelerdir.

1.5.1.2. Çevresel sürdürülebilirlik performansının ölçümü

Yenilenebilir kaynaklar; rüzgar, güneş enerjisi ve yağmur gibi ekonomik faaliyetlerde kullanılabilen ve doğal olarak erişilebilen kaynaklardır. Yenilenemeyen kaynaklar fosil yakıtlar ve biyolojik çeşitlilik gibi yegâne enerji kaynaklarıdır (Aksoy Hazır, 2018). Çevresel sürdürülebilirlik, değişimin sürekliliğinin sağlanması, yenilenemeyen kaynakların aşırı tüketiminin önlenmesi ve optimum tüketimin sağlanması anlamına gelmektedir. Kaynakların kullanımı, kaynağın kendini yenileyebileceği ve salınımlarının değişmediği şekilde olmalıdır (Kaypak, 2010).

Çevresel performansı ölçmek için işletmeler genellikle çeşitli çevresel göstergeleri kullanır. Bunlar arasında karbon ayak izi, enerji ve su tüketimi, atık üretimi ve geri dönüşüm oranları gibi göstergeler bulunur. Örneğin, karbon ayak izi,

işletmenin sera gazı emisyonlarını belirlemek ve azaltma stratejileri geliştirmek için önemli bir metrik olarak kullanılır. Ayrıca, su tüketimi ve atık üretimi gibi göstergeler de işletmenin çevresel etkisini değerlendirmek için önemlidir.

1.5.1.3. Sosyal sürdürülebilirlik performansının ölçümü

Çok boyutlu bir kavram olan sosyal performans, beşeri sermaye ile sosyal sermayenin birlikte geliştirilmesinin gerekliliğidir (Yılmaz, 2016). Beşeri sermaye, çalışanların becerileri, memnuniyeti ve motivasyon deneyimleri olarak ifade edilebilirken, sosyal sermaye ise altyapı çalışmaları, eğitim, kültür, sanat ve spor gibi alanlarda işletmelerin sunduğu tüm hizmetlerden yararlanılmasıdır. Hem beşeri sermayenin hem de sosyal sermayenin gelişimini sağlayan işletmeler sosyal açıdan sürdürülebilir işletmeler olacaktır (Dyllick ve Hockerts, 2002).

İşletmelerin sosyal performansını ölçmek için çeşitli göstergeler ve metrikler kullanılır. Bunlar arasında işçi sağlığı ve güvenliği, insan haklarına saygı, işgücü çeşitliliği, toplum katılımı ve yerel kalkınma gibi konular yer alır. Örneğin, işletmeler işçi sağlığı ve güvenliği performansını ölçmek için iş kazası oranları ve işçi memnuniyeti gibi göstergeleri kullanabilirler. Ayrıca, işgücü çeşitliliği ve insan hakları konularında yapılan değerlendirmeler de işletmenin sosyal performansını ölçmek için önemlidir.

1.5.2. Sürdürülebilirlik muhasebe standartları kurulu (SASB)

Sürdürülebilirlik Muhasebe Standartları Kurulu, bağımsız bir kuruluş olup merkezi Londra'dır ve 2013 yılında kurulmuştur. Sürdürülebilirlik raporlaması standartlarının uygulanabilir, güvenilir ve tutarlı bir şekilde oluşturulmasından sorumludur. Kuruluşun hedefleri; finans dışı verilerin raporlanabilmesi amacıyla küresel çapta kabul edilebilir standartlar geliştirilmesi, yatırımcılara yön verilebilmesi amacıyla sürdürülebilirlik anlamında şeffaf ve karşılaştırılabilir bilgiler sunulması ve işletmelerin daha sürdürülebilir iş modelleri geliştirmelerine yardımcı olmaktır. Türkiye Sermaye Piyasası Kurulu da SSAB'nin bir gözlemci kuruluşu olarak yer almaktadır ve standartlarını takip etmektedir (García. 2022).

1.5.3. BIST sürdürülebilirlik endeksi

BIST Sürdürülebilirlik Endeksi, SPK'da belirtilen endeks hesaplama metodolojisinin kullanılarak oluşturulmasıyla Borsa İstanbul'da işlem gören kurumsal

sürdürülebilirlik performansları üst seviyede olan şirketlerin bir araya getirildiği bir endekstir. Endeks sembolü, XUSRD şeklindedir. Endekste, işletmeler çevresel, sosyal ve ekonomik performanslarına göre sıralanır ve dahil olacak işletmeler Kurumsal Yönetim Platformu tarafınca belirlenir. Endekse dahil şirketler sürdürülebilirlik raporlamalarını yayınlamakla yükümlüdürler.

1.6. Sürdürülebilirlik Raporlaması

Sürdürülebilirlik raporlaması, şirketlerin şeffaflığını artırarak, paydaşlarına (yatırımcılar, müşteriler, çalışanlar ve toplum) güven verir. Bu raporlar, şirketlerin sürdürülebilirlik hedeflerine ne ölçüde ulaştıklarını ve hangi alanlarda gelişme kaydettiklerini gösterir. Özçelik, Öztürk ve Gürsakal (2015) tarafından ortaya konan çalışmada kanun gerekliliği ile öne çıkan alanların, örneğin denetim raporlamaları gibi, firmalar için daha öncelik olduğu ve sürdürülebilirlik raporlaması gibi ek maliyet gerektiren alanların firmaların önceliğinde yer almadığı sonucuna varılmış ve sürdürülebilirlik performansına yönelik teşvik eksikliğinin bu kapsamda bir engel doğurabileceği öne sürülmüştür ancak Türkiye’de 1 Ocak 2024 yılı itibari ile aktif toplamı 500 milyon TL, yıllık net satış hasılatı 1 milyar TL, çalışan sayısı 250 kişi ve denetime tabi şirketlerin sürdürülebilirlik raporu yayımlaması zorunlu hale gelmiştir.

Akademik literatür, sürdürülebilirlik raporlamasının, şirketlerin performansını iyileştirdiğini ve risk yönetimini desteklediğini göstermektedir (Eccles, Serafeim ve Andrews., 2011).

Sürdürülebilirliğin işletmeler tarafından uygulanabilmesi için öncelikle içselleştirilmesi, izlenebilmesi, yönetilebilmesi ve ölçülebilir olması gereklidir ve bu koşullar sürdürülebilirlik raporları ile sağlanabilmektedir.

Hedef işletmenin ekonomik, sosyal ve menfaat dağıtım odaklı faaliyetlerine ilişkin verileri içeren sürdürülebilirlik raporlaması ile kurumsal sosyal sorumluluk raporlaması arasındaki temel ayrım, bu üç boyutlu etkileşimin raporlama süreçlerinin daha sağlam ve kapsamlı olmasından kaynaklanır. Yani sosyal, çevresel ve ekonomik performanslar arasındaki ilişkilerle de ortaya çıkabilmektedir. Kurumsal sosyal sorumluluk raporlarının genişletilmiş hali olarak da kabul edilen sürdürülebilirlik raporlarının sunumu farklı şekillerde gerçekleştirilebilir;

- **Finansal rapora ek olarak sürdürülebilirlik raporu:** Bu raporlar, insanlar (insan), gezegen (gezegen), kar (kâr) odaklı olarak bilinen 3P raporları olarak

kaydedilir. Bunlar, finansal raporlara ek olarak hazırlanan raporlardır ve ekonomik, sosyal ve çevresel boyutları kapsamaktadır (Aksoy Hazır, 2018).

- **Genişletilmiş faaliyet raporu:** Fransa'da yasalarla zorunlu hale getirilen bu raporlama türünde, işletmeler yıllık faaliyet raporlarında sürdürülebilir kalkınmanın açıklanabilirliğini sağlarlar. Bu raporlar, ekonomik, sosyal ve büyüme performans bilgilerini içerir ve finansal tablo kullanıcılarına finansal ve finansal olmayan performans sonuçlarını anlamlı bir şekilde analiz etme olanağı sağlamaktadır (Aksoy Hazır, 2018).
- **Çeşitli spesifik raporlar:** Kurumsal raporlar, kurumsal sorumluluk raporları, entegre faaliyet raporları, kurumsal vatandaşlık raporları, vb. isimlerle ve farklı menfaatler ile sunulabilen çeşitli raporlar bulunmaktadır. İşletmeler bu raporların adına sürdürülebilirlik raporları demese bile paylaştıkları raporlar, finansal ve finansal olmayan bilgileri içeren sürdürülebilirlik kapsamındaki bilgileri içermektedir (Aksoy Hazır, 2018).

1.6.1. Küresel raporlama girişimi (Global Reporting-GRI)

GRI, finansal raporlamada olduğu gibi düzenli olarak düzenlenen, karşılaştırılabilir ve uygun sürdürülebilirlik raporlaması sağlamak amacıyla geliştirilen rehberler arasında en fazla standardizasyonu sağlayan, en özet ve tercih edilen raporlama çerçevesidir (Mucan, Kayabaşı ve Madran, 2016).

Küresel Raporlama Girişimi, 1997 yılında, işletmelerin sosyal, çevresel ve ekonomik etkilerini ölçmek ve raporlamak için bir çerçeve oluşturmak amacıyla kurulmuştur. İlk olarak Boston College Çevre Merkezi tarafından başlatılan bu girişim, kısa sürede uluslararası alanda tanınmış bir kuruluş haline gelmiştir.

GRI'nin kurumsal sürdürülebilirlik raporlama standartları, işletmelerin daha şeffaf ve hesap verebilir olmalarını sağlayarak, paydaşlar arasında güveni artırır. Ayrıca, bu standartlar, işletmelerin sürdürülebilirlik performanslarını sürekli olarak iyileştirmelerini teşvik eder ve sürdürülebilirlik konusunda küresel bir standart oluşturur. Küresel Raporlama Girişimi, kurumsal sürdürülebilirlik raporlamasında önemli bir rol oynamaktadır. İşletmeler için bir rehberlik kaynağı olarak hizmet veren GRI standartları, sürdürülebilirlik alanında daha şeffaf ve hesap verebilir bir iş dünyasının oluşturulmasına katkı sağlamaktadır (Hahn ve diğ., 2010).

KPMG'nin 2017 yılında yaptığı araştırmada, Fortune 500 sıralamasında ilk 250'de yer alan şirketler ile 34 ülkenin ilk 100'de yer alan şirketlerinin finansal raporlama uygulamaları incelenmiş ve en çok tercih edilen raporlama çerçeveleri belirlenmiştir. 2002 yılında bağımsız bir kuruluş haline gelen ve kamu ve özel sektör sonuçları olan pek çok etkinliğin yer aldığı Global Reporting Initiative (GRI)'in ilk odak noktası faaliyet sorumluluklarıdır. Çevresel elementleri önceliklendirmekten daha fazlasını yapmak gerektiği yönünde ihtiyacın artmasıyla birlikte bu raporlamaların kapsamı, ekonomik, idari ve sosyal konuları da içerecek şekilde genişlemiştir (Düzer, 2020)

İlk raporlama çerçeveleri 2000 yılında G1 olarak oluşturulmuştur. İkinci çerçeve ise 2002 yılında G2 adı altında yayımlanmıştır. Çerçeveler, onları standardizasyona yaklaştırmak için geliştirilmeye devam edilmiştir ve 2006'da G3 raporlaması sunulmuştur. Bu rehberde öncelikle ekonomik ve sosyal performansın artırılması anlatılmıştır. 2008 yılında ilk olarak mali hizmetler sektörü için sektöre özel bir raporlama çerçevesi hazırlanmıştır. İlerleyen yıllarda elektrik, gıda işletmeleri ve sivil toplum kuruluşları için de sektör raporları üretilmiş ve GRI, sektöre yönelik sürdürülebilirlik çerçeveleri sağlayan bir kuruluş olarak daha çok tercih edilir hale gelmiştir. 2011 yılında G3'ün kapsamı genişletilerek insan hakları, cinsiyet ve toplum konuları da eklenerek G3.1 versiyonu oluşturulmuştur. 2013 yılında G4 oluşturulmuş ve 01.01.2016 tarihi itibarıyla kullanıma açılmıştır (Düzer, 2020). G4, önceki versiyonlarına göre daha kullanıcı odaklı olup, raporlanacak bilgilerin belirlenmesinde "öncelikli konular" kriterini getirmiştir. Bu kriterler işletmelere özel ekonomik ve sosyal bilgilerin paylaşılmasına olanak sağlamaktadır. Bu aynı zamanda durum raporlarının daha kullanışlı ve anlaşılır hale getirilmesine de katkıda bulunmuştur (Sürdürülebilirlik Raporlaması Yönergeleri). Sürdürülebilirlik raporlarına GRI raporları aracılığıyla ulaşılabilir:

- Sürdürülebilirlik kodlarının kurallar, düzenlemeler, kurallar, performans standartları ve gönüllü girdilerle karşılaştırılması ve değerlendirilmesi,
- Kurumun sürdürülebilir kalkınma statüsünün nasıl değiştiğini ve nasıl etkilendiğini açıklamak,

- Performansın kurum içi ve farklı kurumlarla zaman içinde karşılaştırılması gibi finansal yetenekleri kullanabilme (Sürdürülebilirlik Raporlama Yönergeleri).

GRI G4 raporlama çerçeveleri işletmelere temel ve kapsamlı düzey olmak üzere iki seçenek sunmakta ve bu tercihe göre "Raporlama İlkeleri" ve Standart Açıklamalar"dan oluşan bölümler oluşturulmaktadır. İşletmeler temel düzeyde ekonomik, sosyal ve çevresel sorumluluklarını yerine getirmek konusundaki adımlarını şeffaflıkla sunmak durumunda kalırken, detaylı temel bilgilerin yanı sıra işletmenin yöntemleri, yönetim yaklaşımları ve etik listeleri (Sürdürülebilirlik Raporlama Kılavuzu) hakkında da bilgi verilmesi gerekmektedir.

Raporlama İlkeleri bölümünde, sürdürülebilirlik ile ilgili değişkenleri tanımlayan, ilgili konuları ortaya koyan, eksiksiz bilgi sunan, karşılaştırılabilir ve güvenilir verilere dayanan bir rapor hazırlanması önerilmektedir. Sürdürülebilirlik Raporlama Kılavuzu, ilgi alanlarını kapsayarak bu kriterlere uygun bir raporlama sürecinin nasıl gerçekleştirileceğini detaylandırmaktadır.

BÖLÜM 2: MUHASEBE TEMELLİ PERFORMANS

2.1. Muhasebe Temelli Performans Kavramı

Performans kavramı, istenilen başarı ve sonuca ulaşılmasını belirlemekte zorluklar içerebilir. İşletmeler açısından performans, belirlenen hedeflere ulaşmak için sarf ettikleri çabayı ifade eder. Aynı zamanda, belirli bir dönemde elde ettikleri sonuçların, hedeflere ne ölçüde ulaşıldığının bir göstergesi olarak kabul edilir (Candoğan ve Altan, 2014).

Performansın tanımı içerisindeki temel özellik, ideal ve gerçek arasında bir karşılaştırma yaparak sonuç elde etmektir. Bu, durum değişikliklerinin kontrolünü gerektiren ve detaylı özelliklere odaklanan bir süreçtir. Performans standartlarının belirlenmesi, kontrol oranlarının parametrelerinin değerlendirilmesi ve raporlanması bu kavramın önemli unsurları arasındadır (Candoğan ve Altan, 2014).

Muhasebe temelli performans ölçümleri, şirketlerin finansal tablolarından yararlanılarak oluşturulan ve performanslarını değerlendirmekte kullanılan finansal göstergelerdir. Bu göstergeler; şirketin karlılığı, likiditesi ve verimliliğini anlamakta ve değerlendirmekte kullanılmaktadır.

Finansal performans, bir işletmenin kendi kimliğini tanımlaması, rakiplerini ve rekabet seviyelerini anlaması ve gelecekteki performansını sürdürebilmesi için gereken bir ölçüttür (Esmer ve Bağcı, 2016).

Şirket içi performansın artması için şirketin kendisini iyi tanıması ve kapasitesini artırmanın sınırlarını doğru bir şekilde belirlemesi gerekmektedir. Ayrıca, bu süreçte stratejik hedeflerin netleştirilmesi ve uygun kaynakların tahsis edilmesi önemlidir (Esmer ve Bağcı, 2016).

Performans ölçümünün özellikleri iki başlık altında incelenmektedir. Bunlar (Jackson ve Rogers, 2005):

- **Kontrol amacı;** Bir kontrol fonksiyonu olarak performans, performansın yapısal düzenleme gerekliliklerine uygun olup olmadığını kontrol eder.
- **Öğrenme amacı;** Şirketlerin konumlandırılması, ve nasıl performanslarını daha pozitif bir yönde geliştirebileceklerini öğrenmelerini ifade eder.

Ayrıca performans ölçümünün özellikleri de şu şekilde sıralanmaktadır (Yılmaz, 2021):

- İş kaynaklarının kullanımına ilişkin yönetim tarzlarının geliştirilmesini sağlamak,
- Olası verimsizlikleri ve cari giderleri mümkün olan minimum seviyeye indirmek,
- Yöneticilerin kullandığı uygulamaların standartlarını istenilen en üst düzeye çıkartmak,
- Yönetimde tutumluluk, verimlilik ve etkililiğe hakim olmak,
- İşletmenin yapısına uygun olmayan unsurların tespit edilmesi amacıyla alınacak kararlara yol göstermektir.

İşletmelerin finansal performansı, sermayeleri ve finansal yapılarıyla ilgili geniş kapsamlı sorulara yanıt veren bir olgudur. Amaca ancak bu olgunun belirlenmesi, yorumlanması ve değerlendirilmesi ile ulaşılabilir (Atkinson, Waterhouse ve Wells, 1997).

İşletmeler, finansal performanslarını kârlılık oranları, likidite oranları, borçlanma oranları gibi çeşitli finansal metrikler aracılığıyla değerlendirebilirler. Elde edilen sonuçlar dönemlerarası şekilde de karşılaştırılır. Aynı zamanda sektördeki diğer işletmelerle de karşılaştırma yapabilmeye olanak sağlar ve performans gelişimi açısından bu karşılaştırmalar oldukça önem taşımaktadır.

2.2. Muhasebe Temelli Finansal Performans Göstergeleri

Muhasebe temelli finansal göstergelerle ölçülen performans bir işletmenin finansal sağlığını, verimliliğini ve etkinliğini ifade eder. Finansal performans, işletmenin belirli bir dönemde ne kadar kârlı ve verimli olduğunu ölçerek, yönetim kararları için kritik bilgiler sağlar (Schroeder, Clark ve Cathey, 2022) . Varlıkların verimli kullanımı değer artışı yaratarak işletmede sürekliliğe yol açar. Sonuçta performansın özü değer yaratmaktır. Performans, kamu şirketleri, işletmeler veya kar amacı gütmeyen kuruluşlar için farklı boyutlarda değer yaratılmasına olanak sağlayan çok boyutlu bir yapıdır (Carton ve Hofer, 2006).

Finansal performans, firmanın finansal sağlığının belirli bir süre boyunca ölçüldüğü bir boyuttur. Başka bir deyişle şirketin dönen ve sabit varlıklarını, finansmanını, özsermayesini, gelir ve giderlerini yöneterek hissedarları için daha yüksek satış, karlılık ve iş değeri yaratmak amacıyla kullanılan bir finansal eylem olarak ifade edilir.

Şirketin ekonomik hedeflerinin gerçekleşme durumunu gösteren finansal göstergeler performans ölçümünün temelini oluşturmaktadır. Şirketler genellikle performanslarını değerlendirirken, satış hacmindeki artışı, satış başına kar marjını, yatırım getirisini ve her bir ödeme başına düşen karı gösteren göstergeleri kullanmaktadırlar.

Muhasebe temelli finansal performans göstergeleri ise; karlılık, verimlilik, likidite oranları ve kaldıraç oranları başlıkları altında incelenebilir.

2.2.1.Kârlılık

Kar, şirket sahiplerini, çalışanları ve diğer paydaşların temel hedefidir. İşletmeler daha fazla kar elde ettiği sürece; varlıklarını koruyacak, işletme sahibi sermayesini ve çalışanların gelirini artıracaktır. Şirketin en önemli başarı ölçüsü olan kâr, satış geliri ile maliyet arasındaki fark olarak adlandırılabilir. Fark pozitif olduğunda pozitif kâr veya sadece kâr olarak, fark negatif olduğunda ise negatif kâr veya zarar olarak ifade edilir. Bir başka deyişle, satıştan elde edilen gelir ve maliyet arasındaki fark karı oluşturur.

Firmalar ürünün ömrünü uzatarak veya satışlarını arttırarak karlılıklarını arttırabilirler. Ancak verimliliğin artmasıyla sağlanacak karlılık artışı, satış oranından daha etkilidir (Bottazzi, Secchi ve Tamagri, 2008).

2.2.1.1. Satışlara göre kârlılık oranları

Satışlara göre kârlılık oranları; brüt kâr marjı ve net kâr marjı olarak ele alınacaktır.

Brüt kâr marjı

Brüt satış kârının net satışlara bölünmesiyle brüt kâr marjı hesaplanır. Brüt satış kârı, net satışlarla satılan malın maliyeti arasındaki olumlu farktan oluşur. Bir

firmanın brüt satış kârı, faaliyet giderleri ve diğer giderleri karşıladıktan sonra firma ortaklarına yeterli düzeyde kâr sağlamalıdır.

Net kâr marjı

Net kar marjı şirketin net karlılığı hakkında fikir verir. Net kar marjı, dönem net karının satışlara oranlanması ile hesaplanır. Şirketin kuruluş amacı dışındaki faaliyetlerden kaynaklanan tüm faaliyet gelirleri ve giderleri de bu orana dahildir.

2.2.1.2. Yatırıma göre kârlılık oranları

Yatırıma göre kârlılık oranları; net kârın özsermayeye oranı ve net kârın toplam aktiflere oranı olarak ele alınacaktır.

Özsermaye Kârlılığı

Kârla sermaye arasındaki ilişkiler “finansal rantabilite” olarak isimlendirilir. Yatırımın amacı kâr yapmak olduğundan, firma ortaklarının koyduğu sermaye ile kâr arasındaki ilişki, kârlılık analizinde önemli bir gösterge olduğu söylenebilir. Oran, net kâr yani vergiden sonraki kârın özsermayeye bölünmesiyle bulunur. Söz konusu oran, firma ortakları tarafından sağlanan sermayenin bir birimine düşen kârını ifade eder. Firmanın özsermayesi hesaba katılırken, paydada bulunan firmanın özsermayesi olarak dönem sonu özsermayesi veya ortalama özsermayesi dikkate alınabilir; firmanın dönem sonu veya dönem başı özsermayesi arasındaki fark önemli ölçüde büyük değilse, özsermaye olarak dönem başı, dönem sonu veya ortalama özsermayenin kullanılması sonucu değiştirmez. Fakat, büyüme ve gelişme gösteren firmalarda özsermaye olarak ortalama özsermayenin ele alınması önerilir.

Aktif Kârlılığı

Firmanın toplam varlıklarına göre ne ölçüde kârlı olduğu net kârın toplam varlıklara bölünmesiyle bulunur. Bu hesaplama sonucunda ortaya çıkan katsayı ne kadar büyükse firma kâr elde etme konusunda o derece başarılı olduğu düşünülür. Net kârın toplam varlıklara oranı aktif kârlılık oranı olarak da bilinir ve yatırım sermayesinden elde edilen kazançları ifade eder.

Satışların Kârlılığı

Satışların Karlılığı, bir işletmenin yaptığı satışlardan elde ettiği kârın, toplam satışlara oranını ölçen bir göstergedir. Brüt karlılık oranı ve net karlılık oranı olarak iki farklı şekilde hesaplanabilmektedir.

2.2.1.3. Pay başına kazanç oranı

Pay başına kazanç veya hisse başına kazanç oranı, firmanın hisse başına ne kadar kar elde ettiğini göstermektedir. İstenilen oran yüksektir. Hisse başına kâr oranı, hisse senetleri için ortak olan net dönem kârıyla aynı şekilde hesaplanmaktadır (Korkmaz ve Ceylan, 2011).

2.2.2. Verimlilik

Verimlilik, girdiler ve çıktılar arasında denge kurularak kaynakların en iyi şekilde kullanılmasını ifade eder. Teknik olarak verimlilik, üretilen mal ve hizmet miktarı ile bu miktardaki mal ve hizmetin faaliyetlerde kullanılan girdilere oranı olarak ifade edilir ve bu ölçü genellikle çıktı/girdi olarak formüle edilir. Verimliliğin artırılması denildiğinde, doğal yapının yanı sıra çevrenin korunması, çalışanlara en iyi çalışma ve yaşam koşullarının sağlanması ve birim girdi başına üretim miktarının artırılmasına yönelik adımlar akla gelmektedir (Yükçü ve Atağan, 2009).

Şirketler için verimlilik, üretim sürecinde kullanılan hammadde ve malzemelerin, arazinin, bina, makine, ekipman ve enerjinin ne ölçüde verimli kullanıldığını belirleyen bir gösterge olarak değerlendirilmektedir. Verimliliğin şirketler için bir diğer önemi, şirketin genel işleyişi ve başarı derecesi hakkında etkili bir kontrol aracı olarak kullanılmasıdır. Böylece şirket yönetiminin ekonomik ve teknik verimlilik ölçümünün yardımcı bir araç olarak artırılabilceğini söylemek mümkündür (Kara ve Seyhan, 2016).

Muhasebe temelli performans yaklaşımlarında en çok kullanılan verimlilik oranları ise devir hızlarıdır. Aktif devir hızı, satışların toplam varlıklara oranlanması ile; stok devir hızı, satılan malların maliyetinin ortalama stoklara oranlanması ile ve alacak devir hızı ise gelirin ortalama ticari alacaklara oranlanması ile hesaplanır.

2.2.3. Likidite oranları

Likidite oranları, işletmelerin kısa vadeli yükümlülüklerini karşılama kapasitelerini ölçmekte kullanılmaktadır. Likidite oranları, işletmenin likit varlıklarının borçlarını karşılama kapasitesini göstermektedir.

2.2.3.1. Cari oran

Cari oran, kısa vadeli dönen varlıkların kısa vadeli yükümlülüklerle oranı ile hesaplanmaktadır. Bu oranın yüksek olması, işletmelerin finansal performansının yüksek olduğu, başka bir deyişle borçlarını karşılama konusunda yeterli likiditeye sahip olduğu anlamına gelmektedir.

2.2.3.2. Nakit oranı

Nakit oranı, sadece nakit ve nakit benzeri varlıkların kısa vadeli yükümlülüklerle oranını ölçer. Bu, işletmenin en yüksek likiditeye sahip olduğu durumları gösterir (Hornngren ve diğ., 2005). Bu oran; nakit ve nakit benzerlerinin kısa vadeli yükümlülüklerle oranlanması ile elde edilir.

2.2.4. Kaldıraç oranı

Kaldıraç oranı; borç ve özkaynak ilişkisini ölçmekte kullanılmaktadır. Kaldıraç oranı genellikle, işletmelerin finansal performansını ve risklerini incelemek için kullanılmaktadır. En çok kullanılan kaldıraç oranlarından bazıları; borç/özkaynak oranı, toplam borç oranı ve faiz karşılama oranıdır. Kaldıraç oranının artması, işletmelerin risklerinin ve borç oranlarının arttığını göstermektedir.

2.3. Finansal Performansı Belirleyen Faktörler

Literatürde finansal performansı ölçmek için yatırım getirisi, pazar payı, satış kâr marjı, yatırım getirisinin büyüme oranı, satışlardaki artış, pazar payının büyümesi, rekabet gücü ölçüt olarak kullanılmıştır. 2000'li yıllarda girdilerin kullanımı, kalite, inovasyon ve çalışma hayatının kalitesi gibi yeni ölçütler bu faktörlere eklenerek performans kavramının kapsamı genişletilmiştir. Günümüzde, bu sınıflamaya, çalışan davranışı, pazar payı üretimi veya market liderliği ve kamu sorumluluğu eklenmiştir. Bu başlık altında, finansal performansı etkileyen faktörler pazar payı, sermaye yoğunluğu, kalite, yenilik, ihracat, yabancı sermaye oranı ve finansal oranlar olarak ele alınabilmektedir (Civelek ve diğ., 2015).

2.3.1. Pazar payı

Pazar payı, belirli bir süre boyunca firmanın pazardaki toplam satışların yüzdesel olarak ne kadarını oluşturduğunu göstermektedir. Pazar payı, dönem boyunca yapılan şirket satışlarını aynı dönemdeki sektörün toplam satışlarına bölünerek hesaplanmaktadır. Bu hesaplama, şirketin pazarına ve rakiplerine göre büyüklüğü hakkında genel bir fikir edinmek için kullanılmaktadır. Pazar payı artışları, şirketin operasyonlarıyla daha büyük ölçeklere ulaşmasını ve kârlılığı artırmasını sağlayabilmektedir. Firmalar, fiyatları düşürerek, reklam kullanarak, yeni veya farklı ürünler tanıtarak pazar payını arttırabilmektedir. Ek olarak, nüfusun farklı kesimlerine hitap ederek de pazar büyüklüğü arttırabilir.

Pazar payı, firmaların elde ettiği kârları açıklayan ve firmanın tekel gücünün ölçümünde kullanılan göstergelerdendir. Pazar payının yüksek olması firmaya tekel güç sağlayabilecek bir faktördür. Diğer bir deyişle, pazar payının artması firmanın piyasadaki gücünü arttıracaktır. Buna göre, firmanın pazar payı ile piyasa gücü arasında pozitif bir ilişki söz konusudur. Pazardan pazara değişiklik göstermekle birlikte, firmanın kârlılığı ile pazar payı arasında genellikle doğru orantı vardır. Ölçek ekonomileri ve firmanın karşı karşıya bulunduğu talep koşulları firmanın elde edeceği kâr yüksekliğini etkilemektedir. Farklı performans ölçütleri arasında pazar payı, pazar rekabet edebilirliğinin, yani firmanın rakiplerine karşı ne kadar iyi bir performans gösterdiğinin kilit bir göstergesidir (Khantimirov, 2017).

2.3.2. Sermaye yoğunluğu

Sermaye yoğunluğu duran varlıkların toplam gelirlere oranlanmasıyla ölçülmektedir. Firmalarda risk artışı, duran varlık seviyesi yüksek olan bir firmanın, sabit gider hacminin satış hacmine göre değişmemesi sonucunda kârda daha fazla dalgalanma meydana gelmesiyle ilişkilendirilebilmektedir. Bu durum, kâr elde etmede yüksek düzeyde sabit maliyet yüklenmesinden kaynaklanabilir. Buna göre, yüksek sermaye yoğunluğundan kaynaklanan risk, firma değerini veya firmanın performans değerini düşüren yüksek sermaye maliyetine yol açacaktır (Lee ve Lee, 2010).

2.3.3. Kalite

Kalite, kaynakların verimli kullanılmasını sağlayan, ürün ve hizmetlere kullanım uygunluğunu sağlayan, müşteri ihtiyaçlarına uygun üretim ve hizmet anlayışını önde tutan ve böylece firmaların sosyal sorumluluklarını da olumlu olarak gerçekleştirmelerine imkân veren bir performans boyutudur. Günümüz rekabetçi koşulları çevresinde ve müşteri odaklı yönetim anlayışıyla birlikte etkenlik, verim ve verimlilik gibi kalite de bir gereksinim olarak temel performans zincirine dahil edilmiştir (Akal, 2005).

Kârlılığı belirlemeye yönelik yapılan araştırmalarda, pazar payı düşük fakat kaliteli ürün satışı yapan firmaların toplam kârlılığının, aynı pazar payına sahip ancak düşük kaliteli ürün satışı yapan firmalara göre daha fazla olduğu görülmektedir. Düşük kaliteli ürün satışı yapan firmalar pazar payını kaybetmemek için satışlara oranla pazarlama harcamalarını yüksek tutmakta, bu da firmanın kârlılığını düşürmektedir. Kaliteli ürün satışı yapan firmaların pazarlama harcamaları yarı yarıya yakın bir oranda düşmekte ve pazar payları olumlu yönde etkilenerek kârlılığı arttırmaktadır (Bolat ve Yılmaz, 2009).

2.3.4. Yenilik

Artan küresel ve bölgesel rekabetler, firmaları yeniliğe dahil ederek rekabet avantajı yaratmalarına ve sürdürmelerine yol açmıştır. Hızlı değişimlerin yaşandığı bir çevre, firmaların inovasyon yetenekleri geliştirmelerinin vazgeçilmez olmasını sağlar. Son on yılda teknolojinin hızlı gelişmesiyle birlikte, genellikle üretim sektöründe ürün ve süreç yeniliği yaşanmıştır (Canh ve diğ., 2019).

Yenilik, içerden ve dışardan gelen her türlü baskı, tehdit, talep ve imkanlara; teknoloji, ürünler, hizmetler ve politikalar açısından başarılı bir şekilde yanıt verebilmek amacıyla yapılan değişimleri kapsayan süreçtir. Eski gereksinimler daha iyi karşılanıp, yeni gereksinimlere cevap verebilmek yenilik sayesinde gerçekleşir. Uygulanabilir bir yaratıcılık olan yenilik, ürün hizmet, düşünce ve davranış açısından işlevsel bir sonuçtur (Akal, 2005).

Bir örgüt, yenilikçi ruhunun varlığını ve yenilik alışkanlığını kabul ettirdiği zaman yenilikçi olabilir. Yenilikçi yaklaşımlar; yaratıcılığı, değişimi, yeni fikirleri,

ekip çalışmalarını, bağımsız girişimleri ve geliştirici eğitimi destekleyen bir ortam yaratmaya çabalarlar. Yenilik örgütün geleceği ve performansı açısından önemli olmaktadır. Bu bağlamda, yenilik performans boyutu olarak kabul edilmektedir. Yenilik projelerinin başarı oranı, her bir yenilik projesinin fayda/maliyet oranı, başarılı projelerin firmanın büyümesine ve kârlılığına etkisi ve firmanın yenilikte liderlik durumu yeniliğin ölçülmesinde kullanılan performans göstergeleridir (Kalmış ve Dalgın, 2010).

2.3.5. İhracat

Tüm ülkelerin ekonomik, sosyal ve refah düzeylerini yükseltmesi için ihracat önemli olmaktadır. Firmalar uluslararası pazarlara açılarak birtakım avantajlar elde ederler. Bu avantajlar şunlardır (Bolat ve Yılmaz, 2009):

- **Üstünlük Avantajı:** Firmalar, üstün olduğu ürün ve hizmetleri daha az başarılı olduğu ürün ve hizmetlerle değiştirmelidirler.
- **Rekabeti Koruyabilmek veya Rekabetten Kaçmak:** Küresel pazarlara nüfuz etmek yurt içindeki rekabetten kaçışın en iyi yoludur.
- **Vergi Avantajı Elde Etmek:** Birçok ülke ticari teşvik vererek dışa açılan firmalara vergi avantajı sağlamaktadır.
- **Ürün Yaşamını Uzatmak:** Yurt içi pazarlarda talep görmeyen mal ve hizmetler ihracat ile yeni pazarlarda yaşam bulabilmektedir.
- **Kârlılığı Artırmak:** Üstünlüğünü kullanan, rekabetten kaçan, vergi avantajını elde eden ve ürün yaşamını uzatan firmalar, yurt içinde faaliyet gösteren firmalara göre kârlılığını daha fazla artırmaktadır.

Uluslararası rekabete maruz kalan yerli firmalar, maliyetleri düşürme, yeni ve daha verimli teknolojiler benimseme yoluna giderler. Her ne kadar bu görüş ithalatçılar için uygulansa da ihracat pazarına giren firmalar için de geçerlidir. Firmalar, ölçek ekonomilerinden faydalanabilmek için ihracat yapmaya başlamalıdır. Ancak o zaman üretim ve verimlilik seviyelerini artıracaklardır. Ayrıca, ihracat pazarına giren firmalar taahhüt edilen tarihlerde dağıtım yapmak ve ürünlerin kalitesini sağlamak gibi daha yüksek rekabet baskısı ile karşılaşacaklardır.

2.4. Literatür Taraması

Sürdürülebilirliği finansal çerçevede ele alan çalışmalara bakıldığında çalışmaların genelde sürdürülebilirlik performansı ve finansal performans arasındaki ilişkiye odaklandığı görülmektedir.

2.4.1. Sürdürülebilirlik ve/veya finansal performansı ÇKKV ile analiz eden çalışmalar

Sürdürülebilirlik performansını veya finansal performansı değerlendirmek için ÇKKV yöntemleri, çeşitli çalışmalar tarafından yaygın bir şekilde kullanılmaktadır. Bu yöntemler, birden fazla kriterin aynı anda dikkate alınarak karmaşık karar verme süreçlerinin yapılandırılmasına olanak tanımaktadır. Örneğin, bir işletmenin sürdürülebilirlik performansı değerlendirilirken çevresel, sosyal ve ekonomik faktörler gibi farklı kriterlerin birlikte analiz edilmesi gerekir (Saaty, 1980). Analitik Hiyerarşi Süreci, Analitik Ağ Süreci, TOPSIS ve PROMETHEE gibi ÇKKV yöntemleri, bu tür performans değerlendirmelerinde sıkça kullanılan araçlardır (Yoon ve Hwang, 1981). Bu yöntemler, özellikle belirsizlik ve çoklu kriterlerin bulunduğu durumlarda, karar vericilere daha objektif ve kapsamlı bir değerlendirme sunar. Yapılan çalışmalar, ÇKKV yöntemlerinin, sürdürülebilirlik performansın detaylı bir şekilde değerlendirilmesinde etkin bir yaklaşım sunduğunu göstermektedir.

Küçükbay ve Sürücü (2019) çok kriterli karar verme yöntemlerinden Multimoora Sort adlı yeni bir ölçüm yöntemi önermek ve Fortune 500 ABD'de listelenen 25 şirketle ampirik bir durum oluşturmak amacı ile kurumsal sürdürülebilirlikte performans ölçümü üzerine çalışmalarını gerçekleştirmişlerdir. Çalışmanın sonucunda, önerilen metodolojinin pratik ve etkili bir karar yöntemi olduğu kanısına varılmıştır.

Ecer (2019) kurumsal sürdürülebilirlik performans ölçümü konusunu Türkiye'deki özel sermayeli bankalar özelinde Entropi-ARAS bütünleşik modeli kullanarak analiz etmiştir. Çalışma sonucunda bankaların sürdürülebilirlik performansının belirlenmesindeki en önemli boyutun sosyal boyut olduğu sonucuna varılmıştır.

Belgin ve Balkan (2020) imalat sektörünün çevresel performanslarının sıralanabilmesi amacıyla PROMETHEE yöntemi kullanarak 24 farklı imalat sektörü ve 5 kriter özelinde çalışmalarını gerçekleştirmişlerdir. Çalışma, çok kriterli karar

verme yöntemi kullanan Türk imalat sektörlerinin çevresel performansı üzerine yapılan ilk çalışma olması yönünden önem arz etmektedir.

Ünvan (2020), bankaların finansal performans ölçümlerine yönelik yapmış olduğu çalışmada TOPSIS ve bulanık TOPSIS yöntemlerini kullanmıştır. Çalışma 2014-2018 dönemlerinde Türkiye Bankalar Birliği raporlarından yedi banka özelinde yürütülmüş ve ilgili bankaların performans değerlendirmeleri yapılmıştır.

Oral ve Geçdoğan (2020), bankacılık sektörü özelinde BIST’de işlem gören bankalar üzerinde AHS ve TOPSIS yöntemlerini kullanarak çalışmalarını yürütmüş, çalışma sonucunda bankaların sürekliliklerini sağlamak amacıyla kurumsal sürdürülebilirlik performans ölçümüne göre yalnızca ekonomik boyut açısından değil, sosyal ve çevresel boyut ile de sürdürülebilirliklerine önem verdiği sonucuna varmışlardır.

Lukić, Hadrović Zekić, ve Crnjac Milić (2020), finansal performansın ÇKKV yöntemleri ile ölçülmesine örnek teşkil eden çalışmalarında Sırbistan’da bulunan ticaret şirketlerinin finansal performansını ölçme amacıyla TOPSIS ve AHP methodlarını kullanmışlardır. Çalışmada 2013-2018 dönemleri üzerinde durulmuş ve en iyi finansal performansın 2017 yılında gözlemlendiği sonucuna varılmıştır.

Özmen, Karakoç ve Yeşildağ (2020), 2011-2017 yılları arasından belirlenen BIST Sürdürülebilirlik Endeksi öncesi ve sonrası olarak 12 çeyreklik dönemi kapsayan çalışmalarını 15 işletme üzerinde TOPSIS yöntemi kullanarak gerçekleştirmişlerdir. Yapılan çalışma sonucunda endeks sonrası dönemde işletmelerin tümünün finansal performansının arttığı fakat bu artışın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı sonucuna varılmıştır.

Çokmutlu ve Kılıç (2020), imalat sektörü özelinde 2015-2017 yıllarını kapsayan çalışmalarında içerik analizi, entropi TOPSIS ve oran analizi yöntemlerini kullanmışlardır. Sonuçlar karşılaştırıldığında, finansal performans ve sürdürülebilirlik performansı arasında anlamlı bir ilişkiye rastlanılmamıştır.

Gharizadeh Beiragh, Alizadeh, Kaleibari, Cavallaro, Zolfani, Bausys ve Mardani (2020) çalışmalarında sigorta şirketlerinde sürdürülebilirlik performansı değerlendirmesi üzerinde durmuşlardır. Çalışmada on dört sigorta şirketi değerlendirilmiş ve performansı en yüksek şirketler bulunmuştur.

Aktaş ve Demirel (2021) firmaların sürdürülebilirlik hedeflerine ulaşma derecelerinin değerlendirilmesi amacıyla ÇKKV yöntemlerinden VIKOR, TOPSIS ve MAUT yöntemlerini kullanmışlardır. Çalışma sonuçları, VIKOR ve MAUT'un ekonomik ve çevresel boyutlar için aynı sıralama listesine sahip olduğunu, ancak sosyal boyut açısından farklı sonuçlar ürettiğini göstermektedir.

Bektaş (2022) çalışmasında, 2014-2021 yılları arasında Türkiye'de bulunan kamu sermayeli bankaların sürdürülebilirlik performanslarını ÇKKV yöntemlerinden MEREC-ARAS yöntemlerini kullanarak incelemiştir. Çalışma sonucunda performans bakımından en iyi performansı gerçekleştiren bankalar saptanmıştır.

Cai, Qian, ve Wang (2022) çalışmalarında sürdürülebilirlik puanının karbon-nötr işletmelerde finansal performans üzerine etkisi konusunda yapmışlardır. Çalışmada entropi, TOPSIS ve GRI ilişkisel analiz yöntemleri kullanılmıştır. Çalışma sonucu, sürdürülebilirlik puanının bir işletmenin finansal başarısı üzerindeki etkisinin, işletmenin bulunduğu bölgenin ekonomik kalkınma seviyesi ve bölgenin karbon emisyon yoğunluğu ile bağlantılı olduğunu ortaya koymaktadır.

Özevin (2022), şirketlerin kurumsal sürdürülebilirlik performanslarının ölçülmesi amacıyla; bütünlük Entropi-TOPSIS yöntemlerinden faydalanmış ve çalışmasını 2017-2019 yılları arasında BIST Sürdürülebilirlik Endeksi'nde yer alan 12 işletme üzerinde gerçekleştirmiştir. Çalışma sonucunda şirketlerin başarı ve performansında ekonomik performans yanında sosyal ve çevresel performansın da ihmal edilemeyecek derecede önemli olduğu sonucuna varılmıştır.

Arsu ve Arsu (2023), BIST Sürdürülebilirlik Endeksi işletmeleri üzerinden ÇKKV yöntemi kullanarak yürüttükleri çalışmalarında şirketlerin sürdürülebilirlik performanslarının incelenmesini amaçlamışlardır. MEREC yöntemi ile yaptıkları ağırlıklandırmaları CoCoSo yöntemi kullanarak sıralamışlar ve sonuçların tutarlılığının testi amacıyla duyarlılık analizi yapmışlardır. Analiz sonucunda, şirketlerin kurumsal sürdürülebilirlik performanslarının farklı ÇKKV yöntemlerinin kombinasyonları kullanılarak ölçülebileceği sonucuna varılmıştır.

Lam, Lam, Liew ve Lee (2023), Dow Jones Endüstri Ortalaması'nda bulunan şirketler üzerinde COVID-19 sonrası finansal performansların değerlendirmesi amacıyla entropi ve bulanık TOPSIS methodlarını kullanarak araştırmalarını yapmışlardır. Yaptıkları ağırlıklandırma sonucunda özsermaye karlılığı finansal performansın belirlenmesinde en etkili oran olarak değerlendirilmiştir.

Korga (2023) çalışması; bu doğrultuda bir karşılaştırma yapması ve Türkiye özelinde olması yönünden yol gösterici olmaktadır. Aynı zamanda, bu alanda yapılan en güncel çalışmalardandır. 2017-2021 yıllarını baz alan çalışmada BIST Sürdürülebilirlik Endeksi'nde yer alan 23 işletme ÇKKV yöntemleri kullanılarak TOPSIS, MOORA ve GRA yöntemleri ile analiz edilmiş, son olarak sürdürülebilirlik ve finansal performans sonuçlarının karşılaştırılması için Kendall's Tau ve Spearman Sıra Korelasyon testi uygulanmıştır. Çalışmanın sonucunda finansal performans ve sürdürülebilirlik arasında tutarlı bir ilişki olmadığı sonucuna varılmıştır.

Kara, Özyürek, Yalçın ve Burgaz (2024), çalışmalarında sürdürülebilirlik endeksinde yer alan işletmelerin finansal performansını değerlendirmeyi amaçlamışlar ve MEREK ve RBNAR hibrit yöntemlerini kullanmışlardır. 2022 yılı özelinde yapılan bu çalışmanın sonucunda finansal performans belirleme kriterlerinden özkaynak karlılığı en en kritik ölçüt olarak bulunmuştur.

2.4.2. Sürdürülebilirlik ve finansal performans ilişkisini diğer yöntemlerle analiz eden çalışmalar

Sürdürülebilirlik performansının finansal performans ile ilişkisini analiz eden çalışmalar, işletmelerin uzun vadeli başarıları açısından sürdürülebilirlik uygulamalarının önemini vurgulamaktadır. Literatürde ÇKKV yöntemleri dışında yöntemler kullanılarak da bu ilişkiyi inceleyen çalışmalar mevcuttur.

Aras, Aybars ve Kutlu (2010) korelasyon ve regresyon analizi kullanarak Türkiye üzerine olan araştırmalara kapsayıcı bir örnek niteliğinde olan makalelerinde, İstanbul Menkul Kıymetler Borsası (İMKB) 100 endeks şirketleri ve bunların sosyal sorumluluk politikaları ve finansal göstergeleri incelemiştir. Kurumsal sosyal sorumluluk ile finansal performans arasındaki ilişki 2005-2007 yılları arasında farklı yaklaşımlar ve ölçüm yöntemleriyle ampirik olarak incelenmiştir. Çalışma sonucunda firma büyüklüğü ile kurumsal sosyal sorumluluk arasında bir ilişki bulunurken finansal performans ve kurumsal sosyal sorumluluk arasında bir ilişkiye rastlanmamıştır.

Ameer ve Othman (2012) gelişmiş ve gelişmekte olan ekonomilerden seçilen ve 2008 yılının en yüksek sürdürülebilirlik skorlu 100 şirketi üzerinde yaptıkları içerik analizi ve istatistiksel yöntemleri bir arada kullandıkları çalışmada sürdürülebilir şirketlerin finansal performanslarının arttığını göstermişlerdir.

Flammer (2013) ABD'deki 180 şirket üzerinde 1980-2009 dönemlerini kapsayan doğal deney yöntemi ile yapmış olduğu çalışmada zaman içerisinde borsanın çevreye zarar veren davranışlara verdiği olumsuz tepkinin artıyor olduğu fakat çevre dostu girişimlere verilen olumlu tepkinin ise zaman içerisinde azalıyor olduğunu sonucuna varmıştır.

Friede, Busch ve Bassen (2015) meta-analiz yöntemi ile yaptıkları çalışma bu alandaki önemli bilgi birikimlerinin toplanmış hali olarak örnek gösterilebilir. Çalışmada 2200 bireysel çalışmanın bulgularını birleştirmektedir. Çalışmada kullanılan araştırmaların yaklaşık %90'ından negatif olmayan bir sürdürülebilirlik-kurumsal finansal performans ilişkisi sonucu elde edilmiştir.

Clark, Freiner ve Vielhs (2015) meta analizi yöntemiyle yaptıkları çalışmada Çevresel, Sosyal Yönetimsel (ÇSY) faktörlerinin şirket performansları üzerinde olumlu bir etkisi olup olmadığını incelemektedir. Çalışmada Meta-Analiz yöntemi kullanılmış olup iki bölümden oluşmaktadır. İlk bölümünde incelenen kaynakların %88'inde sağlam sürdürülebilirlik uygulamalarına sahip şirketlerin operasyonel performanslarının artması ile nakit akışında olumlu bir etkiye yol açtığı gözlemlenmiştir. Çalışmanın ikinci bölümünde ise incelenen çalışmaların %80'inin ihtiyatlı sürdürülebilirlik uygulamalarının yatırım performansı üzerine olumlu etkisi ile sonuçlandığı tespit edilmiştir.

Revelli ve Viviani (2015) meta analiz yöntemi ile yaptıkları çalışmaları küresel anlamda 85 çalışma ve 190 deneyden oluşmakta ve çalışmada sosyal sorumlu yatırım ve finansal performans arasındaki ilişki test edilmektedir. Sonuç olarak kurumsal sosyal sorumluluğun dikkate alınmasının geleneksel yatırımlar ile karşılaştırıldığında ne bir pozitif ne de bir negatif etkisi olduğunun saptanmaması sonucuna varılmıştır.

Düzer ve Önce (2017), 2008-2014 yılları arasında sürdürülebilirlik raporu yayımlayan 30 şirket üzerinden seçilen 26 şirketlik bir kontrol grubu üzerinde Mann Whitney U testi ve bağımsız iki örnek t testi yöntemleri kullanarak çalışmalarını yürütmüşlerdir. Çalışma sonucunda, aktif karlılığı ve özkaynak karlılığı, sürdürülebilirlik raporu yayımlayan şirketlerde daha yüksek çıkarken, fiyat/kazanç oranları daha düşük çıkmıştır.

Capelle-Blancard ve Petit (2019) panel veri analizi yöntemi kullanarak Fransa'da 240 şirket üzerine yaptıkları çalışma sonucunda ise, çevresel, sosyal ve yönetişimsel performansın özellikle çevresel bileşenin finansal performansa olumlu bir etkisi olduğu sonucuna varmışlardır.

Gürünlü (2019) çalışmasında ise panel veri analizi kullanarak sürdürülebilirlik ve finansal performans arasındaki ilişkiyi Borsa İstanbul BIST100 endeksinde yer alan şirketler üzerinden ele almıştır. Çalışmada sürdürülebilirlik başarısı ile finansal performans arasında zayıf bir ilişki bulunmuştur.

Ülke bazlı çalışmalardan bir diğeri ise Herdan, Neri ve Ruso (2020) tarafından İngiltere'de sürdürülebilirlik ve finansal performans arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmadır. Çalışmada, Londra Borsası FTSE100'de listelenen 100 şirketten oluşan örneklem üzerinde doğrusal regresyon analizi uygulanmıştır. Makale bulgularında sürdürülebilirlik raporlamasının finansal performans üzerinde bir etkisi olmadığı vurgulanmıştır.

Yılmaz (2021), gelişmekte olan ekonomilerde sürdürülebilirlik ve finansal performans arasındaki ilişkiyi panel regresyon analizi kullanarak incelemiştir. Çalışmanın örneklemini 2014-2018 yılları aralığında beş gelişmekte olan ekonomideki finansal olmayan işletmelerden oluşmaktadır. Çalışma sonucunda sürdürülebilirlik performansı ve finansal performans arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişkiye rastlanılmıştır.

Dincer, Dincer, ve Keskin (2021) regresyon analizi kullanarak BIST100 ve BIST Sürdürülebilirlik endeksi şirketleri aracılığı ile sürdürülebilirlik ve finansal performans arasındaki ilişkiyi inceledikleri makalelerinde ise 2016-2018 yıllarını içeren 165 veri kullanılmıştır. Çalışmada, finansal performans ve sürdürülebilirlik arasında pozitif yönlü bir ilişkiye rastlanmıştır.

Kılıç, Gurler, Kaya ve Lee (2022) gelişmekte olan ekonomilerde sürdürülebilirlik performansı ve finansal performans arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla Güney Kore ve Türkiye örneklerini ele almaktadır. BIST Sürdürülebilirlik ve Dow Jones Sürdürülebilirlik Kore Endeksi'nde yer alan şirketler üzerinde yapılan araştırmada sürdürülebilirlik verileri ve Piyasa Değeri/ Defter Değeri oranı, aktif karlılık, özsermaye karlılığı verileri kullanılmıştır. Çalışmada yöntem olarak panel regresyon analizi ve genelleştirilmiş momentler yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın

sonucuna göre iki ülkede farklı sonuçlar elde edilmiş, Güney Kore’de aktif karlılık ve özsermaye karlılıkların pozitif etkilendiği sonucuna varılırken 2015-2021 yılları incelenen Türkiye’de aynı sonuca varılamamıştır.

Sektörel bazlı bir diğer çalışma ise, Lehenchuk, Zhyhlei, Ivashko ve Gliszczyński (2023) tarafından Türkiye’de gıda, içecek, tütün, tekstil ve giyim sektörlerinde sürdürülebilirliğin finansal performans üzerindeki etkisini araştırmak amacıyla regresyon modeli geliştirilerek ortaya konmuştur. BIST Sürdürülebilirlik Endeksi’nde işlem gören 48 şirketin 2022 yılı sürdürülebilirlik raporları incelenmiştir. Araştırma sonucunda, istatistiksel olarak anlamlı bir etki bulunamamış, yalnızca kısmi endekslerden Aktif Devir Oranı’nda anlamlı bir etkiye rastlanmıştır.

En güncel çalışmalardan birisi ise Şerban, Mihaiu, Herciu ve Ogorean (2023) araştırmasıdır. Küresel çapta ve tüm sektörlerden borsada işlem gören şirketler ele alınmış olup, 2017-2021 döneminde 10 sektörden 5000’den fazla şirket üzerinde çalışma gerçekleştirilmiştir. Çalışmada Pearson korelasyon yöntemi kullanılmıştır ve araştırma sonucunda finansal ve sürdürülebilir performans arasında zayıf bir bağlantı olduğu tespit edilmiştir.

Yapılan literatür taramasında sürdürülebilirlik performansının finansal performans üzerinde çoğunlukla doğrudan ve pozitif bir etkisi olmadığı saptanmaktadır. Türkiye üzerine ve en güncel çalışma olması amacı ile çalışmada 2018-2022 yılları arasında farklı sektörlerden seçilen şirketler üzerinde çalışma gerçekleştirilecektir.

BÖLÜM 3. İŞLETMELERİN SÜRDÜRÜLEBİLİRLİKLERİNE İLİŞKİN UYGULAMA

3.1. Araştırmanın Amacı

Araştırmanın amacı, BIST 25 Kurumsal Sürdürülebilirlik Endeksindeki işletmeler arasından seçilmiş 10 işletmenin, sürdürülebilirlik performanslarının ve muhasebe temelli performanslarda hangi kriterlerin ne derecede etkili olduğunun ortaya konulması ve bu kriterlere göre işletmelerin başarı durumlarına göre değerlendirilmesi ve sıralanmasıdır. Ayrıca sıralamalardan elde edilen sonuçlar arasında istatistiki açıdan anlamlı bir ilişki olup olmadığının tespit edilmesidir. Analiz, hem teorik bilgi birikimini arttırmak hem de işletmelere pratik çözümler sunmak açısından önem taşımaktadır. BIST Sürdürülebilirlik Endeksi temel olarak işletmelerin sürdürülebilirlik performanslarını değerlendirmeyi amaçlayan bir endeks olup bu değerlendirme sayesinde tespitlerde bulunulmasını ve iyileştirme yapılması önceliklendirilecek alanların belirlenmesi amaçlanmaktadır. BIST Sürdürülebilirlik 25 Endeksi ise yapılan değerlendirmeler sonucunda sürdürülebilirlik performansı en yüksek 25 şirketin yer aldığı endekstir. BIST Sürdürülebilirlik Endeksinde yer almak için belirlenmiş koşullar şunlardır:

1. Genel sürdürülebilirlik notunun 50 veya üstü olması
2. Her bir ana başlık notunun 40 veya üstü olması
3. Kategori notlarından en az 8'inin 26 veya üstü olması

BIST Sürdürülebilirlik 25 Endeksinde yer almak için belirlenmiş koşullar ise şunlardır:

1. Genel sürdürülebilirlik notunun 70 veya üstü olması
2. Her bir ana başlık notunun 60 veya üstü olması
3. Kategori notlarından en az 8'inin 50 veya üstü olması

BIST Sürdürülebilirlik 25 Endeksinde yer alan işletmelere Tablo 1'de yer verilmiştir.

Tablo 1. BIST Sürdürülebilirlik 25 Endeksi İşletmeleri

No.	Bülten Adı	Pay Kodu
1	AKBANK	AKBNK
2	AKSA	AKSA
3	ARCELIK	ARCLK
4	CIMSA	CIMSA
5	DOGAN HOLDING	DOHOL
6	DOGUS OTOMOTIV	DOAS
7	ENERJISA ENERJI	ENJSA
8	ENKA INSAAT	ENKAI
9	EREGLI DEMIR CELIK	EREGL
10	FORD OTOSAN	FROTO
11	IS BANKASI	ISCTR
12	KOC HOLDING	KCHOL
13	KORDSA TEKNİK TEKSTİL	KORDS
14	LOGO YAZILIM	LOGO
15	MAVI GIYIM	MAVI
16	MIGROS TICARET	MGROS
17	OTOKAR	OTKAR
18	SABANCI HOLDING	SAHOL
19	SISE CAM	SISE
20	T.S.K.B.	TSKB
21	TAV HAVALIMANLARI	TAVHL
22	TEKFEN HOLDING	TKFEN
23	TURK HAVA YOLLARI	THYAO
24	TURK TRAKTOR	TTRAK
25	VESTEL	VESTL

www.borsaistanbul.com (Erişim Tarihi: 15.11.2023)

Çalışma kapsamında Tablo 1’de yer verilmiş 25 işletme bulunmaktadır. Örneklem grubu olarak farklı sektörlerde yer alan 10 işletme özelinde veri seti oluşturularak oluşturulan veriler üzerinden Türkiye’de işletmelerin sürdürülebilirlik düzeylerinin muhasebe temelli finansal performansları üzerindeki etkilerinin değerlendirmesi amaçlanmaktadır. Seçilmiş olan 10 işletmeye de Tablo 2’de yer verilmiştir.

Tablo 2. Veri Setinde Yer Alan 10 İşletme

No.	Bülten Adı	Pay Kodu
1	AKSA	AKSA
2	ARCELIK	ARCLK
3	CIMSA	CIMSA
4	DOGUS OTOMOTIV	DOAS
5	ENERJISA ENERJI	ENJSA
6	ENKA INSAAT	ENKAI
7	FORD OTOSAN	FROTO
8	MIGROS TICARET	MGROS
9	OTOKAR	OTKAR
10	VESTEL	VESTL

3.2. Araştırmanın Önemi

Çalışmanın önceki bölümlerinde yer verildiği üzere işletmelerin sürdürülebilirliği günümüzün önemli göstergelerinden biri olup işletmeler günümüzde çok daha yoğun bir şekilde sürdürülebilirlik unsurları üzerinde durmaktadır. Yatırımcılar ve finans çevreleri iyi yatırım kararları alabilmek adına finansal bilgiler kadar finansal olmayan bilgilere de önem vermektedir (Borsa İstanbul, 2020). Bu sebeple finansal performans kadar sürdürülebilirlik performansının objektif bir şekilde ölçümü de hem mevcut paydaşlar hem de işletmelere gelecekte yatırım yapmayı düşünen taraflar açısından son derece önemlidir. Çalışma analiz kapsamındaki firmaların sürdürülebilirlik performansında ve muhasebe temelli performansında hangi kriterlerin ne derece etkili olduğunun ortaya konulması ve bu kriterlere göre hangi şirketlerin daha başarılı olduğunun ortaya konulması açısından önem arz etmektedir. Ayrıca sürdürülebilirlik ve muhasebe temelli finansal performans arasında istatistiki açıdan anlamlı bir ilişki olup olmadığı tespit edilecektir. Bu çalışma ile birlikte literatürdeki konuya ilişkin kaynak zenginliğinin artırılmasına katkı sağlanacak olması, araştırmacılara, yatırımcılara ve yöneticilere fikirler sunacak olması araştırmanın önemini arttıran diğer unsurlar konumundadır.

3.3. Araştırmanın Değişkenleri

Bu araştırmanın amacı, belirlenmiş olan 10 işletmenin sürdürülebilirlik performanslarını değerlendirmektir. Bu değerlendirme sürecinde, işletmelerin yayınlamış oldukları sürdürülebilirlik ve entegre raporlarından yararlanılmıştır. Araştırma kapsamında kullanılan göstergelerin belirlenmesinde uluslararası bir standart olan GRI G4 rehberine başvurulmuştur. Göstergeler, sürdürülebilirlik performansını kapsamlı bir şekilde analiz edebilmek için dikkatle seçilmiş ve Tablo 3'te detaylı olarak sunulmuştur.

Tablo 3. Sürdürülebilirlik Performansı Göstergeleri

Boyutlar	Gösterge Kodu	Gösterge	Ölçü Birimi
Çevresel	Ç1	Atık Miktarı	Ton
Çevresel	Ç2	Enerji Tüketimi	GJ
Çevresel	Ç3	Sera Gazı Emisyonu	CO _{2e}
Çevresel	Ç4	Su Tüketimi	m ³
Ekonomik	E1	Gelirler	Bin TL
Ekonomik	E1	İşletme Giderleri	Bin TL
Ekonomik	E3	Ödenen Temettüleri	Bin TL
Ekonomik	E4	Ödenen Vergiler	Bin TL
Ekonomik	E5	Çalışanlara Sağlanan Fayda ve Haklar	Bin TL
Sosyal	S1	Toplam Çalışan Sayısı	Kişi
Sosyal	S2	Kadın Çalışan Oranı	%
Sosyal	S3	Kadın Yönetici Oranı	%
Sosyal	S4	Çalışan Başına Ort. Eğitim	Saat
Sosyal	S5	TİS Kapsamında Çalışan Oranı	%

Sürdürülebilirlik performansı göstergeleri kapsamında 14 değişkene Tablo 3'de yer verilirken muhasebe temelli finansal performans göstergeleri kapsamındaki 7 değişkene de Tablo 4'de yer verilmektedir.

Tablo 4. Finansal Performans Göstergeleri

Gösterge Kodu	Kısaltma	Gösterge
F1	AKO	Aktif Karlılık Oranı
F2	ADH	Aktif Devir Hızı
F3	ÖKO	Öz Sermaye Karlılık Oranı
F4	SK	Satışların Karlılığı
F5	KO	Kaldıraç Oranı
F6	CO	Cari Oran
F7	HK	Hisse Başına Kar

Firmaların muhasebe temelli finansal performanslarının belirlenmesinde önceki bölümlerde belirlendiği üzere önemli ölçüde etkisi bulunan değişkenler olması sebebiyle Tablo 4’te yer alan değişkenler seçilmiştir.

3.4. Araştırmanın Yöntemi

Çalışmada sürdürülebilirlik performansında ve muhasebe temelli performansta hangi kriterlerin daha etkili olduğu Geliştirilmiş Entropi yöntemi kullanılarak belirlenecektir. İşletmelerin performans sıralamaları için ÇKKV kullanılmıştır. ÇKKV yöntemleri sürdürülebilirlik performans ölçümünde çok boyutlu analiz imkanı sağlama, kapsamlı ve sistematik yaklaşım sunma, hassas sonuçlar elde etme, birbiriyle çelişen ihtimaller arasında optimal dengenin kurulmasına yardımcı olma, objektifliği artırma yönleriyle performans ölçümünde önemli katkılar sumaktadır. Bu sebeple bu çalışmada Geliştirilmiş Entropi Yöntemi, TOPSIS, MOORA ve Gri İlişkisel Analiz Yöntemlerinin kullanılmıştır. İki performans sıralaması arasındaki ilişkinin tespiti için Pearson Korelasyon Analizi yapılmıştır.

3.4.1. Geliştirilmiş entropi yöntemi

Geliştirilmiş entropi yöntemi, karar matrisindeki kriterlerin ağırlık değerlerini belirlemek için kullanılan objektif bir ağırlık ölçme yöntemidir. Entropi yönteminde, subjektif yargılar göz ardı edilip direkt olarak niceliksel verilerin kullanılması, elde edilen sonuçların doğruluğunu ve güvenilirliğini sağlar. Bu yöntemle, manuel ağırlıklandırma değerleri, karar matrisindeki alternatiflerin her bir kriter açısından farklılık derecesini ortaya koyar. Ancak yöntemin uygulama aşamasında, entropi

değerleri hesaplanırken doğal logaritma fonksiyonunun kullanılması nedeniyle veri setinde sıfır veya negatif değerlerin bulunması hesaplamalar açısından sorun yaratmaktadır (Kabak ve Çınar, 2020). Bu durumda söz konusu değerleri düzeltmek için Zhang, Cheng ve Liu (2014) tarafından geliştirilen Z-puanı standardizasyon formülüne dayalı geliştirilmiş Entropi yöntemi uygulanır. Geliştirilmiş Entropi yönteminin uygulama adımları şu şekildedir (Zhang, Cheng ve Liu, 2014):

Adım 1: Karar matrisinin oluşturulması

$$D = \begin{bmatrix} x_{11} & x_{12} & \dots & x_{1n} \\ x_{21} & x_{22} & \dots & x_{2n} \\ \dots & \dots & \dots & \dots \\ x_{m1} & x_{m2} & \dots & x_{mn} \end{bmatrix}$$

Adım 2: Karar matrisinde 0 ya da negatif değerlerin olması durumunda Z- skor dönüşümünün yapılması

$$z_{ij} = \frac{x_{ij} - \bar{x}_j}{\sigma_j}$$

$$z'_{ij} = z_{ij} + A, \quad A > |\min z_{ij}|$$

Adım 3: z'_{ij} değerlerinden yararlanılarak normalize edilmiş karar matrisi oluşturulur.

$$p_{ij} = \frac{z'_{ij}}{\sum_{i=1}^m z'_{ij}}$$

Adım 4: Normalize edilmiş değerler kullanımıyla entropi değerleri hesaplanır.

$$e_j = -k \sum_{i=1}^k p_{ij} \ln(p_{ij}), \quad k = \frac{1}{\ln(m)}$$

Adım 5: Her bir kriter için fark derecesi hesaplanır.

$$d_j = 1 - e_j$$

Adım 6: Son adımda da ağırlık değerleri hesaplanır.

$$w_j = \frac{d_j}{\sum_{j=1}^m d_j}$$

3.4.2. TOPSIS yöntemi

TOPSIS (Technique for Order Preference by Similarity to Ideal Solution) Çok kriterli karar verme problemleri, birçok alternatifin değerlendirilmesi ve belirli kriterler açısından en uygun olanının seçilmesi gerektiği durumları içermektedir. Bu tür problemlerin çözümü için çeşitli matematiksel yöntemler geliştirilmiştir. TOPSIS,

karar verme sürecinde alternatiflerin hem olumlu hem de olumsuz kriterlere göre ne kadar yakın veya uzak olduklarını ölçer ve bu bilgiye dayanarak en uygun alternatifinin seçimi konusunda karar vermeye olanak tanır.

TOPSIS yöntemi, ilk olarak Yoon ve Hwang (1981) tarafından tanıtılmıştır. O zamandan beri, çeşitli disiplinlerde çok kriterli karar verme problemlerini çözmek için geniş bir şekilde uygulanmıştır. Akademik literatürde, bu yöntemin kullanımı ve geliştirilmiş versiyonlarına dair birçok çalışma bulunmaktadır.

Bu yöntem anlaşılabilir ve kolay uygulanabilir olması, hesaplama süreçlerinin basitliği ve oldukça güvenilir bir tercih sırası ortaya koyması nedeniyle çalışmalarda sıklıkla tercih edilmektedir. Buna göre yöntemin uygulanma adımları aşağıdaki gibidir.

Adım 1: Karar matrisinin oluşturulması

$$D = \begin{bmatrix} x_{11} & x_{12} & \dots & x_{1n} \\ x_{21} & x_{22} & \dots & x_{2n} \\ \dots & \dots & \dots & \dots \\ x_{m1} & x_{m2} & \dots & x_{mn} \end{bmatrix}$$

Adım 2: Normalize edilmiş karar matrisi hesaplanır.

$$r_{ij} = \frac{x_{ij}}{\sqrt{\sum_{i=1}^m x_{ij}^2}}$$

Adım 3: Ağırlaştırılmış normalize karar matrisi oluşturulur.

$$v_{ij} = w_j r_{ij}$$

Adım 4: Pozitif ideal çözüm değerleri ve negatif ideal çözüm değerlerine ulaşılır.

$$A^+ = \{ \max v_{ij} | j \in J \}, (\min v_{ij} | j \in J') | i = 1, 2, \dots, m \} = \{ v_1^+, v_2^+, \dots, v_n^+ \}$$

$$A^- = \{ \min v_{ij} | j \in J \}, (\max v_{ij} | j \in J') | i = 1, 2, \dots, m \} = \{ v_1^-, v_2^-, \dots, v_n^- \}$$

Adım 5: Her alternatif için pozitif ideal çözüm ve negatif ideal çözüm hesaplanır.

$$S_i^+ = \sqrt{\sum_{j=1}^n (v_{ij} - v_j^+)^2}$$

$$S_i^- = \sqrt{\sum_{j=1}^n (v_{ij} - v_j^-)^2}$$

Adım 6: $0 \leq C_i \leq 1$ aralığında ideal çözüme göreceli yakınlık değerleri hesaplanır.

$$C_i^+ = \frac{S_i^-}{S_i^- + S_i^+}$$

Adım 7: Son adımda elde edilen C_i değerleri arasında sıralama yapılır ve en büyük C_i değeri en iyi alternatif olarak belirlenir.

3.4.3. MOORA yöntemi

MOORA (Multi-Objective Optimization by Ratio Analysis), ilk kez Brauers ve Zavadskas (2006) tarafından geliştirilmiştir. Hesaplama sürecinin kısa ve çok basit olması, matematiksel işlemlerin azlığı ve güvenilirliğinin yüksek olması yöntemin tercih edilme sebepleri arasında yer almaktadır (Chakraborty, 2011).

MOORA yöntemi, karar verme sürecinde çoklu kriterlerin değerlendirilmesinde kullanılan bir yöntemdir. Bu yöntem, farklı kriterlerin birbirleriyle olan ilişkisini ve önem derecelerini göz önünde bulundurarak, alternatifler arasında en uygun olanını seçmeyi sağlar (Brauers ve Zavadskas, 2006).

MOORA yönteminin temel ilkeleri arasında, kriterlerin normalize edilmesi ve ağırlıklandırma katsayılarının belirlenmesi bulunmaktadır. Bu adımlar, karar vericilerin subjektif değerlendirmelerine dayanmaktadır ve karar alma sürecini yönlendiren önemli unsurlardır.

MOORA yöntemi, birçok farklı alanda başarıyla uygulanmıştır. Örneğin, işletmeler arasında tedarikçi seçiminde, yatırım kararlarında, pazarlama stratejilerinin belirlenmesinde ve proje seçiminde kullanılmıştır. Bu uygulama alanları, MOORA yönteminin geniş bir etki alanına sahip olduğunu göstermektedir (Brauers ve Zavadskas, 2006).

Buna göre yöntemin uygulanma adımları aşağıdaki gibidir.

Adım 1: Karar matrisinin oluşturulması

$$D = \begin{bmatrix} x_{11} & x_{12} & \dots & x_{1n} \\ x_{21} & x_{22} & \dots & x_{2n} \\ \dots & \dots & \dots & \dots \\ x_{m1} & x_{m2} & \dots & x_{mn} \end{bmatrix}$$

Adım 2: Normalize edilmiş karar matrisi hesaplanır.

$$x_{ij}^* = \frac{x_{ij}}{\sqrt{\sum_{i=1}^m x_{ij}^2}}$$

Adım 3: Referans noktası hesaplaması yapılır.

$$r_j = x_{ij}^*$$

Adım 4: Önem katsayısı hesaplanır.

$$\min_i \{ \max_j |w_j r_j - w_j v_{ij}^*| \}$$

3.4.4. Gri İlişkisel analiz yöntemi

GRA (Grey Relational Analysis), ilk olarak Prof Ju Long Deng (1982) tarafından ortaya konulmuştur. Bu yöntem, Gri Sistem Teorisi'ne dayanan sayı bakımından az verilerin yer aldığı problemlerin çözümünde kullanılan çok kriterli karar verme tekniğidir. GRA yönteminin uygulanma aşamasında az sayıda veriye ihtiyaç duyulması, hesaplamaların basit ve anlaşılır olması ilgili yöntemin önemli avantajları arasında yer almaktadır (Yıldırım ve Önder, 2014).

Buna göre yöntemin uygulanma adımları aşağıdaki gibidir.

Adım 1: Karar matrisinin oluşturulması

$$D = \begin{bmatrix} x_{11} & x_{12} & \dots & x_{1n} \\ x_{21} & x_{22} & \dots & x_{2n} \\ \dots & \dots & \dots & \dots \\ x_{m1} & x_{m2} & \dots & x_{mn} \end{bmatrix}$$

Adım 2: Referans serisi belirlenir.

$$x_0 = (x_0(1), x_0(2), \dots, x_0(n))$$

Adım 3: Normalize karar matrisi oluşturulur.

Fayda durumu söz konusu olması halinde;

$$x_i^*(j) = \frac{x_i^0(j) - \min x_i^0(j)}{\max x_i^0(j) - \min x_i^0(j)}$$

Maliyet durumu söz konusu olması halinde;

$$x_i^*(j) = \frac{\max x_i^0(j) - x_i^0(j)}{\max x_i^0(j) - \min x_i^0(j)}$$

Nominal durum söz konusu olması halinde;

$$x_i^*(j) = 1 - \frac{|x_i^0(j) - x_i^0(j)|}{maksx_i^0(j) - x_i^0}$$

Adım 4: Mutlak değer matrisi hesaplanır.

$$\Delta_{0i} = |x_0^*(j) - x_i^*(j)|$$

Adım 5: Gri ilişkisel katsayı değeri hesaplanır.

$$\gamma(x_0^*(j), x_i^*(j)) = \frac{\Delta_{min} + \xi\Delta_{maks}}{\Delta_{min(j)} + \xi\Delta_{maks}}$$

$$\Delta_{maks} = \max |x_0^*(j) - x_j^*(j)|$$

$$\Delta_{min} = \min |x_0^*(j) - x_j^*(j)|$$

Adım 6: Son olarak gri ilişkisel dereceler hesaplanır.

$$\xi(x_0^*(j), x_i^*(j)) = \frac{1}{n} \sum_{j=1}^n \delta(x_0^*(j), x_i^*(j))$$

3.5. Araştırma Bulguları

Tablo 5. Sürdürülebilirlik Kriterlerinin Ağırlıkları

Boyutlar	2018	2019	2020	2021	2022
ÇEVRESEL BOYUTLAR	.2481	.2459	.2418	.2468	.2783
Atık Miktarı	.0562	.0557	.0601	.0582	.0553
Enerji Tüketimi	.0626	.0617	.0587	.0628	.0765
Sera Gazı Emisyonu	.0701	.0684	.0657	.0688	.0814
Su Tüketimi	.0604	.0611	.0574	.0567	.0519
EKONOMİK BOYUTLAR	.3277	.3358	.3536	.3465	.3638
Çalışanlara Sağlanan Fayda ve Haklar	.0713	.0711	.0692	.0671	.0683
Gelirler	.0637	.0655	.0722	.0651	.0756
İşletme Giderleri	.0625	.0643	.0711	.0638	.0598
Ödenen Temettüleri	.0609	.0628	.0692	.0724	.0653
Ödenen Vergiler	.0687	.0722	.0718	.0739	.0875
SOSYAL BOYUTLAR	.4242	.4183	.4046	.4067	.4051
Çalışan Başına Ort. Eğitim	.0783	.0782	.0758	.0739	.0772

Kadın Çalışan Oranı	.0783	.0771	.0737	.0787	.0721
Kadın Yönetici Oranı	.1019	.1002	.0963	.0956	1028
TİS Kapsamında Çalışan Oranı	.0962	.0908	.0918	.0947	.0989
Toplam Çalışan Sayısı	.0691	.0701	.0663	.0662	.0671

Tablo 5’te Geliştirilmiş Entropi yöntemi kullanılarak sürdürülebilirlik kriterlerinin ağırlıkları belirlenmiştir. Ana kriterler içerisinde en yüksek ağırlık sosyal boyutta iken en düşük ağırlık çevresel boyuttadır. 5 yılın ortalaması alındığında sosyal boyutun ağırlığı 0.41178 çevresel boyutun ağırlığı 0.25218, ve ekonomik boyutun ağırlığı 0.34548 olarak tespit edilmiştir. Benzer şekilde Korga (2023) çalışmasında yaptığı ağırlıklandırmada da 2017-2021 yılları arasında en yüksek ağırlığın sosyal boyutta olduğuna değinmiştir. Özevin (2022) ise 2017-2019 dönemlerini kapsayan çalışmasında en yüksek ağırlığın ekonomik boyutta olduğuna, sosyal boyutun ikinci sırada geldiği sonucuna varmıştır.

Tablo 6. Muhasebe Temelli Finansal Performans Kriterlerinin Ağırlıkları

Boyutlar	2018	2019	2020	2021	2022
Aktif Karlılık Oranı	.0968	.1012	.1081	.1173	.1152
Aktif Devir Hızı	.0997	.1009	.0993	.1076	.1189
Öz Sermaye Karlılık Oranı	.1938	.1913	.2122	.1098	.1424
Satışların Karlılığı	.1037	.0982	.1002	.1091	.0954
Kaldıraç Oranı	.0983	.1143	.1128	.1627	.1341
Cari Oran	.1019	.0997	.0942	.0972	.0876
Hisse Başına Kar	.0982	.1003	.0982	.1078	.0971

Tablo 6 incelendiğinde Geliştirilmiş Entropi yöntemi kullanılarak finansal performans kriterlerinin ağırlıkları gözlemlenebilmektedir. Kriterlere bakıldığında öz sermaye karlılık oranı finansal kriterler içerisinde ağırlığı en yüksek kriter konumundayken cari oran en düşük ağırlığa sahip kriter konumundadır. Benzer şekilde Korga (2023) çalışmasında 2017-2021 yılları arasında en yüksek ağırlığı öz sermaye karlılık oranı olarak hesaplamıştır. Lam, Lam, Liew ve Lee (2023), de çalışmalarında yapmış oldukları ağırlıklandırmada en yüksek ağırlığı özsermaye karlılığı olarak hesaplamışlardır. Kara, Özyürek, Yalçın ve Burgaz (2024) da çalışmalarında özkaynak karlılığının en kritik ölçüt olduğu sonucuna varmışlardır.

Tablo 7. Sürdürülebilirlik Kriterlerinin Skorları ve Sıralaması – 2018 Yılı

2018	TOPSIS		MOORA		GRA		Ort.
İşletme	Skor	Sıra	Skor	Sıra	Skor	Sıra	Skor
AKSA	.617	9	.011	9	.651	9	0.43
ARCELIK	.629	6	.028	7	.653	8	0.44
CIMSA	.622	8	.018	8	.659	7	0.43
DOGUS	.655	4	.056	3	.733	2	0.48
ENERJISA	.690	2	.073	2	.687	4	0.48
ENKA	.521	10	.008	10	.547	10	0.36
FORD	.673	3	.047	4	.670	6	0.46
MIGROS	.741	1	.117	1	.782	1	0.55
OTOKAR	.628	7	.039	5	.698	3	0.46
VESTEL	.641	5	.036	6	.681	5	0.45

Tablo 7’de 2018 yılına ait sürdürülebilirlik kriterlerinin üç yönleme göre skorlarına yer verilmiştir. Tablo incelendiğinde Migros şirketinin sürdürülebilirlik açısından 2018 yılı özelinde en iyi şirket konumunda olduğu görülmektedir. Araştırmanın veri setinde yer alan 10 şirket özelinde 2018 yılı için sürdürülebilirlik göstergesi en düşük işletme ise Enka’dır. Genel sıralama şu şekildedir:

1. Migros Ticaret
2. Enerjisa Enerji
3. Doğuş Otomotiv
4. Ford Otosan
5. Otokar
6. Vestel

7. Arçelik
8. ÇimSA
9. Aksa
10. Enka İnşaat

Tablo 8. Muhasebe Temelli Finansal Performans Kriterlerinin Skorları ve Sıralaması – 2018 Yılı

2018	TOPSIS		MOORA		GRA		Ort.
İşletme	Skor	Sıra	Skor	Sıra	Skor	Sıra	Skor
AKSA	.300	7	.296	7	.541	5	0.38
ARCELIK	.361	6	.349	6	.521	9	0.41
CIMSA	.251	9	.201	9	.538	7	0.33
DOGUS	.401	5	.400	5	.540	6	0.45
ENERJISA	.268	8	.253	8	.534	8	0.35
ENKA	.483	2	.504	3	.642	2	0.54
FORD	.472	3	.548	2	.641	3	0.55
MIGROS	.242	10	.063	10	.394	10	0.23
OTOKAR	.441	4	.473	4	.572	4	0.50
VESTEL	.547	1	.709	1	.698	1	0.65

Tablo 8’de 2018 yılına ait bu kez finansal performans kriterlerinin üç yöntemle göre skorlarına yer verilmiştir. Tablo incelendiğinde Vestel şirketinin finansal performans açısından 2018 yılı özelinde en iyi şirket konumunda olduğu görülmektedir. Araştırmanın veri setinde yer alan 10 şirket özelinde 2018 yılı için finansal performans göstergesi en düşük işletme ise Migros’dur. Genel sıralama şu şekildedir:

1. Vestel
2. Enka İnşaat

3. Ford Otosan
4. Otokar
5. Doğuş Otomotiv
6. Aksa
7. Arçelik
8. Enerjisa Enerji
9. ÇimSA
10. Migros Ticaret

Tablo 9. Sürdürülebilirlik Kriterlerinin Skorları ve Sıralaması – 2019 Yılı

2019	TOPSIS		MOORA		GRA		Ort.
İşletme	Skor	Sıra	Skor	Sıra	Skor	Sıra	Skor
AKSA	.633	8	.019	7	.651	8	0.43
ARCELİK	.661	4	.039	4	.658	7	0.45
CIMSA	.617	9	.014	8	.672	5	0.43
DOGUS	.662	3	.049	3	.697	3	0.47
ENERJISA	.641	7	.009	10	.633	9	0.43
ENKA	.602	10	.013	9	.593	10	0.40
FORD	.683	2	.051	2	.677	4	0.47
MIGROS	.737	1	.108	1	.814	1	0.55
OTOKAR	.652	5	.037	5	.698	2	0.46
VESTEL	.642	6	.027	6	.672	6	0.45

Tablo 9’da 2019 yılına ait sürdürülebilirlik kriterlerinin üç yöntemle göre skorlarına yer verilmiştir. Tablo incelendiğinde Migros şirketinin sürdürülebilirlik açısından 2019 yılı özelinde en iyi şirket konumunda olduğu görülmektedir.

Araştırmanın veri setinde yer alan 10 şirket özelinde 2019 yılı için sürdürülebilirlik göstergesi en düşük işletme ise Enka'dır. Genel sıralama şu şekildedir:

1. Migros Ticaret
2. Ford Otosan
3. Doğuş Otomotiv
4. Otokar
5. Arçelik
6. Vestel
7. ÇimSA
8. Aksa
9. Enerjisa Enerji
10. Enka İnşaat

Tablo 10. Muhasebe Temelli Finansal Performans Kriterlerinin Skorları ve Sıralaması – 2019 Yılı

2019	TOPSIS		MOORA		GRA		Ort.
	İşletme	Skor	Sıra	Skor	Sıra	Skor	
AKSA	.348	7	.372	7	.526	5	0.42
ARCELİK	.440	6	.433	6	.498	8	0.46
CIMSA	.257	10	.192	9	.478	9	0.31
DOGUS	.473	5	.468	5	.523	6	0.49
ENERJISA	.302	9	.268	8	.513	7	0.36
ENKA	.568	2	.648	2	.702	1	0.64
FORD	.572	1	.688	1	.649	3	0.64
MIGROS	.317	8	.117	10	.368	10	0.27

OTOKAR	.528	3	.639	3	.693	2	0.62
VESTEL	.493	4	.552	4	.577	4	0.54

Tablo 10’da 2019 yılına ait bu kez finansal performans kriterlerinin üç yöntemle göre skorlarına yer verilmiştir. Tablo incelendiğinde Enka ve Ford şirketlerinin finansal performans açısından 2019 yılı özelinde en iyi şirket konumunda olduğu görülmektedir. Araştırmanın veri setinde yer alan 10 şirket özelinde 2019 yılı için finansal performans göstergesi en düşük işletmelere ise Çimsa ve Migros’dur. Genel sıralama şu şekildedir:

1. Ford Otosan
2. Enka İnşaat
3. Otokar
4. Vestel
5. Doğu Otomotiv
6. Aksa
7. Arçelik
8. Enerjisa Enerji
9. ÇimSA
10. Migros Ticaret

Tablo 11. Sürdürülebilirlik Kriterlerinin Skorları ve Sıralaması – 2020 Yılı

2020	TOPSIS		MOORA		GRA		Ort.
	İşletme	Skor	Sıra	Skor	Sıra	Skor	
AKSA	.609	8	.004	8	.632	8	0.42
ARCELİK	.641	4	.032	5	.647	7	0.44
CIMSA	.597	9	.009	7	.667	6	0.42
DOGUS	.648	3	.042	2	.668	5	0.45

ENERJISA	.617	7	.001	9	.597	10	0.41
ENKA	.596	10	.000	10	.613	9	0.40
FORD	.638	5	.037	4	.672	4	0.45
MIGROS	.747	1	.098	1	.773	1	0.54
OTOKAR	.628	6	.027	6	.693	2	0.45
VESTEL	.662	2	.038	3	.673	3	0.46

Tablo 11’de 2020 yılına ait sürdürülebilirlik kriterlerinin üç yöneme göre skorlarına yer verilmiştir. Tablo incelendiğinde Migros şirketinin sürdürülebilirlik açısından 2020 yılı özelinde en iyi şirket konumunda olduğu görülmektedir. Araştırmanın veri setinde yer alan 10 şirket özelinde 2020 yılı için sürdürülebilirlik göstergesi en düşük işletme ise Enka’dır. Genel sıralama şu şekildedir:

1. Migros Ticaret
2. Vestel
3. Doğu Otomotiv
4. Ford Otosan
5. Otokar
6. Arçelik
7. ÇimSA
8. Aksa
9. Enerjisa Enerji
10. Enka İnşaat

Tablo 12. Muhasebe Temelli Finansal Performans Kriterlerinin Skorları ve Sıralaması – 2020 Yılı

2020	TOPSIS		MOORA		GRA		Ort.
İşletme	Skor	Sıra	Skor	Sıra	Skor	Sıra	Skor
AKSA	.352	6	.383	6	.602	6	0.45

ARCELIK	.337	7	.358	7	.583	7	0.43
CIMSA	.273	10	.196	9	.557	9	0.34
DOGUS	.464	2	.607	3	.684	4	0.59
ENERJISA	.293	9	.268	8	.573	8	0.38
ENKA	.542	1	.624	1	.708	1	0.62
FORD	.452	3	.617	2	.703	2	0.59
MIGROS	.294	8	.058	10	.382	10	0.24
OTOKAR	.358	4	.478	4	.701	3	0.51
VESTEL	.353	5	.451	5	.648	5	0.48

Tablo 12’de 2020 yılına ait bu kez finansal performans kriterlerinin üç yönteme göre skorlarına yer verilmiştir. Tablo incelendiğinde Enka şirketinin finansal performans açısından 2020 yılı özelinde en iyi şirket konumunda olduğu görülmektedir. Araştırmanın veri setinde yer alan 10 şirket özelinde 2020 yılı için finansal performans göstergesi en düşük işletmeler ise Çimsa ve Migros’dur. Genel sıralama şu şekildedir:

1. Enka İnşaat
2. Ford Otosan
3. Doğuş Otomotiv
4. Otokar
5. Vestel
6. Aksa
7. Arçelik
8. Enerjisa Enerji
9. ÇimSA
10. Migros Ticaret

Tablo 13. Sürdürülebilirlik Kriterlerinin Skorları ve Sıralaması – 2021 Yılı

2021	TOPSIS		MOORA		GRA		Ort.
İşletme	Skor	Sıra	Skor	Sıra	Skor	Sıra	Skor
AKSA	.597	7	.018	6	.652	5	0.42
ARCELIK	.596	8	.011	7	.622	8	0.41
CIMSA	.592	9	.001	9	.641	7	0.41
DOGUS	.613	5	.019	5	.651	6	0.43
ENERJISA	.612	6	.009	8	.598	9	0.41
ENKA	.521	10	.000	10	.507	10	0.34
FORD	.631	2	.029	2	.671	3	0.44
MIGROS	.741	1	.122	1	.803	1	0.56
OTOKAR	.619	3	.041	2	.692	2	0.45
VESTEL	.618	4	.028	4	.658	4	0.43

Tablo 13'te 2021 yılına ait sürdürülebilirlik kriterlerinin üç yönteme göre skorlarına yer verilmiştir. Tablo incelendiğinde Migros şirketinin sürdürülebilirlik açısından 2021 yılı özelinde en iyi şirket konumunda olduğu görülmektedir. Araştırmanın veri setinde yer alan 10 şirket özelinde 2021 yılı için sürdürülebilirlik göstergesi en düşük işletme ise Enka'dır. Genel sıralama şu şekildedir:

1. Migros Ticaret
2. Ford Otosan
3. Otokar
4. Vestel
5. Doğu Otomotiv
6. Aksa

7. Arçelik
8. Enerjisa Enerji
9. ÇimSA
10. Enka İnşaat

Tablo 14. Muhasebe Temelli Finansal Performans Kriterlerinin Skorları ve Sıralaması – 2021 Yılı

2021	TOPSIS		MOORA		GRA		Ort.
İşletme	Skor	Sıra	Skor	Sıra	Skor	Sıra	Skor
AKSA	.239	10	.331	8	.458	7	0.34
ARCELIK	.298	7	.326	9	.428	10	0.35
CIMSA	.259	8	.391	5	.558	5	0.40
DOGUS	.583	1	.672	1	.609	1	0.62
ENERJISA	.248	9	.303	10	.452	8	0.33
ENKA	.479	3	.490	3	.578	3	0.52
FORD	.507	2	.612	2	.585	2	0.57
MIGROS	.417	4	.358	7	.433	9	0.40
OTOKAR	.316	6	.469	4	.568	4	0.45
VESTEL	.334	5	.382	6	.459	6	0.39

Tablo 14’te 2021 yılına ait bu kez finansal performans kriterlerinin üç yöntemle göre skorlarına yer verilmiştir. Tablo incelendiğinde Doğu Otomotiv şirketinin finansal performans açısından 2021 yılı özelinde en iyi şirket konumunda olduğu görülmektedir. Araştırmanın veri setinde yer alan 10 şirket özelinde 2021 yılı için finansal performans göstergesi en düşük işletme ise Enerjisa’dır. Genel sıralama şu şekildedir:

1. Doğu Otomotiv
2. Ford Otosan

3. Enka İnşaat
4. Otokar
5. Vestel
6. ÇimSA
7. Migros Ticaret
8. Aksa
9. Arçelik
10. Enerjisa Enerji

Tablo 15. Sürdürülebilirlik Kriterlerinin Skorları ve Sıralaması – 2022 Yılı

2022	TOPSIS		MOORA		GRA		Ort.
	İşletme	Skor	Sıra	Skor	Sıra	Skor	
AKSA	.597	5	.015	6	.982	5	0.53
ARCELİK	.596	8	.001	5	.342	8	0.31
CIMSA	.592	9	.061	9	.961	7	0.54
DOGUS	.613	7	.019	7	.541	6	0.39
ENERJISA	.612	10	.009	8	.948	9	0.52
ENKA	.581	6	.005	10	.207	10	0.26
FORD	.667	2	.029	2	.571	3	0.42
MIGROS	.798	4	.145	4	.223	1	0.39
OTOKAR	.234	3	.071	3	.682	2	0.33
VESTEL	.975	1	.068	1	.438	4	0.49

Tablo 15’de 2022 yılına ait sürdürülebilirlik kriterlerinin üç yöntemle göre skorlarına yer verilmiştir. Tablo incelendiğinde Migros şirketinin sürdürülebilirlik açısından

2022 yılı özelinde en iyi şirket konumunda olduğu görülmektedir. Araştırmanın veri setinde yer alan 10 şirket özelinde 2022 yılı için sürdürülebilirlik göstergesi en düşük işletme ise Vestel'dır. Genel sıralama şu şekildedir:

1. Migros Ticaret
2. Ford Otosan
3. Otokar
4. Vestel
5. Doğu Otomotiv
6. Aksa
7. Arçelik
8. Enerjisa Enerji
9. ÇimSA
10. Enka İnşaat

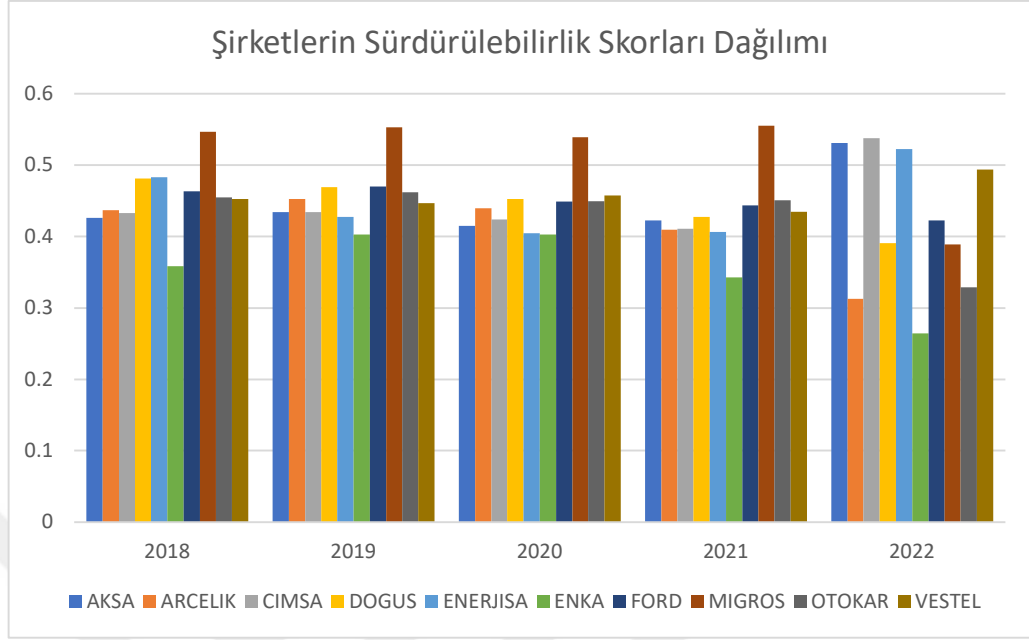
Tablo 16. Muhasebe Temelli Finansal Performans Kriterlerinin Skorları ve Sıralaması – 2022 Yılı

2022	TOPSIS		MOORA		GRA		Ort.
İşletme	Skor	Sıra	Skor	Sıra	Skor	Sıra	Skor
AKSA	.456	9	.223	9	.377	5	0.35
ARCELIK	.375	6	.799	6	.958	9	0.71
CIMSA	.127	7	.241	7	.365	7	0.24
DOGUS	.496	8	.640	8	.857	6	0.66
ENERJISA	.224	5	.873	5	.574	8	0.56
ENKA	.498	2	.924	2	.356	2	0.59
FORD	.932	1	.378	1	.838	3	0.72

MIGROS	.584	10	.083	10	.134	10	0.27
OTOKAR	.386	4	.253	4	.552	4	0.40
VESTEL	.249	3	.809	3	.896	1	0.65

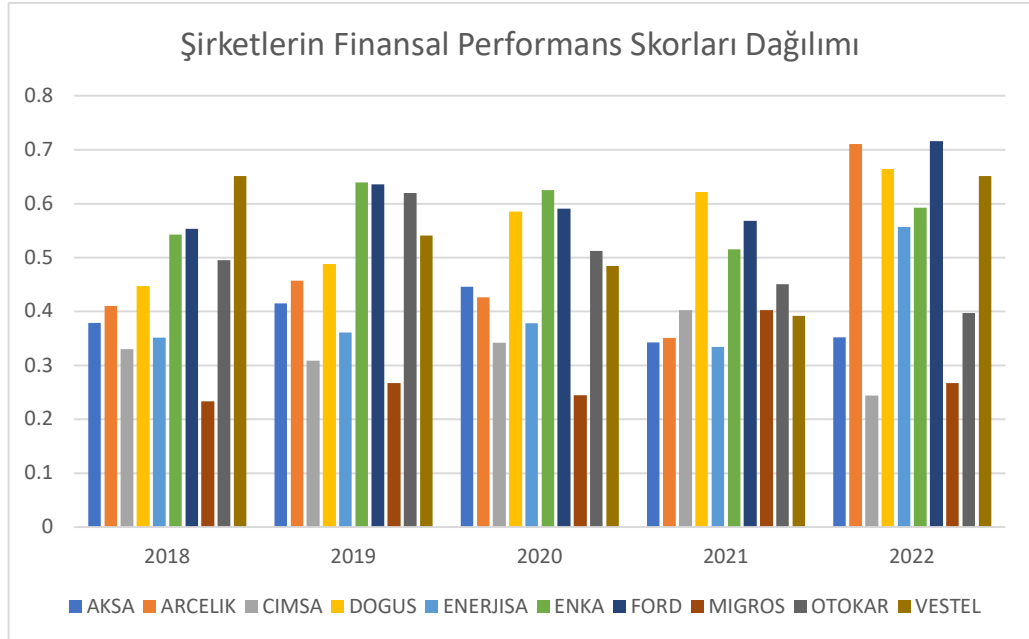
Tablo 16’da 2022 yılına ait bu kez finansal performans kriterlerinin üç yönetime göre skorlarına yer verilmiştir. Tablo incelendiğinde Ford Otosan şirketinin finansal performans açısından 2022 yılı özelinde en iyi şirket konumunda olduğu görülmektedir. Araştırmanın veri setinde yer alan 10 şirket özelinde 2022 yılı için finansal performans göstergesi en düşük işletme ise Migros’dur. Genel sıralama şu şekildedir:

1. Ford Otosan
2. Enka İnşaat
3. Vestel
4. Otokar
5. Enerjisa Enerji
6. Arçelik
7. ÇimSA
8. Doğu Otomotiv
9. Aksa
10. Migros Ticaret

Şekil 1. Şirketlerin Sürdürülebilirlik Performansı Dağılımı

Şekil 1 incelendiğinde şirketlerin 2018 – 2022 dönemine ait sürdürülebilirlik performansı dağılımları gözlemlenmektedir. Pandemiye de kapsayan 5 yıllık süreçte bakıldığında sürdürülebilirlik performansı açısından Migros en başarılı şirket konumundadır. Ford Otosan ve Otokar Migros’u takip eden şirketler konumundayken Enka bu alanda en başarısız şirket görünümü sergilemektedir.

Şekil 2. Şirketlerin Finansal Performans Dağılımı

Şekil 2 incelendiğinde şirketlerin 2018 – 2022 dönemine ait finansal performans dağılımları gözlemlenmektedir. Pandemiye de kapsayan 5 yıllık sürece bakıldığında finansal performans açısından Doğu Otomotiv’in pozitif bir ivmeye sahip olduğu, Ford Otosan ve Enka’nın da başarılı bir görünüme sahip oldukları belirlenmektedir.

3.4.5. Korelasyon analizi¹

Korelasyon analizi, istatistiksel bir teknik olup değişkenler arasındaki ilişkiyi ölçmek ve anlamak için kullanılır. Bu analiz, iki veya daha fazla değişken arasındaki ilişkinin doğasını belirlemek, ilişkinin gücünü ölçmek ve gelecekteki davranışları tahmin etmek amacıyla yaygın bir şekilde kullanılır. Korelasyon katsayısı, iki değişken arasındaki ilişkinin gücünü ve yönünü ölçen bir istatistiksel ölçüdür. Pearson korelasyon katsayısı, en yaygın kullanılan korelasyon ölçüsüdür ve iki sürekli değişken arasındaki doğrusal ilişkiyi değerlendirir (Mukaka, 2012). Pozitif ve Negatif Korelasyon Pozitif korelasyon, değişkenler arasında doğrusal bir ilişki olduğunu ve birlikte hareket ettiklerini ifade ederken, negatif korelasyon ise değişkenler arasında ters bir ilişki olduğunu ve biri artarken diğ erinin azaldığını gösterir (Gravetter ve Wallnau, 2011).

Korelasyonun gücü ve yönü korelasyon katsayısının mutlak değeri, ilişkinin gücünü belirlerken, işaret ise ilişkinin yönünü belirler. Örneğin, bir korelasyon katsayısının mutlak değeri 0.8 ise, ilişki oldukça güçlüdür. Pozitif işaretli bir korelasyon katsayısı ise değişkenler arasında pozitif bir ilişki olduğunu gösterir (Field, 2013).

Tablo 17. Korelasyon Analizi-TOPSIS Yöntemi 2018 Yılı

Değişken	Sürdürülebilirlik Performansı	Finansal Performans
Sürdürülebilirlik Performansı	1	-0.2848
Finansal Performans	-0.2848	1

¹ Bu çalışmada korelasyon analizi sıralamalar üzerinden yapılmıştır. Spearman Sıra Korelasyon testi ile benzer sonuçlar elde edilmiştir.

Tablo 17’de, işletmelerin TOPSIS yöntemine göre 2018 yılındaki sürdürülebilirlik skorları ortalaması ve finansal performans skorları ortalaması üzerinden Pearson korelasyon analizi sonuçları gösterilmektedir. Analiz sonucunda, sürdürülebilirlik performansı ile finansal performans arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır ($r=-0.2848$, $p>0.05$).

$r=-0.2848$ değeri, iki değişken arasında zayıf bir negatif korelasyon olduğunu gösterir. Negatif bir korelasyon, bir değişkenin değeri arttıkça diğer değişkenin değerinin azalma eğiliminde olduğunu ifade eder. Ancak, korelasyon katsayısının -0.2888 olması, bu ilişkinin oldukça zayıf olduğunu ve değişkenlerin birbirini çok fazla etkilemediğini gösterir. Ancak, $p>0.05$ olduğu için bu sonuç istatistiksel olarak anlamlı değildir.

Tablo 18. Korelasyon Analizi-MOORA Yöntemi 2018 Yılı

Değişken	Sürdürülebilirlik Performansı	Finansal Performans
Sürdürülebilirlik Performansı	1	-0.2884
Finansal Performans	-0.2884	1

Tablo 18’de, işletmelerin MOORA yöntemine göre 2018 yılındaki sürdürülebilirlik skorları ortalaması ve finansal performans skorları ortalaması üzerinden Pearson korelasyon analizi sonuçları gösterilmektedir. Analiz sonucunda, sürdürülebilirlik performansı ile finansal performans arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır ($r=-0.2884$, $p>0.05$).

Tablo 19. Korelasyon Analizi-GRA Yöntemi 2018 Yılı

Değişken	Sürdürülebilirlik Performansı	Finansal Performans
Sürdürülebilirlik Performansı	1	-0.3333
Finansal Performans	-0.3333	1

Tablo 18’de, işletmelerin GRA yöntemine göre 2018 yılındaki sürdürülebilirlik skorları ortalaması ve finansal performans skorları ortalaması üzerinden Pearson korelasyon analizi sonuçları gösterilmektedir. Analiz sonucunda, sürdürülebilirlik performansı ile finansal performans arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır ($r=-0.3333$ $p>0.05$).

Tablo 20. Korelasyon Analizi-TOPSIS Yöntemi 2019 Yılı

Değişken	Sürdürülebilirlik Performansı	Finansal Performans
Sürdürülebilirlik Performansı	1	0.1757
Finansal Performans	0.1757	1

Tablo 20’de, işletmelerin TOPSIS yöntemine göre 2019 yılındaki sürdürülebilirlik skorları ortalaması ve finansal performans skorları ortalaması üzerinden Pearson korelasyon analizi sonuçları gösterilmektedir. Analiz sonucunda, sürdürülebilirlik performansı ile finansal performans arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır ($r=0.1757$, $p>0.05$).

$r=0.1757$ değeri, iki değişken arasında neredeyse hiçbir korelasyon olmadığını gösterir. Korelasyon katsayısının 0'a bu kadar yakın olması, iki değişkenin birbirleriyle hemen hemen hiç ilişki göstermediği anlamına gelir. Yani, bir değişkenin artışı ya da azalışı, diğer değişkenin değerinde neredeyse hiçbir değişikliğe yol açmıyor demektir. Ancak, $p>0.05$ olduğu için bu sonuç istatistiksel olarak anlamlı değildir.

Tablo 21. Korelasyon Analizi-MOORA Yöntemi 2019 Yılı

Değişken	Sürdürülebilirlik Performansı	Finansal Performans
Sürdürülebilirlik Performansı	1	0.0787
Finansal Performans	0.0787	1

Tablo 20’de, işletmelerin MOORA yöntemine göre 2019 yılındaki sürdürülebilirlik skorları ortalaması ve finansal performans skorları ortalaması üzerinden Pearson korelasyon analizi sonuçları gösterilmektedir. Analiz sonucunda, sürdürülebilirlik performansı ile finansal performans arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır ($r=0.0787$, $p>0.05$).

Tablo 22. Korelasyon Analizi-GRA Yöntemi 2019 Yılı

Değişken	Sürdürülebilirlik Performansı	Finansal Performans
Sürdürülebilirlik Performansı	1	-0.2484
Finansal Performans	-0.2484	1

Tablo 20’de, işletmelerin GRA yöntemine göre 2019 yılındaki sürdürülebilirlik skorları ortalaması ve finansal performans skorları ortalaması üzerinden Pearson korelasyon analizi sonuçları gösterilmektedir. Analiz sonucunda, sürdürülebilirlik performansı ile finansal performans arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır ($r=-0.2484$, $p>0.05$).

Tablo 23. Korelasyon Analizi-TOPSIS Yöntemi 2020 Yılı

Değişken	Sürdürülebilirlik Performansı	Finansal Performans
Sürdürülebilirlik Performansı	1	-0.0060
Finansal Performans	-0.0060	1

Tablo 23’de, işletmelerin TOPSIS yöntemine göre 2020 yılındaki sürdürülebilirlik skorları ortalaması ve finansal performans skorları ortalaması üzerinden Pearson korelasyon analizi sonuçları gösterilmektedir. Analiz sonucunda,

sürdürülebilirlik performansı ile finansal performans arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır ($r=-0.0060$, $p>0.05$).

$r=-0.0060$ değeri, iki değişken arasında çok zayıf bir negatif korelasyon olduğunu gösterir. Negatif bir korelasyon, bir değişkenin artışıyla diğer değişkenin azalma eğiliminde olduğunu ifade eder. Ancak, korelasyon katsayısının -0.0060 olması, bu ilişkinin son derece zayıf olduğunu ve neredeyse yok denecek kadar az bir etkisi olduğunu gösterir. Pratikte, bu değer 0 'a çok yakın olması, iki değişken arasında neredeyse hiçbir ilişki olmadığını da gösterebilmektedir. Ancak, $p>0.05$ olduğu için bu sonuç istatistiksel olarak anlamlı değildir.

Tablo 24. Korelasyon Analizi-MOORA Yöntemi 2020 Yılı

Değişken	Sürdürülebilirlik Performansı	Finansal Performans
Sürdürülebilirlik Performansı	1	-0.1393
Finansal Performans	-0.1393	1

Tablo 24'de, işletmelerin MOORA yöntemine göre 2020 yılındaki sürdürülebilirlik skorları ortalaması ve finansal performans skorları ortalaması üzerinden Pearson korelasyon analizi sonuçları gösterilmektedir. Analiz sonucunda, sürdürülebilirlik performansı ile finansal performans arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır ($r=-0.1393$, $p>0.05$).

Tablo 25. Korelasyon Analizi-GRA Yöntemi 2020 Yılı

Değişken	Sürdürülebilirlik Performansı	Finansal Performans
Sürdürülebilirlik Performansı	1	-0.0424
Finansal Performans	-0.0424	1

Tablo 24'de, işletmelerin GRA yöntemine göre 2020 yılındaki sürdürülebilirlik skorları ortalaması ve finansal performans skorları ortalaması

üzerinden Pearson korelasyon analizi sonuçları gösterilmektedir. Analiz sonucunda, sürdürülebilirlik performansı ile finansal performans arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır ($r=-0.0424$, $p>0.05$).

Tablo 26. Korelasyon Analizi-TOPSIS Yöntemi 2021 Yılı

Değişken	Sürdürülebilirlik Performansı	Finansal Performans
Sürdürülebilirlik Performansı	1	0.3696
Finansal Performans	0.3696	1

Tablo 26'da, işletmelerin TOPSIS yöntemine göre 2021 yılındaki sürdürülebilirlik skorları ortalaması ve finansal performans skorları ortalaması üzerinden Pearson korelasyon analizi sonuçları gösterilmektedir. Analiz sonucunda, sürdürülebilirlik performansı ile finansal performans arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır ($r=0.3696$, $p>0.05$).

$r=0.3696$ değeri, iki değişken arasında zayıf bir pozitif korelasyon olduğunu gösterir. Pozitif bir korelasyon, bir değişkenin değeri arttıkça diğer değişkenin de artma eğiliminde olduğunu ifade eder. Ancak, $r = 0.3696$ değeri, bu ilişkinin zayıf olduğunu ve iki değişkenin birbirini çok güçlü bir şekilde etkilemediğini gösterir. Ancak, $p>0.05$ olduğu için bu sonuç istatistiksel olarak anlamlı değildir.

Tablo 27. Korelasyon Analizi-MOORA Yöntemi 2021 Yılı

Değişken	Sürdürülebilirlik Performansı	Finansal Performans
Sürdürülebilirlik Performansı	1	0.1990
Finansal Performans	0.1990	1

Tablo 27'de, işletmelerin MOORA yöntemine göre 2021 yılındaki sürdürülebilirlik skorları ortalaması ve finansal performans skorları ortalaması üzerinden Pearson korelasyon analizi sonuçları gösterilmektedir. Analiz sonucunda,

sürdürülebilirlik performansı ile finansal performans arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır ($r=0.1990$, $p>0.05$).

Tablo 28. Korelasyon Analizi-GRA Yöntemi 2021 Yılı

Değişken	Sürdürülebilirlik Performansı	Finansal Performans
Sürdürülebilirlik Performansı	1	0.0303
Finansal Performans	0.0303	1

Tablo 28’de, işletmelerin GRA yöntemine göre 2021 yılındaki sürdürülebilirlik skorları ortalaması ve finansal performans skorları ortalaması üzerinden Pearson korelasyon analizi sonuçları gösterilmektedir. Analiz sonucunda, sürdürülebilirlik performansı ile finansal performans arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır ($r=0.0303$, $p>0.05$).

Tablo 29. Korelasyon Analizi-TOPSIS Yöntemi 2022 Yılı

Değişken	Sürdürülebilirlik Performansı	Finansal Performans
Sürdürülebilirlik Performansı	1	0.3454
Finansal Performans	0.3454	1

Tablo 29’da, işletmelerin TOPSIS yöntemine göre 2022 yılındaki sürdürülebilirlik skorları ortalaması ve finansal performans skorları ortalaması üzerinden Pearson korelasyon analizi sonuçları gösterilmektedir. Analiz sonucunda, sürdürülebilirlik performansı ile finansal performans arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır ($r=0.3454$, $p>0.05$).

$r=0.3454$ değeri, iki değişken arasında zayıf bir pozitif korelasyon olduğunu gösterir. Pozitif bir korelasyon, bir değişkenin değeri arttıkça diğer değişkenin de artma eğiliminde olduğunu ifade eder. Ancak, $r = 0.3454$ değeri, bu ilişkinin zayıf

olduğunu ve iki değişkenin birbirini çok güçlü bir şekilde etkilemediğini gösterir. Ancak, $p>0.05$ olduğu için bu sonuç istatistiksel olarak anlamlı değildir.

Tablo 30. Korelasyon Analizi-MOORA Yöntemi 2022 Yılı

Değişken	Sürdürülebilirlik Performansı	Finansal Performans
Sürdürülebilirlik Performansı	1	0.2121
Finansal Performans	0.2121	1

Tablo 30'da, işletmelerin MOORA yöntemine göre 2022 yılındaki sürdürülebilirlik skorları ortalaması ve finansal performans skorları ortalaması üzerinden Pearson korelasyon analizi sonuçları gösterilmektedir. Analiz sonucunda, sürdürülebilirlik performansı ile finansal performans arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır ($r=0.2121$, $p>0.05$).

Tablo 31. Korelasyon Analizi-GRA Yöntemi 2022 Yılı

Değişken	Sürdürülebilirlik Performansı	Finansal Performans
Sürdürülebilirlik Performansı	1	0.0303
Finansal Performans	0.0303	1

Tablo 31'de, işletmelerin GRA yöntemine göre 2022 yılındaki sürdürülebilirlik skorları ortalaması ve finansal performans skorları ortalaması üzerinden Pearson korelasyon analizi sonuçları gösterilmektedir. Analiz sonucunda, sürdürülebilirlik performansı ile finansal performans arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır ($r=0.0303$, $p>0.05$).

Her yıl için ayrı ayrı incelendiğinde ortak sonuç olarak, sürdürülebilirlik performansı ve muhasebe temelli finansal performans arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır.

2018-2022 yıllarının bütününe bakıldığında ise; TOPSIS yöntemine göre Pearson korelasyon analizi katsayısı $r=0.1200$ ve p değeri 0.4065 'dir. $r=0.1200$, $p>0.05$ sonucu TOPSIS yöntemine göre 2018-2022 yılları arasında sürdürülebilirlik performansı ve finansal performans arasında anlamlı bir ilişki bulunmadığını ifade etmektedir. MOORA yöntemine göre $r=0.0217$ ve p değeri 0.8813 'tür. $r=0.0217$, $p>0.05$ sonucu MOORA yöntemine göre 2018-2022 yılları arasında sürdürülebilirlik performansı ve finansal performans arasında anlamlı bir ilişki bulunmadığını ifade etmektedir. GRA yöntemine göre $r=-0.1127$ ve p değeri 0.4357 'dir. $r=-0.1127$, $p>0.05$ sonucu GRA yöntemine göre 2018-2022 yılları arasında sürdürülebilirlik performansı ve finansal performans arasında anlamlı bir ilişki bulunmadığını ifade etmektedir.

Kullanılan yöntemler farklı olsa da Aras, Aybars ve Kutlu (2010) ve Herdan, Neri ve Ruso (2020) çalışmalarında sürdürülebilirlik performansı ve finansal performans arasında ilişki bulamamıştır. ÇKKV yöntemleri kullanan çalışmalardansa Özmen, Karakoç ve Yeşildağ (2020), 2011-2017 yılları bazında yaptıkları çalışmada; Çokmutlu ve Kılıç (2020), imalat sektörü özelinde 2015-2017 yıllarını kapsayan çalışmalarında ve Korga (2023), 2017-2021 yılları üzerine gerçekleştirdiği çalışmada da sürdürülebilirlik ve finansal performans arasında anlamlı bir ilişkiye rastlamamışlardır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Çalışmada, GRI 4 rehberine göre belirlenen sürdürülebilirlik performansı boyutlarının muhasebe temelli finansal performans ile karşılaştırılması incelenmiş, işletmeler sürdürülebilirlik performansları ve finansal performansları üzerinden değerlendirilerek sıralanmıştır. BIST 25 sürdürülebilirlik endeksi, Türkiye'nin sürdürülebilirlik açısından en başarılı 25 şirketini kapsamaktadır. Çalışma kapsamında söz konusu 25 şirketten farklı sektörlerden 10'u seçilmiş ve bu 10 işletme özelinde 2018 – 2022 dönemine ait veriler özelinde Geliştirilmiş Entropi tabanlı TOPSIS, MOORA ve GRA yöntemleri ile analizler gerçekleştirilmiştir. Son olarak sürdürülebilirlik performansı ile muhasebe temelli finansal performans arasında ilişki olup olmadığını test etmek adına korelasyon analizi yapılmıştır.

2018 – 2022 dönemine ait veriler özelinde sürdürülebilirlik performansını incelemek adına çevresel, sosyal ve ekonomik boyutlar ele alınmış, bu boyutların sürdürülebilirlik performansındaki ağırlıkları Geliştirilmiş Entropi yöntemi ile belirlenmiştir. 5 yılın ortalaması alındığında sosyal boyutun ağırlığı 0.41178, çevresel boyutun ağırlığı 0.25218, ve ekonomik boyutun ağırlığı 0.34548 olarak tespit edilmiştir. Sosyal boyut en yüksek ağırlığa sahip iken bunu sırasıyla ekonomik ve çevresel boyut izlemektedir. Kurumsal yaşamda cinsiyet eşitliği vurgularının öneminin arttığı günümüz dünyasında şirketlerin insan kaynakları stratejileri göz önünde bulundurulduğunda sosyal boyut yüksek ağırlığa sahipken çevresel boyuttaki maliyetlerin yüksek olmasından kaynaklı en düşük ağırlığa sahip olması beklenen düzeyde olarak yorumlanabilir. Kadın yönetici oranı ağırlığı en yüksek alt boyut konumundayken, atık miktarı ağırlığı en düşük alt boyut olarak belirlenmiştir. Çevresel boyutlar özelinde sera gazı emisyonu, ekonomik boyutlar özelinde ödenen vergiler ve sosyal boyutlar özelinde de kadın yönetici oranı ağırlığı en yüksek boyutlar konumundadır. Sera gazları ve vergiler ile ilgili olarak hükümet politikalarının ve kadın yönetici oranı olarak da cinsiyet eşitliği politikalarının başarılı sonuçlar doğuruyor olduğu düşünülmektedir.

Finansal performans kriterleri özelinde yapılan ağırlıklandırmada ise öz sermaye karlılık oranı ağırlığı en yüksek alt boyut olarak belirlenirken, cari oran ağırlığı en düşük alt boyut olarak belirlenmiştir.

Çalışma verilerinin güvenilirliğini arttırmak adına üç farklı yöntemden yararlanılmış olup her yıl özelinde hem sürdürülebilirlik performansı hem de finansal performans açısından işletmeler değerlendirilmiştir.

Yapılan analizler doğrultusunda sürdürülebilirlik performans sıralamalarına bakıldığında 2018, 2019, 2020, 2021 yıllarında Migros'un ilk sırada olduğu, Enka İnşaat'ın ise son sırada olduğu görülmektedir. Ford Otosan söz konusu 4 yıllık süreçte 2 kez ikinci sırada yer alırken, diğer yıllarda Enerjisa ve Vestel ikinci sıradadır.

Finansal performans sıralamalarına bakıldığında ise sürdürülebilirlik performans sıralamasında ilk 4 yılda da ilk sırada olan Migros'un son sırada olduğu görülmektedir. 10 işletme arasında finansal performans sıralamasında dört yılda da farklı bir işletme ilk sırayı alırken Enka İnşaat ve Ford Otosan'ın en başarılı iki işletme konumunda olduğu görülmektedir.

Bu sıralamalar, işletmeler açısından sürdürülebilirlik kavramının ve muhasebe temelli finansal performans kavramının önemi göz önünde bulundurulduğunda karşılaştırma yapabilmek açısından büyük önem taşımaktadır. Her iki bulguya da bakıldığında Migros A.Ş.'nin sürdürülebilirlik performansında ilk sırada yer alırken finansal performans sıralamasında son sırada yer aldığı, Enka İnşaat'ın ise sürdürülebilirlik performansında son sırada yer alırken finansal performans sıralamasında Ford Otosan ile birlikte ilk sırada yer aldığı görülmektedir. Bu iki şirket sürdürülebilirlik performansı ile finansal performans ilişkisinde negatif yönlü bir görüntü sergilemektedir. Geri kalan 8 işletmeye bakıldığında ise sürdürülebilirlik performansı ile finansal performans arasında anlamlı bir benzerlik bulunmamaktadır. Yapılan korelasyon analizi sonucunda ise 2018-2022 yılları arasında seçilen şirketlerin sürdürülebilirlik performansı ve muhasebe temelli finansal performansı arasında anlamlı bir ilişkiye rastlanılmamıştır.

Sürdürülebilirlik faaliyetleri, muhasebe temelli finansal performansı uzun vadede etkileyebilir ve bu sebeple yapılan korelasyon analizleri anlamlı bir ilişki vermemiş olabilir. Bu bulgu, literatürdeki bazı çalışmaları desteklerken bazılarıyla da çelişmektedir. Bu çelişkinin nedeni, örnekleme dahil edilen işletmeler, zaman aralığının farklılığı ve yöntem farklılığından kaynaklanıyor olabilir. Bunun dışında sürdürülebilirlik performansında ekonomik boyutun olması ve finansal performansın içinde bununla bağlantılı olabilecek göstergelerin bulunması sebebiyle bundan sonra yapılacak çalışmalarda iki performans arasındaki ilişkinin tespitinde daha ileri

düzeyde korelasyon ve analiz yöntemlerinin kullanılmasının daha uygun olabileceği düşünülmektedir.

Sürdürülebilirlik performansı, işletmelerin uzun vadeli başarısını ve rekabet gücünü artırmaya yardımcı olabilir. Bu nedenle, işletmelerin sürdürülebilirlik uygulamalarına yatırım yapmaları ve sürdürülebilirlik performanslarını geliştirmeleri önemlidir.

Sürdürülebilirlik performansının işletmelere fayda sağlayabileceği yönler; enerji ve su tasarrufu gibi sürdürülebilirlik uygulamaları ile maliyetlerini düşürebilmeleri, çevresel ve sosyal riskleri yöneterek itibarlarını koruyarak yasal yaptırımlardan kaçınmaları ve riskleri azaltabilmeleri, sürdürülebilir ürünlere ve hizmetlere olan talep arttıkça yeni pazarlara giriş imkanı, çalışan motivasyonunun artırılması şeklinde sıralanabilir.

İşletmelerin; çalışanları, tedarikçileri ve müşterileri gibi paydaşları sürdürülebilirlik çabalarına dahil etmesi ve onlarla iş birliği yapması, sürdürülebilirlik uygulamaları ve performansı hakkında şeffaf ve açık bir şekilde bilgi vermesi, sürdürülebilirlik konusundaki en iyi uygulamaları araştırmaya ve benimsemeye devam etmeleri faydalı olabilecektir.

Paydaşların ise; işletmeleri sürdürülebilirlik uygulamalarına yatırım yapmaları ve sürdürülebilirlik performanslarını geliştirmeleri için teşvik etmeleri, işletmelerin sürdürülebilirlik performansını değerlendirmek için sorumlu ve etik bir çerçeve geliştirmeleri ve uygulamaları faydalı olabilecektir.

Politikacıların; işletmeleri sürdürülebilirlik uygulamalarına teşvik etmek için vergi indirimleri, sübvansiyonlar ve diğer teşvikler gibi politikalar uygulamaları, sürdürülebilir kalkınmayı teşvik eden yasalar ve düzenlemeler geliştirmeleri ve uygulamaları faydalı olabilecektir.

Bu önerilerin, işletmeleri, paydaşları ve politika yapıcıları daha sürdürülebilir bir geleceğe katkıda bulunmaya teşvik etmesi ve Türkiye'de sürdürülebilir kalkınmayı ilerletmeye yardımcı olması umuduyla; sürdürülebilirliğin, işletmeler için uzun vadeli başarının anahtarı olduğunun altı bir kez daha çizilmelidir. İşletmeler, sürdürülebilirlik performanslarını geliştirerek birçok fayda sağlayabilir ve daha sürdürülebilir bir geleceğe katkıda bulunabilirler.

KAYNAKÇA

- Akal, M. (2005). Estimating Mining Export and Import Structures: Price and Output Elasticities in Turkey. *Journal of Economic and Social Research*, 7(1), 71-97.
- Aksoy Hazır, Ç. (2018). *Kurumsal Sürdürülebilirlik ve Sürdürülebilirlik Performansının Ölçümü*. Türkmen Kitabevi, İstanbul.
- Aktaş, N., ve Demirel, N. (2021). A hybrid framework for evaluating corporate sustainability using multi-criteria decision making. *Environment, Development and Sustainability*, 23(10), 15591-15618.
- Albayrak, T., Aksoy, Ş., ve Caber, M. (2013). The effect of environmental concern and scepticism on green purchase behaviour. *Marketing Intelligence & Planning*, 31(1), 27-39.
- Ameer, R., ve Othman, R. (2012). Sustainability practices and corporate financial performance: A study based on the top global corporations. *Journal of business ethics*, 108, 61-79.
- Aracı, H., Yüksel, Ö. G. F., ve Filiz, G. (2016). Şeffaflık Ve Hesap Verilebilirliğin Sağlanmasında Sürdürülebilirlik Raporları: Bist Sürdürülebilirlik Endeksindeki Şirketlerin Sürdürülebilirlik Raporlarının İncelenmesi. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 18(1), 103-131.
- Aras, G., Aybars, A., ve Kutlu, O. (2010). Managing corporate performance: Investigating the relationship between corporate social responsibility and financial performance in emerging markets. *International Journal of productivity and Performance management*, 59(3), 229-254.
- Arsu, Ş. U., ve Arsu, T. (2023). Evaluation of the Corporate Sustainability Performance of Manufacturing Companies in the BIST Sustainability Index with Multi-Criteria Decision Making Methods. *Business & Economics Research Journal*, 14(4).
- Atkinson, A. A., Waterhouse, J. H., ve Wells, R. B. (1997). A stakeholder approach to strategic performance measurement. *MIT Sloan Management Review*.

- Bagh, T., Zhou, B., Alawi, S. M., ve Azam, R. I. (2024). ESG resilience: Exploring the non-linear effects of ESG performance on firms sustainable growth. *Research in International Business and Finance*, 70, 102305.
- Bansal, P. (2005). Evolving sustainably: a longitudinal study of corporate sustainable development. *Strategic Management Journal*, 26(3), 197-218.
- Barnett, M. L., ve Salomon, R. M. (2012). Does it pay to be really good? Addressing the shape of the relationship between social and financial performance. *Strategic management journal*, 33(11), 1304-1320.
- Bektaş, S. (2022). Türkiye’deki kamu sermayeli bankaların sürdürülebilirlik performanslarının hibrit çkkv model ile değerlendirilmesi: 2014-2021 dönemi MEREK-ARAS model örneği. *Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 23(4), 426-442.
- Belgin, O., ve Balkan, D. (2020). Environmental performance assessment of manufacturing sectors. *Clean Technologies and Environmental Policy*, 22(6), 1405-1415.
- Bolat, T., ve Yılmaz, Ö. (2009). The relationship between outsourcing and organizational performance: is it myth or reality for the hotel sector?. *International journal of contemporary hospitality management*, 21(1), 7-23.
- Borsa İstanbul, 9 Mayıs 2024 tarihinde <https://borsaistanbul.com/tr/endeks/1/9/surdurulebilirlik>, adresinden erişildi.
- Borsa İstanbul, 9 Temmuz 2024 tarihinde https://www.borsaistanbul.com/files/Surdurulebilirlik_Rehberi_2020.pdf, adresinden erişildi.
- Bottazzi, G., Secchi, A., ve Tamagni, F. (2008). Productivity, profitability and financial performance. *Industrial and Corporate Change*, 17(4), 711-751.
- Bovens, M. (2003). *Public Accountability. In Handbook of Public Administration*, SAGE, London, 182-208.
- Bowen, H. R. (1953). Corporate Social Responsibility of The Businessman.

- Brauers, W. K., ve Zavadskas, E. K. (2006). *The MOORA method and its application to privatization in a transition economy*. *Control and cybernetics*, 35(2), 445-469.
- Cai, Z., Qian, M., ve Wang, L. (2022). Comprehensive ESG Score and Financial Performance of Carbon-Neutral Concept Enterprises—Based on Entropy Weight-TOPSIS and Grey Relational Analysis. *Open Journal of Business and Management*, 11(1), 133-148.
- Candoğan, M. A., ve Altan, M. (2014). Basel kriterleri çerçevesinde operasyonel risk ölçüm yöntemlerinin karşılaştırılması: örnek bir uygulama. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (31), 265-276.
- Canh, N. T., Liem, N. T., Thu, P. A., ve Khuong, N. V. (2019). The impact of innovation on the firm performance and corporate social responsibility of Vietnamese manufacturing firms. *Sustainability*, 11(13), 3666.
- Capelle-Blancard, G., ve Petit, A. (2019). The weighting of CSR dimensions: One size does not fit all. *Business Ethics: A European Review*, 28(3), 310-325.
- Carroll, A. B. (1979). Corporate performance. *Academy of Management Review*, 4(4), 497-505.
- Carroll, A. B. (2000). A commentary and an overview of key questions on corporate social performance measurement. *Business & Society*, 39(4), 466-478.
- Carton, R. B., ve Hofer, C. W. (2006). *Measuring organizational performance: Metrics for entrepreneurship and strategic management research*. Edward Elgar Publishing.
- Chakraborty, S. (2011). Applications of the MOORA method for decision making in manufacturing environment. *The International Journal of Advanced Manufacturing Technology*, 54, 1155-1166.
- Chandler, D., ve Werther, W. B. (2014). Strategic corporate social responsibility: Stakeholders, globalization, and sustainable value creation.
- Ceran, E. B. (2017). Kurumsal sürdürülebilirlik kavramı ve ölçümüne ilişkin bir ön çalışma. *İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi*, 46, 59-70.

- Civelek, M. E., Çemberci, M., Artar, O. K., ve Uca, N. (2015). Key factors of sustainable firm performance: A strategic approach.
- Clark, G. L., Feiner, A., ve Viehs, M. (2015). From the stockholder to the stakeholder: How sustainability can drive financial outperformance. University of Oxford and Arabesque Partners.
- Clarkson, M. E. (1995). A stakeholder framework for analyzing and evaluating corporate social performance. *Academy of management review*, 20(1), 92-117.
- Çokmutlu, M., Kılıç, M. (2020). Borsa İstanbul Sürdürülebilirlik Endeksinde Yer Alan İmalat Sanayii İşletmelerinin Sürdürülebilirlik Performansları İle Finansal Performanslarının Karşılaştırılması. *Journal of Management and Economics Research*, 18(3), 96-115.
- Dincer, C., Dincer B., ve Keskin, A. (2021). Sürdürülebilirlik ve Finansal Performans Arasındaki İlişkinin BIST100 VE BIST Sürdürülebilirlik Şirketleri Aracılığıyla İncelenmesi. *Finans Politik ve Ekonomik Yorumlar*, 58(658).
- Donaldson, T., ve Preston, L. E. (1995). The stakeholder theory of the corporation: Concepts, evidence, and implications. *Academy of management Review*, 20(1), 65-91.
- Düzer, M., ve Önce, S. (2017). Kurumsal sürdürülebilirlik raporlaması ve finansal performans: bist'te işlem gören şirketler için karşılaştırmalı bir analiz. *Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(2), 637-648.
- Düzer, M. (2020). Kurumsal yönetim derecelendirmesi: BİST kurumsal yönetim endeksi'nde bir inceleme. *Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 22(2), 149-168.
- Dyllick, T., ve Hockerts, K. (2002). Beyond the business case for corporate sustainability. *Business Strategy and the Environment*, 11(2), 130-141.
- Ecer, F. (2019). Özel sermayeli bankaların kurumsal sürdürülebilirlik performanslarının değerlendirilmesine yönelik çok kriterli bir yaklaşım: Entropi-ARAS bütünleşik modeli. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 14(2), 365-390.

- Eccles, R. G., Serafeim, G., ve Andrews, P. (2011). Mandatory environmental, social, and governance disclosure in the European Union. Harvard Business School Accounting & Management Unit Case, (111-120).
- Elkington, J. (1997). The triple bottom line. *Environmental management: Readings and cases*, 2, 49-66.
- Engin, E., ve Akgöz, B. (2013). Sürdürülebilir Kalkınma Ve Kurumsal Sürdürülebilirlik Çerçevesinde Kurumsal Sosyal Sorumluluk Kavramının Değerlendirilmesi. *Selçuk İletişim*, 8(1), 85-94.
- Esmer, Y., ve Bağcı, H. (2016). Katılım bankalarında finansal performans analizi: Türkiye örneği-Financial performance analysis of participation banks: The case of Turkey. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(15), 17-30.
- Eş, A. (2008). Sürdürülebilirlik ve firma düzeyinde sürdürülebilirlik performans ölçümü. *Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi*, Bolu, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı.
- Fernando, S., ve Lawrence, S. (2014). A theoretical framework for CSR practices: Integrating legitimacy theory, stakeholder theory and institutional theory. *Journal of theoretical accounting research*, 10(1), 149-178.
- Field, A. (2013). *Discovering Statistics Using IBM SPSS Statistics*. London: Sage Publications.
- Flammer, C. (2013). Corporate social responsibility and shareholder reaction: The environmental awareness of investors. *Academy of Management Journal*, 56(3), 758-781.
- Freeman, R. E. (1984) *Strategic Management: A Stakeholder Approach*. Boston, MA: Pitman.
- Friede, G., Busch, T., ve Bassen, A. (2015). ESG and financial performance: Aggregated evidence from more than 2000 empirical studies. *Journal of Sustainable Finance & Investment*, 5(4), 210-233.
- García Torea, N. (2022). Sustainability Accounting Standards Board (SASB). In *Encyclopedia of Sustainable Management* (pp. 1-3). Cham: Springer International Publishing.

- Gharizadeh Beiragh, R., Alizadeh, R., Shafiei Kaleibari, S., Cavallaro, F., Zolfani, S. H., Bausys, R., ve Mardani, A. (2020). An integrated multi-criteria decision making model for sustainability performance assessment for insurance companies. *Sustainability*, 12(3), 789.
- Gravetter, F.J. ve Wallnau, L.B. (2011). *Essentials of Statistics for the Behavioral Sciences*. Boston, MA: Cengage Learning.
- Gürünlü, M. (2019). Sürdürülebilirlik ve finansal performans arasındaki ilişki: BİST şirketleri üzerine bir araştırma. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, (84), 177-190.
- Hahn, R., Figge, F., Pinkse, J., ve Preuss, L. (2010). Trade-offs in corporate sustainability: You can't have your cake and eat it. *Business Strategy and the Environment*, 19(4), 217-229.
- Herdan, A., Neri, L., ve Ruso, A. (2020). Sustainable business and financial performance. Evidence from the UK. *The Theoretical Journal of Accounting*, 109(165), 33-42.
- Hermundsdottir, F., ve Aspelund, A. (2021). Sustainability innovations and firm competitiveness: A review. *Journal of Cleaner Production*, 280, 124715.
- Hopwood, B., Mellor, M., ve O'Brien, G. (2005). Sustainable development: mapping different approaches. *Sustainable development*, 13(1), 38-52.
- Hornigren, C. T., Sundem, G. L., Stratton, W. O., Burgstahler, D., ve Schatzberg, J. (2005). *Introduction to management accounting*. Upper Saddle River, NJ: Pearson Prentice Hall.
- Jackson, M. O., ve Rogers, B. W. (2005). The economics of small worlds. *Journal of the European Economic Association*, 3(2-3), 617-627.
- Kabak, M., ve Çınar, Y., (2020). Çok Kriterli Karar Vermenin Esasları. *Çok Kriterli Karar Verme Yöntemleri* (pp.1-27), Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Kalmış, H., ve Dalgın, B. (2010). Muhasebe bilgilerinin karar almada kullanımının önemi ve Çanakkale'de faaliyet gösteren sanayi işletmelerinde bir uygulama. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, (46), 112-128.

- Kandemir, H. K. (2021). Sürdürülebilir şirketler ve hukuki çerçevesi. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 20(41), 853-876.
- Kara, K., Özyürek, H., Yalçın, G. C., ve Burgaz, N. (2024). Enhancing Financial Performance Evaluation: The MEREC-RBNAR Hybrid Method for Sustainability-Indexed Companies. *Journal of Soft Computing and Decision Analytics*, 2(1), 236-257.
- Kara, M. A., ve Seyhan, M. (2016). Verimlilik kavramı ve işletmelerde verimliliğin önemi: AKFA çay fabrikası örneği. *International Journal of Academic Values Studies*, (4), 161-169.
- Kaypak, Ş. (2010). Ekolojik turizmin sürdürülebilirliği. *Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi*, 2(2), 93-114.
- Khantimirov, D. (2017). Market share as a measure of performance: Conceptual issues and financial accountability for marketing activities within a firm. *Journal of Research in Marketing* (ISSN: 2292-9355), 7(3), 587-592.
- Kılıç, M., Gurler, H. E., Kaya, A., ve Lee, C. W. (2022). The impact of sustainability performance on financial performance: Does firm size matter? evidence from Turkey and South Korea. *Sustainability*, 14(24), 16695.
- Korga, S. (2023). Sürdürülebilirlik ve Finansal Performansın Karşılaştırılması: BİST Sürdürülebilirlik Endeksi'ndeki İşletmeler Üzerine Bir Araştırma., *T.C. Kırıkkale Üniversitesi Doktora Tezi*.
- Korkmaz, T., ve Ceylan, A. (2011). *Finansal Yönetim Temel Konular*. Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım, 10.
- Kuşat, N. (2012). Sürdürülebilir işletmeler için kurumsal sürdürülebilirlik ve içsel unsurları. *Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 14(2), 227-242.
- Küçükbay, F., ve Sürücü, E. (2019). Corporate sustainability performance measurement based on a new multicriteria sorting method. *Corporate Social Responsibility and Environmental Management*, 26(3), 664-680.
- Lam, W. H., Lam, W. S., Liew, K. F., ve Lee, P. F. (2023). Decision analysis on the financial performance of companies using integrated entropy-fuzzy topsis model. *Mathematics*, 11(2), 397.

- Lee, A. C., ve Lee, J. C. (2010). *Handbook of quantitative finance and risk management* (Vol. 1). C. F. Lee (Ed.). New York: Springer.
- Lehenchuk, S., Zhyhlei, I., Ivashko, O., ve Gliszczynski, G. (2023). The Impact of Sustainability Reporting on Financial Performance: Evidence from Turkish FBT and TCL Sectors. *Sustainability*, 15(20), 14707.
- Lozano, R. (2015). A holistic perspective on corporate sustainability drivers. *Corporate Social Responsibility and Environmental Management*, 22(1), 32-44.
- Lukić, R., Hadrović Zekić, B., ve Crnjac Milić, D. (2020). Financial performance evaluation of trading companies in Serbia using the integrated Fuzzy AHP-TOPSIS Approach. In *9th International Scientific Symposium Region, Entrepreneurship, Development 2020 (RED 2020)* (pp. 690-703).
- Markandya, A., ve Barbier, E. (1989). *Blueprint for a green economy: a report*. Earthscan.
- Mucan, B., Kayabaşı, A., ve Madran, C. (2016). Yöneticilerde sürdürülebilirlik algısı ve firma uygulamalarına yönelik değerlendirme. *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 12(2), 57-72.
- Mukaka, M. M. (2012). A guide to appropriate use of correlation coefficient in medical research. *Malawi medical journal*, 24(3), 69-71.
- Oral, C., ve Geçdoğan, S. (2020). Kurumsal Sürdürülebilirlik Ölçümü İçin AHP ve TOPSIS Yöntemlerinin Kullanılması: Bankacılık Sektörü Üzerine Bir Uygulama. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 12(4), 4166-4183.
- Özcan, B. A. (2020). Ortak mülkiyet çerçevesinde iklim değişikliği sorununun çözümünde Kyoto Protokolü'nün etkisi. *Akdeniz İİBF Dergisi*, 20(2), 169-184.
- Özçelik, F. (2013). Sürdürülebilirlik performans karnesi. *Yaşar Üniversitesi E-Dergisi*, 8(30).
- Özçelik, F., Öztürk, B. A., ve Gürsakal, S. (2015). Corporate sustainability: A research on firms that issue sustainability reports in turkey. *Business and Economics Research Journal*, 6(3), 33.

- Özevin, O. (2022). Kurumsal sürdürülebilirlik performansının entropi ve TOPSİS yöntemleriyle ölçülmesi: BIST şirketleri üzerine bir uygulama. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, (95), 75-98.
- Özmen, A., Karakoç, M., ve Yeşildağ, E. (2020). Sürdürülebilirlik raporlaması: Sürdürülebilirlik endeksinde yer alan şirketler üzerine bir uygulama. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (63), 153-174.
- Pekdemir, M. I. (2017). İşletmelerde Sürdürülebilirlik Dinamikleri. *Beta Basım, İstanbul*.
- Revelli, C., ve Viviani, J. L. (2015). Financial performance of socially responsible investing (SRI): What have we learned? A meta-analysis. *Business Ethics: A European Review*, 24(2), 158-185.
- Saaty, T. (1980, November). The analytic hierarchy process (AHP) for decision making. In *Kobe, Japan* (Vol. 1, p. 69).
- Sachs, J. D. (2015). *The age of sustainable development*. Columbia University Press.
- Schmithüsen, F. J. (2013). Three hundred years of applied sustainability in forestry. *Working papers/Forest Policy and Forest Economics Department of Forest Sciences. International series*.
- Schroeder, R. G., Clark, M. W., ve Cathey, J. M. (2022). Financial accounting theory and analysis: text and cases. *John Wiley & Sons*.
- Schwab, K. (2017). *The fourth industrial revolution*. Crown Currency.
- SSAB, 10 Mayıs 2024 tarihinde <https://sasb.ifrs.org/> adresinden erişildi.
- Stern, N. (2008). The economics of climate change. *American Economic Review*, 98(2), 1-37.
- Sustainability Framework 2.0, *Professional Accountants as Integrators*, 2011, 1-202.
- Şahin, Ö. G. D. G., ve Önder, Ö. G. D. H. G. (2021). Atık Yönetimi, Sera Gazı Emisyonları Ve Türkiye: Avrupa Yeşil Mutabakatı Çerçevesinde Bir Değerlendirme Öz *The Journal of Academic Social Science*, (112), 194-216.

- Şerban, R. A., Mihaiu, D. M., Herciu, M., ve Ogorean, C. (2023). A Sectoral-Based Approach to the Link Between Financial Performance and Sustainability. *Studies in Business and Economics*, 18(1), 367-377.
- Şişman, B., Doğan, M., ve Ağca, V. (2016). Tedarik Zinciri Yönetimi Boyutuyla Kurumsal Sürdürülebilirlik Ve Finansal Performans İlişkisi: Bist Sürdürülebilir Endeksinde Yer Alan Firmalarda Bir Araştırma. *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16(1), 75-96.
- Tokgöz, N., ve Önce, S. (2009). Şirket sürdürülebilirliği: Geleneksel yönetim anlayışına alternatif. *Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 11(1), 249-275.
- Torum, O., ve Yılmaz, A. K. (2009). Havacılıkta Sürdürülebilirlik Yönetimi: Türkiye'deki Hava Limanları İçin Sürdürülebilirlik Uygulamaları Araştırması. *Journal of Aeronautics and Space Technologies*, 4(2), 47-58.
- Tüm, K. (2014). Kurumsal sürdürülebilirlik ve muhasebeye yansımaları: Sürdürülebilirlik muhasebesi. *Akademik Yaklaşımlar Dergisi*, 5(1).
- Tüyen, Z. (2020). İşletmelerde Sürdürülebilirlik Kavramı Ve Sürdürülebilirliği Etkileyen Etmenler. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(37), 91-117.
- United Nations, (1987). Sustainability. 10 Temmuz 2024 tarihinde <https://www.un.org/en/academic-impact/sustainability> adresinden erişildi.
- United Nations, (2015). Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development, 2015. 10 Temmuz 2024 tarihinde <https://sdgs.un.org/2030agenda> adresinden erişildi.
- Uçak, S. ve Villi, B. (2021). Avrupa Yeşil Mutabakatının Çelik Sektörüne Olan Etkileri, *Uygulamalı Ekonomi ve Sosyal Bilimler Dergisi*, 2021, 3(2): 94-113.
- Ünvan, Y. A. (2020). Financial performance analysis of banks with TOPSIS and fuzzy TOPSIS approaches. *Gazi University Journal of Science*, 33(4), 904-923.
- Wilson, M. (2003). Corporate sustainability: What is it and where does it come from. *Ivey business journal*, 67(6), 1-5.

- Yalçın, N., ve Karakaş, E. (2019). Kurumsal sürdürülebilirlik performans analizinde CRITIC-EDAS yaklaşımı. *Çukurova Üniversitesi Mühendislik-Mimarlık Fakültesi Dergisi*, 34(4), 147-162.
- Yıldırım, Ö., Önder, E. (2014). Gri İlişkisel Analiz, Çok Kriterli Karar Verme Yöntemleri., *Dora Yayıncılık*, 227-242.
- Yıldız, S. (2017). Sürdürülebilir Kalkınma İçin Karbon Vergisi. *Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi (MUVU)/Journal of Accounting & Taxation Studies (JATS)*, 10(3).
- Yılmaz, İ. (2016). *Kurumsal sosyal sorumluluk, sosyal performans ve finansal performans. Kurumsal Sosyal Sorumlulukta Güncel Yönelimler ve Yaklaşımlar*,(Ed. S. Hoştut ve S. Deren Van Het Hof), Ankara, Nobel Yayıncılık.
- Yılmaz, I. (2021). Sustainability and financial performance relationship: international evidence. *World Journal of Entrepreneurship, Management and Sustainable Development*, 17(3), 537-549.
- Yoon, K., ve Hwang, C. L. (1981). TOPSIS (technique for order preference by similarity to ideal solution)–a multiple attribute decision making, w: Multiple attribute decision making–methods and applications, a state-of-the-at survey. *Berlin: Springer Verlag*, 128, 140.
- Yükçü, S., ve Atağan, G. (2009). Etkinlik, Etkililik Ve Verimlilik Kavramlarının Yarattığı Karışıklık. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 23(4), 1-13.
- Zhang, Z., Cheng, Y., ve Liu, N. C. (2014). Comparison of the effect of mean-based method and z-score for field normalization of citations at the level of Web of Science subject categories. *Scientometrics*, 101, 1679-1693.

TURNITIN RAPORU

Asiye Suna Sönmez, 21316921005

ORIGINALITY REPORT

16%	14%	11%	4%
SIMILARITY INDEX	INTERNET SOURCES	PUBLICATIONS	STUDENT PAPERS

PRIMARY SOURCES

1	acikbilim.yok.gov.tr Internet Source	3%
2	acikerisim.uludag.edu.tr Internet Source	3%
3	dergipark.org.tr Internet Source	1%
4	dspace.atilim.edu.tr Internet Source	1%
5	www.isarder.org Internet Source	1%
6	Tinmes, Muhammed Wasim. "Kurumsal Sürdürülebilirlik ve Finansal Performans İlişkisi: Bist'te Bir Araştırma", Bursa Uludag University (Turkey), 2024 Publication	<1%
7	doaj.org Internet Source	<1%
8	Eneş, Ege. "İşletmelerin sürdürülebilirlik Stratejileri İle sürdürülebilir Tedarik Zinciri ve	<1%

Lojistik performansı arasındaki ilişkinin
İncelenmesine yönelik Bir Alan araştırması",
Marmara Üniversitesi (Turkey), 2023

Publication

9	www.egitimyayinevi.com Internet Source	<1 %
10	Submitted to The Scientific & Technological Research Council of Turkey (TUBITAK) Student Paper	<1 %
11	libratez.cu.edu.tr Internet Source	<1 %
12	www.researchgate.net Internet Source	<1 %
13	dspace.balikesir.edu.tr Internet Source	<1 %
14	www.pressacademia.org Internet Source	<1 %
15	Duzer, Murat. "Surdurulebilirlik Performans Gostergelerine Iliskin Aciklamalarin Finansal Performans uzerine Etkisi", Anadolu University (Turkey) Publication	<1 %
16	Ataman, Dogan. "Mardin Halkinin Turizmin Etkilerine Yonelik Algilari", Necmettin Erbakan University (Turkey), 2021 Publication	<1 %

17	Submitted to Istanbul Ticaret Üniversitesi Student Paper	<1 %
18	docplayer.biz.tr Internet Source	<1 %
19	Submitted to Karadeniz Teknik University Student Paper	<1 %
20	Submitted to Uludag University Student Paper	<1 %
21	dspace.yildiz.edu.tr Internet Source	<1 %
22	tez.sdu.edu.tr Internet Source	<1 %
23	jdisabilstud.ir Internet Source	<1 %
24	Demiral, Arif. "Ticari Banka Kredi Analizinde bilanco arindirma Tekniklerinin onemi.", Marmara Universitesi (Turkey), 2021 Publication	<1 %
25	Eren, Binali Selman. "Sürdürülebilir Performansın Finansal Performansa Etkisi: Gelişmekte Olan Piyasalar üzerine bir Uygulama", Dokuz Eylul Universitesi (Turkey), 2024 Publication	<1 %
26	gcris.pau.edu.tr Internet Source	

		<1 %
27	vdocuments.net Internet Source	<1 %
28	Submitted to Üsküdar Üniversitesi Student Paper	<1 %
29	Submitted to Düzce Üniversitesi Student Paper	<1 %
30	Submitted to Eskisehir Osmangazi University Student Paper	<1 %
31	Şen, Güliz Fulya. "Uluslararası Muhasebe Standartlarının Vergisel Açıdan İncelenmesi ve Ertelenmiş Vergi Uygulaması", Dokuz Eylül Üniversitesi (Turkey), 2024 Publication	<1 %
32	Uzun, Yılmaz. "Sanayi İşletmelerinde İÇ Denetimin İşletme Performansına Olan Etkisi ve Bir Anket Çalışması", Marmara Üniversitesi (Turkey), 2022 Publication	<1 %
33	Submitted to Yüzüncü Yıl Üniversitesi Student Paper	<1 %
34	cdpturkey.sabanciuniv.edu Internet Source	<1 %
35	openaccess.hacettepe.edu.tr Internet Source	

<1 %

36

Arslan, Isil. "Dunya'da ve Turkiye'de Otomotiv sektoru, BIST 100'de islem goren Otomotiv sektoru isletmelerinin Finansal Analizi.", Marmara Universitesi (Turkey), 2021

Publication

<1 %

37

Gökdemir, Tuğba. "Covid-19 Pandemi Dönemi BIST'da İşlem Gören Bankaların Finansal Performansının Farklı Kriter Ağırlıklandırma Yöntemleri İle Çok Kriterli Karar Analizi", Bursa Uludag University (Turkey), 2023

Publication

<1 %

38

Pala, Semanur. "Avrupa'da Rüzgar Enerjisi Sektöründe Kurumsal Sürdürülebilirlik Uygulamaları: Sürdürülebilirlik Raporlarının Analizi", Dokuz Eylul Universitesi (Turkey), 2024

Publication

<1 %

39

Submitted to Beykent Universitesi

Student Paper

<1 %

40

survey.amu.edu.et

Internet Source

<1 %

41

www.coursehero.com

Internet Source

<1 %

42

www.izceas.org

Internet Source

<1 %

43	Azrak, Yakup. "Sosyal Bilgiler Dersinde Sürdürülebilir Kalkınma: Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin ve Ortaokul Öğrencilerinin Görüşleri", Anadolu University (Turkey), 2023 Publication	<1 %
44	Submitted to Balıkesir Üniversitesi Student Paper	<1 %
45	Sarac, Bilal. "Türkiye'de İllerin Sürdürülebilir Kalkınma Göstergelerine Göre Gri İlişkisel Analiz İle Sıralanması", Anadolu University (Turkey), 2021 Publication	<1 %
46	Basdar, Canan. "Topsis ve Electre Yöntemleri ile Finansal Performansın Sıralanması: Bist Bilisim Sektörü Uygulaması", Bursa Uludağ University (Turkey), 2021 Publication	<1 %
47	Güngör, Senem Shabanova. "Kurumsal Sürdürülebilirlik Uygulamalarının Tüketicilerin Marka Sadakatine Üzerine Etkisini Tespit Etmeye Yönelik BİR Araştırma", Marmara Üniversitesi (Turkey), 2024 Publication	<1 %
48	jawoo.com Internet Source	<1 %
49	search.trdizin.gov.tr Internet Source	<1 %

50

Çakır, Mesure İlknur. "Türk Bankacılık Sektöründe Sürdürülebilir Finansın Gelişimi ve Geleceği", Marmara Üniversitesi (Turkey), 2023

Publication

<1 %

51

Can, Ümit. "Çalışan başarısının artırılmasında performans ölçme değerlendirme ve ödüllendirme sistemi: Güven timleri Üzerine Bir İnceleme", Dokuz Eylül Üniversitesi (Turkey), 2024

Publication

<1 %

52

acikerisim.harran.edu.tr:8080

Internet Source

<1 %

53

Abdullah, Goktas. "Surdurulebilir Rekabet ustunlugunu saglamada Rekabet Stratejileri Ve Yenilik yonetiminin rolü", Marmara Üniversitesi (Turkey), 2020

Publication

<1 %

54

GİDER, Ömer. "Ekonomik kriz dönemlerinin özel hastanelere etkileri: Bir özel hastanenin oran analizleri yöntemiyle finansal performansına bakış", Marmara Üniversitesi, 2011.

Publication

<1 %

55

Submitted to Istanbul Bilgi University

Student Paper

<1 %

56	Submitted to Osmaniye Korkut Ata University (deneme) Student Paper	<1 %
57	Yilmaz, Ugur. "Isletmelerde Oran Analizi Yoluyla Finansal Performans olcumlemesi Ve Bir Uygulama", Marmara Universitesi (Turkey) Publication	<1 %
58	acikerisim.nevsehir.edu.tr Internet Source	<1 %
59	app.trdizin.gov.tr Internet Source	<1 %
60	docs.neu.edu.tr Internet Source	<1 %
61	eskil.com.tr Internet Source	<1 %
62	ÖZDAĞOĞLU, Aşkın. "Çok ölçütlü karar verme modellerinde normalizasyon tekniklerinin sonuçlara etkisi: COPRAS örneği", Osmangazi Üniversitesi, 2013. Publication	<1 %
63	Artur Yetvart Mumcu. "Exploring the intersection of utilitarianism and sustainability in business: A conceptual analysis", Economics, Management and Sustainability, 2024 Publication	<1 %

64	Samiloglu, Famil. "Finansal Tablolar araciligiyla Vergi Incelenmesi", Marmara Universitesi (Turkey) Publication	<1 %
65	acikerisim.bartın.edu.tr Internet Source	<1 %
66	acikerisim.nigde.edu.tr:8080 Internet Source	<1 %
67	avekon.org Internet Source	<1 %
68	dergipark.gov.tr Internet Source	<1 %
69	digitalarchive.boun.edu.tr Internet Source	<1 %
70	journals.manas.edu.kg Internet Source	<1 %
71	wcssr.org Internet Source	<1 %
72	www.ekonomidunya.com Internet Source	<1 %
73	www.uas2016.itu.edu.tr Internet Source	<1 %
74	www.ubaksymposium.org Internet Source	<1 %

75 Şar, İpek. "Portföy Oluşturma Sorunu: BİSt 100 Endeksinde Kümeleme Analizi İle Portföy Oluşturma Üzerine Bir Uygulama", Dokuz Eylül Üniversitesi (Turkey), 2024
Publication

<1 %

76 Kopurlu, Gaye. "Türkiye'de kurumsal sürdürülebilirlik endeksinde yer almanın firmaların finansal performansları üzerindeki etkilerinin karşılaştırmalı analizi", İzmir Katip Celebi University (Turkey), 2024
Publication

<1 %

77 Malukula, Mbali Supiano. "Sermaye Yapısının İşletmelerin Finansal Performansına Etkisi: Malavi Borsasında İşlem Gören İşletmeler Üzerine Bir Uygulama", Necmettin Erbakan University (Turkey), 2021
Publication

<1 %

78 Alpay, Mekselina. "Kredi değerliliğinin ölçülmesinde TOPSIS yöntemi ve bir uygulama", Dokuz Eylül Üniversitesi (Turkey), 2024
Publication

<1 %

79 Aydın, Bahadır. "Farklı ağırlıklandırma temelli çok kriterli karar verme yöntemleri ile finansal performans ölçümü üzerine bütünlük bir inceleme: Türkiye Taşkömürü Kurumu örneği", Bartın University (Turkey), 2024
Publication

<1 %

Exclude quotes   On

Exclude matches   Off

Exclude bibliography   On

ÖZGEÇMİŞ

Adı ve Soyadı: Asiye Suna SÖNMEZ

Öğrenim Durumu:

Derece	Alan	Üniversite	Yıl
Lisans	İktisat	İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi	2014-2019
Yüksek Lisans	Finansman	Atılım Üniversitesi	2021-2024

İş Deneyimi:

Çalıştığı Yer	Görev	Yıl
KPMG Ankara	Denetim	Ekim 2022- Mayıs 2023
LAFE Prague	Finansal Kontrolör	Mayıs 2023-Devam Ediyor

Yabancı Diller: İngilizce C1, Fransızca A2, İtalyanca A1.

Tarih: 31.07.2024

